

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การจัดการลุ่มน้ำและสิ่งแวดล้อม)

ปริญญา

การจัดการลุ่มน้ำและสิ่งแวดล้อม

อนุรักษ์วิทยา

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ
กรณีศึกษาชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง ตำบลต้นขวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

Factors Affecting Role of Community in Natural Resources Conservation on Head
Watershed: A Case Study of Ban Tum Phueng, Ton youn Sub-District, Pha nom
District, Surat Thani Province

นามผู้วิจัย นางสาวรารัตน์ วัฒนชนโนบล

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(อาจารย์กิติชัย รัตนะ, ปร.ด.)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(อาจารย์ไพसानต์ เพ็ชรพลาย, วท.ด.)

หัวหน้าภาควิชา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.รชนี เอ็มพันธุ์, Ph.D.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์กัญญา ชีระกุล, D.Agr.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ เดือน พ.ศ.

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ
กรณีศึกษาชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง ตำบลต้นยวน อำเภอนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

Factors Affecting Role of Community in Natural Resources Conservation on Head Watershed:

A Case Study of Ban Tum Phueng, Ton youn Sub-District,

Pha nom District, Surat Thani Province

โดย

นางสาววรรรัตน์ วัฒนชนิบาล

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการลุ่มน้ำและสิ่งแวดล้อม)

พ.ศ. 2553

วารรัตน์ วัฒนชนโนบล 2553: ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ กรณีศึกษาชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง ตำบลต้นขวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการลุ่มน้ำและสิ่งแวดล้อม) สาขาวิชาการจัดการลุ่มน้ำและสิ่งแวดล้อม ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: อาจารย์กิติชัย รัตนะ, ปร.ด. 135 หน้า

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ และปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำของชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อให้ข้อเสนอแนะต่อแนวทางการเสริมสร้างบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำของชุมชนต่อไป การศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ประชากรตัวอย่าง จำนวน 194 คน จากจำนวน 380 ครัวเรือน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติ t-Test, F-Test การวิเคราะห์ Oneway - Anova โดยใช้ค่าสถิติ LSD และค่าสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการศึกษาพบว่า ประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 30-39 ปี มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีสถานภาพในชุมชนเป็นลูกบ้าน และเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆในชุมชน โดยเฉพาะสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มีภูมิฐานะเดิมเป็นคนบ้านถ้ำผึ้ง โดยกำเนิดเท่า ๆ กัน เป็นคนตำบล/อำเภอในจังหวัดระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานมากกว่า 30 ปีขึ้นไป ประกอบอาชีพหลักภาคเกษตรกรรม รายได้สุทธิต่อเดือนเฉลี่ย 18,296.85 บาท กรรมสิทธิ์ในการถือครองที่ดินเป็นเอกสารสิทธิ์ประเภท ส.ก.1 มีจำนวนที่ดินทำกิน 20 ไร่ขึ้นไป กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำอยู่ในระดับมาก มีการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ จากสื่อโทรทัศน์ กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน มีความถี่ในการรับรู้เดือนละ 1-2 ครั้ง บทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำจัดอยู่ในระดับปานกลาง ชุมชนมีศักยภาพการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ด้านบุคลิกลักษณะ ด้านผู้นำชุมชน มากที่สุด ปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำของชุมชนบ้านถ้ำผึ้งภาพรวมอยู่ในระดับน้อย

สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ คือ การเป็นสมาชิกกลุ่ม มีผลต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และภูมิฐานะเดิม มีผลต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีความสัมพันธ์กับการมีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ลายมือชื่อผู้ผลิต

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

Wararat Watthanachanobon 2010: Factors Affecting Role of Community in Natural Resources Conservation on Head Watershed: A Case Study of Ban Tum Phueng, Ton youn Sub-District, Pha nom District, Surat Thani Province. Master of Science (Watershed and Environmental Management), Major Field: Watershed and Environmental Management, Department of Conservation. Thesis Advisor: Mr. Kitichai Rattana, Ph.D. 135 pages.

The objectives of this research were to study socio-economic conditions, utilization and community roles of Natural Resources Conservation on Head Watershed, to explore factors affecting community roles in Natural Resources Conservation on Head Watershed, and to give the suggestion guidelines for sustainable management of community in Natural Resources Conservation on Head Watershed. Questionnaires were designed for data collection and were distributed to 194 households of the total 380 households. The statistical analysis included t – Test, F-Test, Oneway – Anova, LSD, and Pearson’s Product Moment Correlation Coefficient tested by SPSS for windows.

The result found that majority of samples were male, age between 30-39 years old, primary school education level, and being villagers. The majority of samples were group membership, especially the agricultural product saving group. Domicile of the most were in the current living areas and with average resettled period over 30 years. That majority of samples were in agriculture sector. The average household net income was 18,296.85 bath/month. Most households were legally registered land holding status and had owned land size over 20 rais. In general, the households benefited from Natural Resources on Head Watershed. They could access to information on Natural Resources Conservation on Head Watershed. Level of knowledge on Natural Resources Conservation on Head Watershed was at the high level. The potentials of community in personality and community leaders were at the high level. And problem condition is at the low level.

Results indicated that factors affecting community role in Natural Resources Conservation on Head Watershed were social group membership at the 0.01 level of statistical significance, homeland, and the knowledge of Natural Resources Conservation at the 0.05 level of statistical significance.

Student’s signature

Thesis Advisor’s signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงสมบูรณ์ได้ด้วยความอนุเคราะห์จากหลายท่าน ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ดร.กิติชัย รัตนะ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ดร.ไพसानต์ เพ็ชรพลาย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม เป็นอย่างยิ่ง ที่กรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำ ชี้แนะแนวทาง ในการดำเนินงานวิจัย และตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ และขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.สามัคคี บุญยะวัฒน์ ประธานการสอบ และ อาจารย์มณู โอมะคุปต์ ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงแก้ไข จนทำให้วิทยานิพนธ์เสร็จสมบูรณ์ไปด้วยดี และขอขอบพระคุณ ดร.สุภัศตรา เก้าประคิษฐ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำ ในการดำเนินการวิจัย

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี สำหรับการเอื้อเฟื้อข้อมูล ขอขอบคุณผู้ใหญ่บุญทัน บุญชูคำและชาวบ้านบ้านถ้ำผิงทุกท่าน ซึ่งให้ความช่วยเหลืออย่างดี ในช่วงการเก็บข้อมูล ขอขอบคุณครอบครัวศักดิ์คา ซึ่งให้ความช่วยเหลือเรื่องที่พักและอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูล ขอขอบคุณเพื่อนๆ พี่ๆ และน้องๆ ชาวลุ่มน้ำทุกคนที่คอยให้ความช่วยเหลือ กำลังใจ และคำแนะนำ และกำลังใจที่ให้แก่กัน

ท้ายที่สุดนี้ ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ และคุณยาย ที่คอยห่วงใย เป็นกำลังใจ มอบความรักความอบอุ่นให้มาโดยตลอด จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี ประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบแด่บุพการี คณาจารย์ที่เคยอบรมสั่งสอนประสิทธิ์ประสาทวิชา และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ทำให้ผู้วิจัยก้าวมาจนถึงจุดนี้ได้

วรารัตน์ วัฒนชนินบล

พฤษภาคม 2553

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ	(1)
สารบัญตาราง	(2)
สารบัญภาพ	(5)
คำนำ	1
วัตถุประสงค์	4
การตรวจเอกสาร	5
อุปกรณ์และวิธีการ	32
อุปกรณ์	32
วิธีการ	32
ผลและวิจารณ์	41
สรุปและข้อเสนอแนะ	111
สรุป	111
ข้อเสนอแนะ	114
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	116
ภาคผนวก	121
ประวัติการศึกษาและการทำงาน	135

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของประชากรตัวอย่างที่ศึกษา	45
2	จำนวนและร้อยละของความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ	49
3	จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	51
4	จำนวนและร้อยละจำแนกตามการได้รับข้อมูลข่าวสารของประชากรตัวอย่าง	52
5	จำนวนและร้อยละของประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความถี่ในการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ	53
6	ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ภาพรวมทุกด้าน	54
7	ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ	56
8	ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำ	58
9	ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ด้านการสนับสนุน	59
10	ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ	61
11	ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับศักยภาพของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำภาพรวมทุกด้าน	62
12	ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับศักยภาพของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ	64

สารบัญญัตินำ (ต่อ)

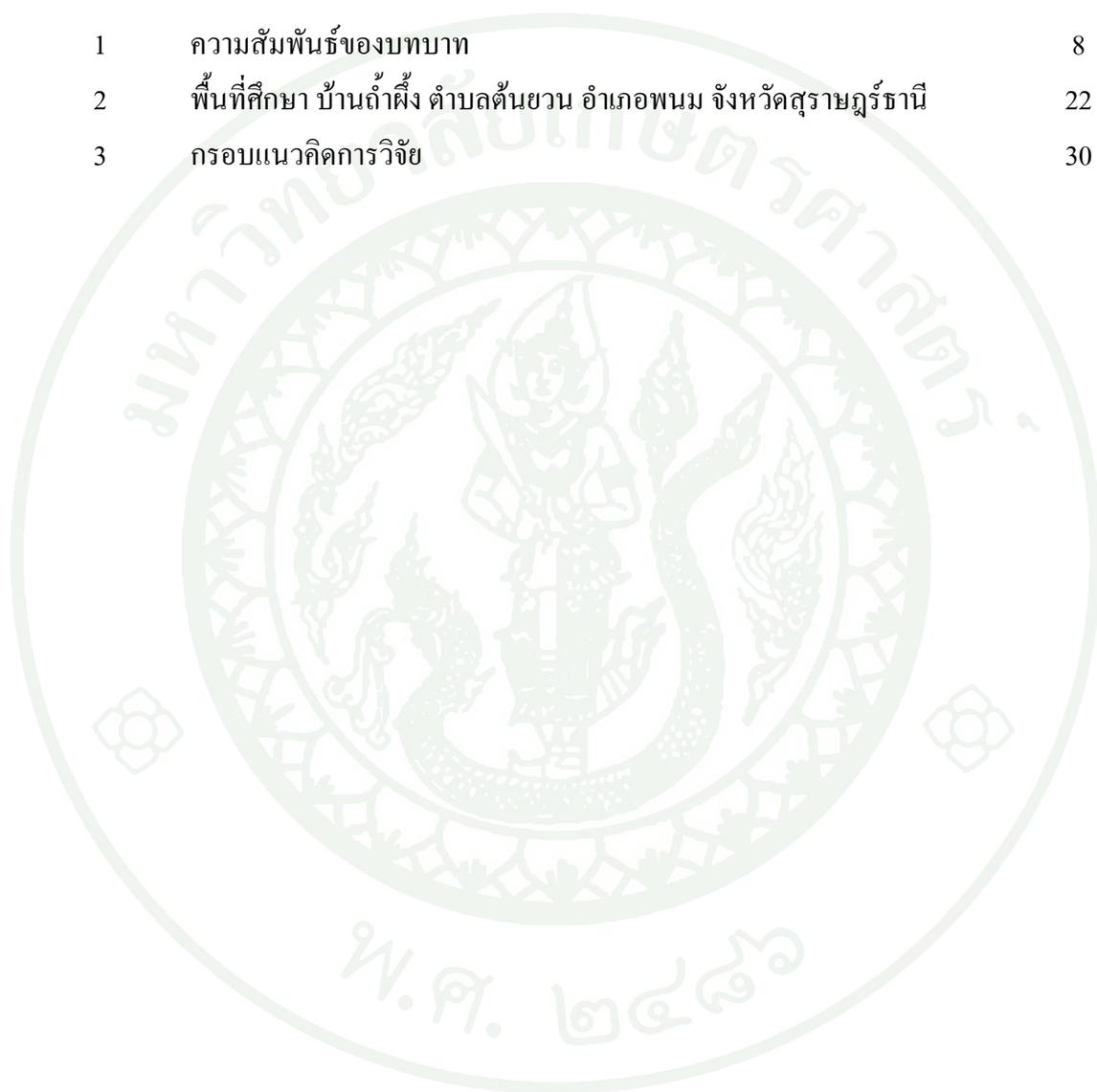
ตารางที่		หน้า
13	ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับศักยภาพของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ด้านกิจกรรม/บุคคล	65
14	ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับศักยภาพของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ด้านผู้นำชุมชน	67
15	ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับศักยภาพของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ด้านลักษณะของชุมชน	69
16	ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับศักยภาพของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ด้านการสนับสนุน	71
17	ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับปัญหาอุปสรรคของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ	73
18	การทดสอบความแตกต่างของบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำจำแนกตามเพศของประชากรตัวอย่าง	77
19	การทดสอบความแตกต่างของบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ จำแนกตามช่วงอายุของประชากรตัวอย่าง	80
20	การทดสอบความแตกต่างของบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ จำแนกตามระดับการศึกษาของประชากรตัวอย่าง	83
21	การทดสอบความแตกต่างของบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำจำแนกตามการเป็นสมาชิกกลุ่มของประชากรตัวอย่าง	86
22	การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ในพื้นที่ต้นน้ำ จำแนกตามการเป็นสมาชิกกลุ่ม	88
23	การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ในพื้นที่ต้นน้ำด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ตามการเป็นสมาชิกกลุ่ม	89
24	การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ในพื้นที่ต้นน้ำด้านการสนับสนุนจำแนกตามการเป็นสมาชิกกลุ่ม	90

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
25	การทดสอบความแตกต่างของบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำจําแนกตามอาชีพหลักของประชากรตัวอย่าง	92
26	การทดสอบความแตกต่างของบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำจําแนกตามรายได้สุทธิของประชากร	95
27	การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ในพื้นที่ต้นน้ำด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ จําแนกตามการมีรายได้สุทธิต่อเดือน	96
28	การทดสอบความแตกต่างของบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ จําแนกตามขนาดพื้นที่ถือครองของประชากร	99
29	การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ในพื้นที่ต้นน้ำด้านการสนับสนุน จําแนกตามขนาดพื้นที่ถือครอง	100
30	การทดสอบความแตกต่างของบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ จําแนกตามภูมิลาเนาเดิมของประชากร	103
31	การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ จําแนกตามภูมิลาเนาเดิม	104
32	การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ จําแนกตามภูมิลาเนาเดิม	105
33	การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการสนับสนุน จําแนกตามภูมิลาเนาเดิม	106
34	ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติกับบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนบ้านถ้ำผึ่ง	107
35	สรุปการทดสอบสมมุติฐานปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำของชุมชนบ้านถ้ำผึ่ง	108

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ความสัมพันธ์ของบทบาท	8
2	พื้นที่ศึกษา บ้านถ้ำผึ้ง ตำบลต้นขวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี	22
3	กรอบแนวคิดการวิจัย	30

ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ
กรณีศึกษาชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง ตำบลต้นยวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

Factors Affecting Role of Community in Natural Resources Conservation on
Head Watershed: A Case Study of Ban Tum Phueng, Ton youn Sub-District,
Pha nom District, Surat Thani Province

คำนำ

ทรัพยากรธรรมชาติประกอบด้วยดิน น้ำ ป่า สัตว์ป่า แร่ธาตุ ฯลฯ ทรัพยากรธรรมชาติประเภทต่าง ๆ ล้วนมีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน การใช้ทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณหนึ่งไม่เพียงจะส่งผลกระทบต่อบริเวณนั้นเท่านั้น แต่อาจกระทบกระเทือนต่อพื้นที่ใกล้เคียงหรือต่อทรัพยากรอื่น ๆ ที่มีอยู่ในบริเวณเดียวกันนั้นด้วย หากมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างใดอย่างหนึ่งมากเกินไป เกินขอบเขตความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) จะทำให้เกิดภาวะการขาดสมดุลทางธรรมชาติขึ้น (มนัส, 2539) ป่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่อำนวยประโยชน์ต่อมนุษย์ในหลาย ๆ ด้าน ป่าเป็นต้นน้ำลำธาร เป็นแหล่งน้ำกินน้ำใช้ เพื่อการเกษตร แหล่งหาสมุนไพร เชื้อเพลิง เป็นต้น ป่าจึงนับว่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ และมีอิทธิพลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ลุ่มน้ำ (ศุภกิจ, 2550) ป่าไม้ในพื้นที่ต้นน้ำยังเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญร่วมกับดินในการควบคุมระบบ ที่ทำให้ต้นน้ำลำธารทำหน้าที่ ได้อย่างสมบูรณ์ คือ ช่วยให้ดินที่มีป่าไม้ขึ้นอยู่นั้นสามารถเก็บกักน้ำและปล่อยน้ำไปสู่พื้นที่ราบลุ่ม เพื่อใช้ในกิจกรรมต่างๆ ได้สม่ำเสมอตลอดเวลา รวมถึงยังเป็นแหล่งปัจจัยสี่ที่หล่อเลี้ยงชุมชนในพื้นที่อีกด้วย (โกเมศ, 2546)

ชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำ มีบทบาทสำคัญทั้งการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ลุ่มน้ำ อีกทั้งยังมีผลต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยขาดการอนุรักษ์ ซึ่งจะส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมและสูญเสียสมดุลของธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร หากยังคงมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่ประหยัดและขาดแนวทางเพื่อการอนุรักษ์ รวมถึงไม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องมีการป้องกันและรักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้แล้วนั้น ย่อมจะส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมและสูญเสียคุณภาพ

ของธรรมชาติ ยกที่จะฟื้นฟูให้คืนสู่สภาพเดิมได้ (พงษ์ศักดิ์, 2548) การส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนได้ทำหน้าที่อนุรักษ์และป้องกันป่าต้นน้ำลำธารจึงเป็นกิจกรรมที่สำคัญ รวมถึงการตั้งกฎระเบียบในการอนุรักษ์และป้องกันป่าต้นน้ำลำธารด้วย เนื่องจากพื้นที่ต้นน้ำลำธารมีพื้นที่ป่าส่วนหนึ่งถูกบุกรุกแผ้วถาง เพื่อใช้เป็นที่ทำกิน รวมถึงการใช้พื้นที่ดังกล่าวไม่ถูกต้อง ก่อให้เกิดผลกระทบ บางพื้นที่เสื่อมโทรมจนไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้และบางพื้นที่ถูกทิ้งให้เป็นพื้นที่รกร้างว่างเปล่า การฟื้นฟูพื้นที่เหล่านี้ให้กลับคืนมีสภาพป่าสมบูรณ์จึงเป็นสิ่งจำเป็นจะต้องสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการดำเนินการ ความสำเร็จในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่ได้ขึ้นกับบทบาทของรัฐเพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่เป็นผู้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติด้วย (ฐิติกร, 2549) โดยต้องมีการเสริมสร้างจิตสำนึกและให้ความสำคัญ กับการอนุรักษ์และฟื้นฟู รวมถึงต้องมีการจัดการ และการใช้ประโยชน์ อย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืน โดยคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกัน และควรตระหนักอยู่เสมอว่า การใช้ทรัพยากรธรรมชาตินั้นจะต้องใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และสูญเสียน้อยที่สุด ตามหลักของการอนุรักษ์อย่างแท้จริง ผสมผสานให้เข้ากับวัฒนธรรมพื้นบ้านและสอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงองค์ประกอบต่างๆ ของชุมชนเข้าด้วยกัน

บ้านถ้ำผึ้ง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในอดีตเป็นพื้นที่หนึ่งที่ปรากฏปัญหาการบุกรุกพื้นที่ต้นน้ำเพื่อเปลี่ยนสภาพพื้นที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม เป็นเหตุให้พื้นที่ต้นน้ำเสื่อมโทรมและเกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อมทางด้านต่างๆ อาทิ ดินเสื่อมคุณภาพ การชะล้างพังทลายสูง เกิดการกัดเซาะหน้าดิน พัดพาตะกอนไปทับถมตามแหล่งน้ำ ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านคุณภาพน้ำ การขาดแคลนน้ำเพิ่มโอกาสในการเกิดอุทกภัย โดยในปี พ.ศ. 2526-2527 พื้นที่ป่าของชุมชน มีวิกฤติเรื่องการปลูกกาแฟ ทำให้มีการบุกรุกป่ากันมาก ประกอบกับการให้สัมปทานป่าไม้ ทำให้น้ำแห้ง คนรุ่นเก่าจึงแนะนำให้กันป่าต้นน้ำเอาไว้ และกันพื้นที่ในตอนนั้น ประมาณ 300 ไร่ เพื่อป้องกันมิให้มีการบุกรุก และต้องขอร้องไม่ให้มีการตัดไม้ทำลายป่า และในปี พ.ศ. 2531 ได้เกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ ที่สร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน กับชุมชนคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีสภาพพื้นที่วิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกับชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง ทำให้ชุมชนเล็งเห็นถึงความสำคัญของการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างพึ่งพามากขึ้น ประกอบกับการยกเลิกสัมปทานป่าไม้ ทำให้เห็นผลของการอนุรักษ์ป่าไม้ เพราะทำให้มีน้ำทั้งปี จนในปี พ.ศ. 2543 ก็จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่า ต่อมาก็ได้กันพื้นที่แปลงอื่นๆ เพิ่มเติมเป็น 4 แปลง จนถึงปัจจุบันมีพื้นที่ป่าชุมชน ประมาณ 1,600 ไร่ และมีความเป็นเอกลักษณ์คือ ป่าชุมชนมีอาณาเขตตั้งอยู่กลางหมู่บ้าน สะท้อนถึงความเข้มแข็งและการจัดการของชุมชน ผลจากการมีบทบาทเพื่อการอนุรักษ์ดังกล่าวทำให้ชุมชนบ้านถ้ำผึ้งได้รับรางวัลมากมาย อาทิ

รางวัลลูกโลกสีเขียวในปี พ.ศ. 2547 ของบริษัทปตท. จำกัด มหาชน รางวัลหมู่บ้านในฝัน ปี พ.ศ. 2548 รางวัลป่าชุมชนดีเด่นระดับภาคในปี 2551 ของกรมป่าไม้ ร่วมกับ บริษัทผลิตไฟฟ้าราชบุรีโฮลดิ้ง จำกัด มหาชน ภายใต้นโครงการ "อนุรักษ์ป่า ป่ารักชุมชน" และจากการมีบทบาทในการอนุรักษ์ ดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจทำการศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม บทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ และปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำของชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง ตำบลต้นขวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการเสนอแนวทางการเสริมสร้างบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำต่อไปผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้จะนำไปสู่องค์ความรู้ ที่จะประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการส่งเสริมสนับสนุนในชุมชนอื่นๆ ได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำของชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง ตำบลต้นยวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำของชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง ตำบลต้นยวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำของชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง ตำบลต้นยวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
4. เพื่อให้ข้อเสนอแนะต่อแนวทางการเสริมสร้างบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำของชุมชนต่อไป

การตรวจเอกสาร

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ กรณีศึกษาชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง ตำบลต้นยวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี รวมถึงผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ เพื่อมาพัฒนากรอบแนวคิด วิธีการศึกษา พร้อมทั้งเป็นข้อเสนอแนะในการวิเคราะห์ วิจัย ผลการศึกษา โดยทำการเรียบเรียงและประมวลไว้ ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
2. กลุ่มน้ำและการจัดการกลุ่มน้ำ
3. แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ
4. พื้นที่ศึกษา: ชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง ตำบลต้นยวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

1.1 นิยามและความหมาย

บทบาท (Role) เป็นเรื่องของพฤติกรรมและหน้าที่ความรับผิดชอบ (Function) เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่า เมื่อบุคคลดำรงตำแหน่งใด ก็ควรแสดงพฤติกรรมให้ตรง และเหมาะสมกับหน้าที่ ความรับผิดชอบนั้น (งามพิศ, 2538) บทบาทเป็นวิธีแสดงพฤติกรรมของบุคคลที่สังสรรค์กันว่าจะปฏิบัติต่อกันอย่างไร หรือคาดว่า บุคคลอื่นจะปฏิบัติต่อตนอย่างไร บทบาทของคนย่อมขึ้นอยู่กับสถานภาพที่บุคคลนั้นครองอยู่ และคุณสมบัติส่วนตัวของบุคคลบทบาทของบุคคลจึงแตกต่างกันออกไป ตามลักษณะสถานภาพ อุปนิสัย ความคิด ความรู้ ความสามารถ มุมเหตุจูงใจ การอบรม และความพอใจ (ประสิทธิ์, 2543)

1.2 แนวคิดและทฤษฎีบทบาท

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาท ได้มีนักสังคมวิทยา มานุษยวิทยา จิตวิทยา และปรัชญา ทำการรวบรวมและอธิบายโดยสรุปในแต่ละทฤษฎีไว้ (นิตย, 2548; วณิดา และชอบ, 2540) ดังนี้

1.2.1 ทฤษฎีของฮอร์แมนส์ (Homan)

ฮอร์แมนส์ กล่าวว่า ตำแหน่งเป็นสาระของการแสดงพฤติกรรมสัมพันธ์ บุคคล จะปฏิบัติอย่างไรก็ตามเมื่อเห็นว่าเป็นประโยชน์แก่ตนเองและคิดเสมอว่าตำแหน่งเป็นเพียงปัจจัยที่ กระตุ้นให้บุคคลเกิดการกระทำหรือแสดงพฤติกรรมเท่านั้น ดังนั้น บุคคลจะเปลี่ยนบทบาทไปตาม ตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากสังคม

1.2.2 ทฤษฎีของเพียร์สัน (Pearson)

เพียร์สัน กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคม ทำให้มนุษย์ต้องเพิ่ม บทบาทพิเศษของแต่ละบุคคล ซึ่งคนในสังคม มีความจำเป็นที่ต้องติดต่อสัมพันธ์กัน ต้องมีความ สนใจกันเป็นพิเศษ

1.2.3 ทฤษฎีของเดโซ

เดโซ ได้กล่าวถึง แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทซึ่งสรุปได้ว่า บทบาทจะต้อง ประกอบด้วยลักษณะดังต่อไปนี้ ฐสภาพของตนในสังคม คำนี้ถึงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น คำนี้ถึงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น และประเมินผลการแสดงบทบาทของตนเอง

1.2.4 ทฤษฎีของมีด (Mead)

มีด (Mead) ได้กล่าวถึงทฤษฎีบทบาทไว้ว่า บทบาทเป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง กับการปฏิบัติจริง หรือบทบาทที่เป็นจริง ซึ่งจะต้องประกอบด้วยสิ่งดังต่อไปนี้ การรู้จักตนเองตาม บทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย พฤติกรรมตามสถานการณ์ที่กำหนดให้ จะต้องมีความเหมาะสมกับ

การส่งเสริมฐานะของตนเอง ภูมิหลังของการกระทำที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น การเป็นแบบอย่างเพื่อให้การกระทำบางอย่างเป็นไปตามแนวทางที่ต้องการ และการประเมินผลการกระทำตามบทบาท สามารถดำเนินการด้วยตนเองหรือโดยคนอื่น

1.3 ประเภท และลักษณะของบทบาท

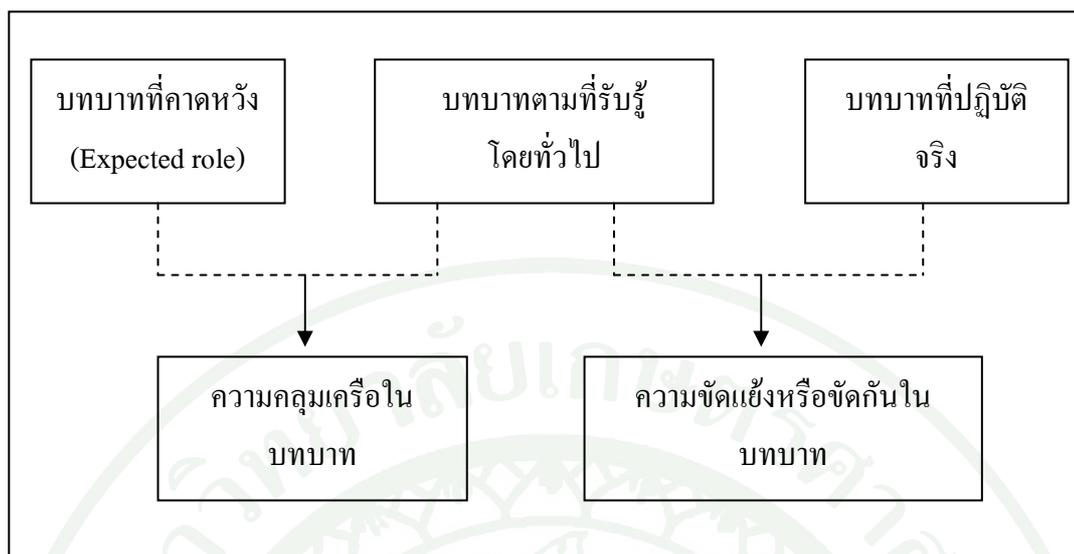
บทบาท สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ ตามการจำแนกของ สุนทร (2543) และ สุนารี (2543) ดังนี้

1.3.1 บทบาทตามความคาดหวัง (Expected role) ได้แก่ บทบาทที่บุคคลต้องแสดงออกตามความคาดหวังของผู้อื่นหรือสังคม

1.3.2 บทบาทตามลักษณะการรับรู้ (Perceived role) ได้แก่ บทบาทที่เจ้าของสถานภาพรับรู้เองว่า ตนควรจะมีบทบาทอย่างไร

1.3.3 บทบาทที่แสดงจริง (Actual role) ได้แก่ บทบาทเจ้าของสถานภาพแสดงจริง ซึ่งอาจเป็นไปตามที่สังคมคาดหวังหรือตนเองคาดหวังหรือไม่ก็ได้ ขึ้นอยู่กับความเชื่อ ความคาดหวัง และการรับรู้ของแต่ละบุคคล ตลอดจนความกดดันและโอกาสในแต่ละสังคมในระยะเวลาหนึ่งรวมถึงบุคลิกภาพและประสบการณ์ของแต่ละบุคคลด้วย

นอกจากนี้ ประสิทธิ์ (2543) กล่าวเพิ่มเติมไว้ว่า บทบาทที่รับรู้กันโดยทั่วไปจะเกี่ยวข้องกับชุดของภารกิจ กิจกรรม หรือพฤติกรรมในกลุ่มที่บุคคลเชื่อว่า เขาจะปฏิบัติบทบาทตามที่ปฏิบัติจริง คือ บทบาทที่สมาชิกแต่ละคนจะปฏิบัติจริง ๆ โดยทั่วไปบทบาทที่ปฏิบัติจริงสัมพันธ์กับบทบาทที่รับรู้กัน โดยทั่วไปและบทบาทที่คาดหวัง ความคลุมเครือในบทบาท (Role ambiguity) เกิดขึ้นจากการขาดความชัดเจนเกี่ยวกับหน้าที่ ความรับผิดชอบ และกิจกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ก่อให้เกิดผลในความไม่แน่นอน และความไม่พึงพอใจ และความขัดแย้งหรือความขัดกันบทบาท (Role conflict) เกิดขึ้นจากการเรียกร้องเพิ่มขึ้น และการสั่งการที่ขัดแย้งจากบุคคล 2 คน หรือมากกว่า 2 คนขึ้นไปในการทำงาน หรือการปฏิบัติงานของบทบาทของบุคคลหนึ่ง ก่อให้เกิดผลในเรื่องของความกระวนกระวายใจและความเครียดที่เพิ่มขึ้น (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ของบทบาท

ที่มา: ประสิทธิ์ (2543)

จากประเภทของบทบาทในรูปแบบต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ถ้าบทบาททั้งหลายมีความสอดคล้องกัน โดยเฉพาะบทบาทตามความคิด บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง บทบาทที่ปฏิบัติจริง และบทบาทที่ผู้อื่นรับรู้ ก็จะเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมที่ราบรื่น แต่ถ้าบทบาทดังกล่าวไม่สอดคล้องกัน เช่น บทบาทที่ปฏิบัติจริงไม่ตรงกับบทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวังไม่ตรงกับบทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง ฯลฯ สถานการณ์เช่นนี้จะทำให้เกิดความขัดแย้งของบทบาท (Role Conflicts)

2. ผู้นำและการจัดการผู้นำ

2.1 ผู้นำ (Watershed)

แนวคิดเรื่องผู้นำและการจัดการผู้นำนั้น มีความหมายและนัยที่แตกต่างกัน ตามแต่มุมมองและประสบการณ์ของนักวิชาการ ชาวบ้านและผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเนื้อหานั้นมีความเหมือนและความแตกต่าง ในที่นี้จะกล่าวถึงเนื้อหาของฝ่ายต่างๆ ทั้งของนักวิชาการด้านป่าไม้

และกลุ่มที่ทำงานด้านการพัฒนาชุมชน ชาวบ้าน นักวิชาการในศาสตร์อื่นๆ และนักพัฒนาในองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ดังนี้

2.1.1 กลุ่มของนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านป่าไม้และการจัดการลุ่มน้ำและสิ่งแวดล้อม

เกษม (2547) อธิบายว่า พื้นที่ลุ่มน้ำมีความหมายเช่นเดียวกับแอ่งน้ำ พื้นที่รับน้ำ หรือหน่วยอุทกวิทยา โดยพื้นที่ลุ่มน้ำประกอบไปด้วย ทรัพยากร 3 กลุ่ม อันได้แก่ ทรัพยากรที่มีชีวิต ทรัพยากรที่ไม่มีชีวิต และทรัพยากรสังคม ทรัพยากรเหล่านี้เป็นส่วนประกอบของระบบนิเวศลุ่มน้ำ โดยที่รูปแบบ ปริมาณ สัดส่วน และการกระจาย แตกต่างกัน ถ้าระบบนิเวศลุ่มน้ำไม่สมดุล ทรัพยากรในลุ่มน้ำก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย

กิตติชัย (2549) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ลุ่มน้ำ คือ หน่วยพื้นที่หนึ่ง ที่ประกอบด้วย ทรัพยากรกายภาพ ทรัพยากรชีวภาพ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น (คุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์) และทรัพยากรคุณภาพชีวิต (สังคมสิ่งแวดล้อม) ระบบลุ่มน้ำ ประกอบด้วยทรัพยากรเหล่านี้ อยู่ร่วมกัน คละกันอย่างกลมกลืนจนมีเอกลักษณ์และพฤติกรรมร่วมกัน เป็นลุ่มน้ำที่มีลักษณะแสดงบทบาทเฉพาะ จึงมักเรียกลุ่มน้ำเป็นทรัพยากรลุ่มน้ำหรือระบบทรัพยากร

กรมทรัพยากรน้ำ (2547) ได้ให้ความหมายของลุ่มน้ำ คือ หน่วยของพื้นที่ซึ่ง ล้อมรอบด้วยสันปันน้ำ เป็นพื้นที่รับน้ำฝนของแม่น้ำสายหลักในลุ่มน้ำนั้นๆ เมื่อฝนตกลงมาในที่ลุ่มน้ำ น้ำจะไหลออกสู่ลำธารสายย่อย แล้วรวมกันออกสู่ลำธารสายใหญ่ และรวมกันออกสู่แม่น้ำสายหลัก จนไหลออกปากแม่น้ำในที่สุดจะเห็นได้ว่า “ลุ่มน้ำ” เป็นพื้นที่หน่วยหนึ่ง ซึ่งเป็นแหล่งรับน้ำ ที่มาจากทรัพยากรธรรมชาติ และผสมผสานกันเป็นระบบนิเวศ

พื้นที่ต้นน้ำลำธาร (Head watershed หรือ Upstream watershed) หมายถึง พื้นที่ตอนบนภายในลุ่มน้ำ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่สูงชัน คุณสมบัติง่ายต่อการพังทลายของดิน เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง หากมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ ตามมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 2 มิถุนายน 2530 กล่าวว่า พื้นที่ต้นน้ำลำธาร หมายถึง พื้นที่ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ ชั้นที่ 1เอ ชั้นที่ 1บี และพื้นที่ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำชั้นที่ 2 (โครงการกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำที่สำคัญของประเทศไทย, 2531) และตามมติคณะรัฐมนตรี ได้กำหนดให้สงวน รักษา และฟื้นฟูสภาพพื้นที่ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำชั้นที่ 1 ของทุกลุ่มน้ำสำคัญไว้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารของประเทศ และ

กำหนดให้พื้นที่ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำชั้นที่ 2 ของทุกลุ่มน้ำสำคัญเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารลำดับรองของประเทศ

2.1.2 กลุ่มที่ทำงานด้านการพัฒนาชุมชน ชาวบ้าน นักวิชาการในศาสตร์อื่น และ นักพัฒนาในองค์กรพัฒนาเอกชน

สหัชชา และคณะ (2547) ให้ความหมายว่า พื้นที่ลุ่มน้ำเป็นหน่วยพื้นที่ทางกายภาพและหน่วยพื้นที่ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมที่มีความสำคัญ ในการจัดการลุ่มน้ำจึงมิใช่เป็นเพียงการจัดการพื้นที่ แต่เป็นการจัดความสัมพันธ์ ระหว่างคนในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งทางสังคมกับจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ให้มีความสอดคล้องกับการดำรงอยู่ของคน โดยมีมิติการมองแบบองค์รวม มิใช่มองน้ำเป็นเป้าหมายหรือเป็นศูนย์กลางเพียงประการเดียว ซึ่งต้องมีการศึกษาถึงปัจจัยหลากหลายประการที่มีความเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศลุ่มน้ำและสิ่งแวดล้อมที่สัมพันธ์กัน

มูลนิธิพัฒนาภาคเหนือ (2543) ได้นิยามความหมายของการจัดการลุ่มน้ำว่า เป็น การร่วมกันออกกฎ ระเบียบ ในการดูแลทรัพยากรในระดับพื้นที่ลุ่มน้ำ โดยคณะกรรมการที่เป็นตัวแทนของประชาชนที่อาศัยอยู่ในลุ่มน้ำนั้นๆ เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน และยกระดับความสามารถในการเคลื่อนไหว ต่อรองอำนาจรัฐ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านนโยบายและกฎหมายต่างๆมีการรวมตัวกันเป็นขบวนการที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม และมีการจัดตั้งเครือข่ายขึ้นเป็นองค์กร “เครือข่ายลุ่มน้ำ” ขึ้น โดยกลุ่มนี้มองทั้งสองนัยคือ ลุ่มน้ำนอกจากจะเป็นหน่วยพื้นฐานตามธรรมชาติ ที่มีทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า และสิ่งแวดล้อมภายในลุ่มน้ำที่เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำและรับน้ำแล้ว ยังมองในมิติ ของการพึ่งพาอาศัยระหว่างคนกับทรัพยากรธรรมชาติ และการใช้พื้นที่แบบต่างๆ ในบริเวณลุ่มน้ำนั้น กล่าวคือ ในบริเวณลุ่มน้ำจะมีชุมชนน้อยใหญ่ อาศัยอยู่และใช้พื้นที่ลุ่มน้ำประกอบอาชีพและการดำรงอยู่ โดยชาวบ้านจะรู้จักทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำที่ตนอาศัยอยู่เป็นอย่างดี รู้ว่าลำห้วยสายใดไหลตลอดปี และสายใดไหลเฉพาะบางฤดูกาล ซึ่งกล่าวได้ว่า ชาวบ้านและชุมชน มีบทบาทสำคัญในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละพื้นที่ของลุ่มน้ำและพื้นที่ใกล้เคียง

2.2 หลักการจัดการลุ่มน้ำ

2.2.1 การจัดการลุ่มน้ำ

การจัดการลุ่มน้ำ หมายถึง การจัดการพื้นที่เพื่อให้ได้น้ำที่มีปริมาณมากพอ คุณภาพดี การไหลสม่ำเสมอ พร้อมทั้งควบคุมเสถียรภาพของดิน และการใช้ทรัพยากรอื่น ๆ ใน ลุ่มน้ำนั้น (เกษม, 2539) ในช่วงปี ค.ศ. 1930 การจัดการลุ่มน้ำเกิดจากการสร้างโลกทัศน์ของ นักวิชาการป่าไม้ที่มุ่งเน้นไปที่การจัดการพื้นที่ป่า บริเวณต้นน้ำลำธารแต่เพียงอย่างเดียว ต่อมา ตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1950 กลุ่มนักวิชาการดังกล่าว ได้ขยายความคิดดั้งเดิมของการจัดการลุ่มน้ำให้ ครอบคลุมออกไป ทำให้ความสนใจของนักวิชาการได้ขยายวงกว้างถึงทรัพยากรอื่น ๆ ในลุ่มน้ำ อันประกอบด้วย ทรัพยากรกายภาพ ทรัพยากรชีวภาพ ทรัพยากรคุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ และทรัพยากรด้านคุณภาพชีวิต เช่นเดียวกับ กิติชัย (2549); กรมทรัพยากรน้ำ (2547) ให้ ความหมายของการจัดการลุ่มน้ำ คือ การจัดการพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ที่มีขอบเขตแน่ชัด โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อให้ได้น้ำที่มีปริมาณเหมาะสม มีคุณภาพดี และมีระยะเวลาการไหล ตลอดทั้งปี อย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งสามารถควบคุมเสถียรภาพของดินและการใช้ทรัพยากรอื่น ๆ ในพื้นที่นั้น ด้วย การกำหนดพื้นที่เพื่อให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติแบบยั่งยืน โดยอาศัยหลักการทางการ อนุรักษ์วิทยา และเป็นหลักการอนุรักษ์ปฏิบัติ หมายถึง ให้มีการกำหนดเขตที่ดินเป็นเขต ให้มีเขต กิจกรรม เขตพัฒนาและเขตที่ต้องสงวนไว้ให้มีการใช้ทรัพยากร โดยอาศัยมาตรการกำหนดชั้น คุณภาพลุ่มน้ำ ที่วางอยู่บนพื้นฐานวิทยาศาสตร์หรือปัจจัยทางกายภาพ 6 ประการคือ ลักษณะทาง ภูมิประเทศ ระดับความลาดชัน ความสูงจากระดับน้ำทะเล ลักษณะทางปฐพีวิทยาเกี่ยวกับอายุทาง ธรณีหรือคุณสมบัติของหิน ลักษณะทางปฐพีวิทยาเกี่ยวกับคุณสมบัติของหิน และ พืชพันธุ์หรือป่า ไม้ มีกฎหมาย ข้อห้าม ระเบียบปฏิบัติและมาตรการ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพหุภาคี โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชน ในการบริหารจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง โดย ให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกกับการเข้าร่วมบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่ ชุมชนภายในท้องถิ่น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขอบเขตแห่งสิทธิ และหน้าที่ที่ชัดเจนตลอดกระบวนการเข้ามี ส่วนร่วม

สหัชชา และคณะ (2547) ได้สรุปแนวคิดในการจัดการลุ่มน้ำ ไว้ 3 ประการคือ

- 1) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติต้องคำนึงถึงภาพรวม ไม่ควรแยกพิจารณาเฉพาะส่วน เนื่องจากทรัพยากรทุกชนิด มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ทั้งคน ป่าไม้ ดิน และน้ำ เป็นต้น
- 2) ในการวางแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จะต้องไม่แยกคนออกจากสภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรมและทางกายภาพ เพราะวัฒนธรรมและสังคมมนุษย์ได้พัฒนาพร้อมกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ
- 3) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ประสบผลสำเร็จ เกิดจากผู้ใช้ทรัพยากรได้ตระหนักถึงความสำคัญ และรู้จักการใช้อย่างชาญฉลาด รวมทั้งการก่อให้เกิดประโยชน์หลายๆ ด้านในเวลาเดียวกัน

อีกทั้งเสนอว่ายุทธศาสตร์ที่สำคัญในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่รัฐควรให้ความสำคัญอย่างมากคือการส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นได้เข้ามามีบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยมุ่งให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความเข้าใจที่สอดคล้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติแบบยั่งยืน ต่อจากฐานชีวิตและระบบนิเวศ ควบคู่กับการมีมาตรการและกฎระเบียบที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยมีหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชนเป็นฝ่ายกระตุ้นและสนับสนุนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ สิ่งสำคัญคือต้องกระจายภาระหน้าที่ การมีส่วนร่วมการตัดสินใจ การจัดการการควบคุม การฟื้นฟู และแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไปสู่ชาวบ้าน และองค์กรชุมชนเป็นหลัก และยังมีแนวคิดและหลักการที่สำคัญที่สร้างเสริมให้การจัดการลุ่มน้ำนั้นมีความเหมาะสมและยั่งยืน โดยเป็นการมองในมิติของการพึ่งพาอาศัยและการใช้ประโยชน์

2.2.2 วัตถุประสงค์ของการจัดการลุ่มน้ำ

เกษม (2539) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ จากความหมายของคำว่า “การจัดการลุ่มน้ำ” ไว้ดังนี้

1) ปริมาณน้ำ (Optimum quantity) หมายถึง การจัดการทรัพยากรในลุ่มน้ำ เพื่อให้เอื้ออำนวยต่อน้ำ โดยคำนึงผู้ใช้น้ำและปริมาณน้ำที่ลุ่มน้ำมีศักยภาพให้ได้เป็นเกณฑ์

2) คุณภาพน้ำ (Desirable quality water) หมายถึง การจัดการลุ่มน้ำมุ่งหวังให้ลุ่มน้ำเอื้ออำนวยน้ำให้กับพื้นที่ทำน้ำด้วยคุณภาพที่ดี เป็นน้ำที่ใสสะอาด ไม่มีสารแขวนลอย และปราศจากสารเคมีต่าง ๆ ที่เป็นโทษต่อสิ่งมีชีวิต ตลอดจนมีคุณภาพทางชีววิทยาของน้ำที่ดี ซึ่งหมายถึงปราศจากสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ เช่น แบคทีเรีย ไวรัส ๆ หรือมีน้อยมากจนไม่เป็นอันตรายต่อมนุษย์จากการอุปโภคบริโภค

3) ระยะเวลาการไหลที่เหมาะสม (Proper time) หมายถึง การจัดการให้น้ำไหลในระยะเวลาที่พอเหมาะพอสมควร คือ ต้องมีน้ำใช้ในเวลาที่ต้องการใช้ โดยมุ่งให้น้ำไหลสม่ำเสมอตลอดทั้งปี โดยการป้องกันต้นน้ำลำธารให้อยู่ในสภาพดี รวมทั้งสามารถทำหน้าที่ในการควบคุมการไหลของน้ำ (water regulator) ได้

4) ควบคุมอัตราการชะล้างพังทลายของดิน (Soil erosion control) หมายถึง การจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในลุ่มน้ำ ต้องไม่ก่อให้เกิดการชะล้างพังทลายของดินที่เป็นสาเหตุหนึ่งทำให้ดินตื้นเขินเก็บกักน้ำได้น้อยลงอันส่งผลให้เกิดอุทกภัย ปัญหาการสูญเสียน้ำดินเป็นตะกอน ก่อให้เกิดปัญหาเรื่องความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ต่าง ๆ ตามมา

5) ควบคุมการใช้ทรัพยากร (Resource utilization control) หมายถึง การมุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรในลุ่มน้ำให้สามารถเอื้ออำนวยผลิตได้อย่างเพียงพอและยั่งยืนตลอดไป ในการสนองปัจจัยสี่ต่อมวลมนุษย์ โดยต้องมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีหลักการและเป็นไปด้วยความระมัดระวังถูกต้องตามหลักหลักการทางด้านอนุรักษ์วิทยา

2.2.3 หลักปฏิบัติในการจัดการลุ่มน้ำ

การจัดการลุ่มน้ำ เป็นแนวทางดำเนินงานในการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำทุกประเภทให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ ไม่ฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น จนเกิดปัญหาต่อการฟื้นตัว การทดแทน และเสถียรภาพของระบบ เพื่อมิให้เกิดผลกระทบต่อปริมาณ คุณภาพ และช่วงเวลาการไหลของน้ำ (เกษม, 2539) โดยมีหลักปฏิบัติดังนี้

1) การวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน (Land use planning) พื้นที่ลุ่มน้ำแต่ละแห่งมีสมบัติทางเคมี ฟิสิกส์ และชีววิทยาของดินที่แตกต่างกัน ทำให้ดินมีสมรรถนะในการนำมาใช้ประโยชน์แตกต่างกันไป ในการจัดการลุ่มน้ำจึงต้องแบ่งชั้นประเภทที่ดินทั้งลุ่มน้ำตามสมรรถนะการใช้ประโยชน์ หลักปฏิบัติในการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยทั่วไป นิยมใช้ข้อมูลความสูงและความลาดชันของพื้นที่เป็นตัวชี้ว่าที่ดินบริเวณใดควรทำประกอบกิจกรรมอะไร ทั้งนี้ต้องมีเทคโนโลยีเข้าช่วย จึงจะทำให้ผลผลิตของการใช้ที่ดินนั้น ๆ เพิ่มขึ้น

2) กำหนดแผนการใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรในลุ่มน้ำ (Resources utilization and conservation) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติต้องสอดคล้องตามหลักอนุรักษ์วิทยา เพื่อที่จะรักษาความสมดุลของทรัพยากรทั้งชนิด ปริมาณ สัดส่วนและการกระจาย ทรัพยากรแต่ละประเภทย่อมมีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา ดังนั้นจึงควรวางแผนการใช้ทรัพยากรให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และความจำเป็น โดยเฉพาะทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไป (Exhausting natural resources) ต้องใช้ด้วยความระมัดระวัง และควรใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพในการผลิตทรัพยากรเหล่านี้ เพื่อให้เกิดการสูญเสียให้น้อยที่สุดและเกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้ยังต้องควบคุมผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมสำหรับทรัพยากรที่ใช้แล้วมีการทดแทนได้ (Renewable natural resources) เช่น ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรสัตว์ป่า ทรัพยากรดิน ทรัพยากรเกษตร ต้องใช้ส่วนที่เพิ่มพูน (Increment) ของทรัพยากรนั้น ๆ และต้องรักษาส่วนที่เป็นต้นทุน (Stock) ของทรัพยากรเหล่านั้นให้มีศักยภาพในการให้ผลผลิตในระยะยาว

3) การควบคุมมลพิษสิ่งแวดล้อม (Pollution control) แม้ว่าจะมีการจัดการลุ่มน้ำ ด้วยการใช้นโยบายทรัพยากรตามหลักการวางแผนการใช้ที่ดินแล้วก็ตาม แต่ก็จำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดมาตรการควบคุมมลพิษสิ่งแวดล้อม (สามัคคี, 2539) อธิบายว่าสามารถดำเนินการได้ใน 3 ลักษณะ คือ

(1) การควบคุมทางชีววิทยา (Biological control) เช่น การป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน (Soil erosion) โดยใช้พืชควบคุม (Vegetative control) การใช้จุลินทรีย์ในการบำบัดน้ำเสีย (Activated sludge) เป็นต้น

(2) การควบคุมทางเครื่องกล (Mechanical control) คือการใช้เครื่องมือหรือสิ่งก่อสร้างช่วยในการควบคุม เช่น การทำเขื่อนตักดินตะกอน (Rock check dam) หรือการสร้างโรงบำบัดน้ำเสีย เป็นต้น

(3) การควบคุมทางกฎหมาย (Legal control) ได้แก่ การใช้กฎ ระเบียบ มาตรการต่าง ๆ มาเป็นตัวบังคับ เพื่อช่วยในการควบคุม เช่น การออกมาตรฐานการทิ้งน้ำจาก โรงงานอุตสาหกรรมหรือจากอาคาร การออกกฎหมายอุทยานแห่งชาติ กฎหมายผังเมือง เพื่อช่วย ในการควบคุมมลพิษสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

2.2.4 การจัดการลุ่มน้ำเพื่อความยั่งยืน

เกษม (2539) กล่าวว่าตัวชี้ความยั่งยืนของระบบนิเวศหนึ่ง ๆ คือ การ หมุนเวียนของธาตุอาหารหรือการนำธาตุอาหาร กลับมาใช้ใหม่ในระบบ เป็นไปอย่างสมดุล การ สูญเสียพลังงานในช่วงของโซ่อาหารน้อยมาก การจัดการลุ่มน้ำเพื่อความยั่งยืนอาจกล่าวได้ว่า เพื่อให้เกิดความสมดุลของน้ำในระบบลุ่มน้ำ โดยที่มีปริมาณน้ำไหลอย่างสม่ำเสมอ ควบคุมการชะ ล้างพังทลายของดิน ลดการเกิดน้ำท่วม และสอดคล้องกับการใช้ทรัพยากรอื่น ๆ

Preechapanya (1996) กล่าวว่าการใช้ประโยชน์ที่ดินรูปหนึ่งที่สามารถก่อให้เกิด ความยั่งยืนในระบบนิเวศลุ่มน้ำ คือ ระบบการใช้ประโยชน์ที่ดินแบบ “วนเกษตร” (Agro-forest) ทั้งนี้ เพราะว่าได้ประโยชน์ทั้งในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ควบคู่กัน โดยระบบการใช้ประโยชน์ที่ดินดังกล่าวก่อให้เกิดแนวกันชนที่ยั่งยืนทำหน้าที่ป้องกันการ ทำลายป่าไม้บริเวณพื้นที่ต้นน้ำลำธาร การประยุกต์ระบบวนเกษตรเพื่อใช้ในการปกป้องรักษา ป่าต้นน้ำลำธารนั้น ต้องคำนึงถึงคุณสมบัติของระบบดังกล่าวที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการลุ่มน้ำ ขนาดเล็กบนที่สูง โดยพรชัย และคณะ (2528) กล่าวว่าควรมีคุณสมบัติ ดังนี้

1) ลดการชะล้างพังทลายของดิน ทั้งความรุนแรงของน้ำฝนที่กระทบเม็ดดิน และน้ำไหลบ่าหน้าดินที่พัดพาอนุภาคของดิน ตลอดจนช่วยเพิ่มความสามารถในการกักเก็บ และ ปลดปล่อยน้ำของดิน

2) ลดความรุนแรงของพลังงานความร้อนจากดวงอาทิตย์ ซึ่งทำให้การระเหย ของน้ำลดลง และเพิ่มความชื้นให้กับดิน

3) ลดการใช้สารเคมี อาทิเช่น ปุ๋ย และยาป้องกันหรือกำจัดศัตรูพืช การที่ใช้ สารเคมีมากขึ้นทำให้คุณภาพของน้ำในลำธารด้อยลง และทำให้ดินเกิดการอัดตัวแน่น

4) กรองน้ำไหลบ่าหน้าดิน และน้ำที่ไหลตามผิวดิน ให้มีตะกอน และสารเคมีน้อยลง และชะลอการไหลของน้ำหน้าดิน และชั้นดิน

5) เหมาะสมกับสังคม และเศรษฐกิจของชุมชนบนที่สูง เป็นระบบที่ให้ผลผลิตที่ตอบสนองความต้องการปัจจัย 4 และเป็นระบบ ที่เกษตรกรสามารถนำไปปฏิบัติได้ง่าย

3. แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

นิวัต (2546) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ว่า หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด และใช้ได้เป็นระยะเวลายาวนานที่สุด ทั้งนี้ต้องให้สูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุดและจะต้องกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรโดยทั่วถึงกันด้วย ฉะนั้นการอนุรักษ์จึงไม่ได้หมายถึงการกักเก็บทรัพยากรไว้เฉย ๆ แต่ต้องนำทรัพยากรมาใช้ประโยชน์ให้ถูกต้องตามกาลเทศะ (Time and space) สอดคล้องกับ เกษม (2540) ว่าการอนุรักษ์หมายถึงการใช้อย่างสมเหตุสมผล เพื่อให้มีใช้อย่างพอเพียงตลอดไป

3.1 หลักการและวิธีการอนุรักษ์กับการจัดการลุ่มน้ำ

เกษม (2539) กล่าวว่า การจัดการลุ่มน้ำจำเป็นต้อง มีการนำหลักการอนุรักษ์มาประยุกต์ใช้ ซึ่งหมายถึง การใช้ทรัพยากรในลุ่มน้ำอย่างสมเหตุสมผล ตามหลักวิธีการอนุรักษ์ดังนี้

1) การใช้ หมายถึง การใช้แบบยั่งยืนโดยต้องมีการควบคุมการใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยเกิดมลพิษและของเสียน้อยที่สุด

2) การกักเก็บ หมายถึง การที่ต้องกักเก็บทรัพยากรบางชนิดบางชนิดบางประเภทไว้ใช้ในยามที่ขาดแคลน

3) การซ่อมแซมหรือรักษา หมายถึง การทำให้ทรัพยากรบางประเภทชนิดบางประเภทที่กำลังเสื่อมโทรมหรือผิปกติ ให้สามารถกลับมาทำงานหรือมีบทบาทได้อย่างเดิม

- 4) การป้องกัน หมายถึง การสร้างสิ่งป้องกันให้กับปัญหาที่ไม่เคยเกิด และป้องกันสิ่ง
ที่เคยเกิดปัญหาขึ้นมาแล้ว
- 5) การฟื้นฟู หมายถึง การดำเนินการใด ๆ ต่อทรัพยากรที่เสื่อมโทรมให้กลับมาดีขึ้น
- 6) การพัฒนา หมายถึง การดำเนินการใด ๆ ต่อทรัพยากรที่ได้อยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น
- 7) การสงวน หมายถึง การสงวนทรัพยากรที่กำลังสูญหายไป โดยงดการใช้และทำ
การบำรุงรักษา
- 8) การแบ่งเขต หมายถึง การจัดแบ่งเขตพื้นที่หรือแบ่งกลุ่มทรัพยากร เพื่อให้มีการ
ใช้ทรัพยากรให้เป็นไปตามศักยภาพ

3.2 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติกับการจัดการลุ่มน้ำอย่างยั่งยืน

กิติชัย (2549) กล่าวว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรในลุ่มน้ำ (Resource Utilization and Conservation) เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความยั่งยืนของทรัพยากรในพื้นที่ลุ่มน้ำโดยตรง ฉะนั้น การใช้ทรัพยากรธรรมชาติต้องสอดคล้องตามหลักการอนุรักษ์วิทยา เพื่อที่จะรักษาความสมดุลของ ทรัพยากรทั้งชนิด ปริมาณ สัดส่วน การกระจาย ทรัพยากรแต่ละประเภทย่อมมีการเปลี่ยนแปลง ตลอดเวลา ดังนั้นจึงควรวางแผนการใช้ทรัพยากรให้เหมาะสมกับสถานการณ์และความจำเป็น โดยเฉพาะทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไป (Exhausting Natural Resource) ต้องใช้ด้วยความระมัดระวัง และควรใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรเหล่านี้ เพื่อให้เกิด การสูญเสียให้น้อยที่สุดและเกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้ยังต้องควบคุมผลกระทบ ต่อ สิ่งแวดล้อม สำหรับทรัพยากรที่ใช้แล้วทดแทนได้ (Renewable Natural Resource) เช่น ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรสัตว์ป่า ทรัพยากรดิน ต้องใช้ส่วนที่เพิ่มพูน (Increment) ของ ทรัพยากรนั้น ๆ และต้องรักษาส่วนที่เป็นต้นทุน (Stocks) ของทรัพยากรเหล่านั้นให้มีศักยภาพใน การให้ผลผลิตในระยะยาว

3.3 การส่งเสริมชุมชนต้นน้ำเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ประเวศ (2541) ให้ความหมายของชุมชนไว้ว่า หมายถึง การรวมตัวของกลุ่มชนที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันอาจเป็นการรวมตัวกันตามพื้นที่หรือไม่ใช่พื้นที่ก็ได้ สมาชิกของชุมชน มีการติดต่อสื่อสารกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน มีการเรียนรู้ของชุมชน หรือมีการทำกิจกรรมร่วมกัน สอดคล้องกับ Sproule (1996) ได้ให้ความหมายของชุมชนท้องถิ่นไว้ว่าเป็นกลุ่มของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์เดียวกัน และจำแนกได้ว่าเป็นกลุ่มเดียวกันซึ่งมีส่วนเกี่ยวพันกันทางสายเลือดหรือการสมรส หรืออาจจะมีการนับถือศาสนา อยู่ในกลุ่มการเมือง ชนชั้น หรือเป็นเพื่อนฝูงในวงสังคมเดียวกันได้ ดังนั้น อาจสรุปได้ว่า ความหมายของชุมชนมีสองลักษณะ คือ ชุมชนที่มีลักษณะเป็นพื้นที่ ได้แก่ หมู่บ้าน ตำบล จังหวัด ภาค ประเทศ และชุมชนที่มีลักษณะเป็นหน้าที่ ได้แก่ การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไปมารวมเป็นกลุ่มกำหนดระเบียบแบบแผน ข้อบังคับขึ้นเพื่อประกอบหน้าที่ กิจการใดกิจการหนึ่งขึ้นเป็นองค์กรทำให้ชุมชนจึงมีชื่อต่างกันตามลักษณะที่สำคัญของชุมชนนั้น เช่น ชุมชนเมือง ชุมชนชนบท ชุมชนที่พักอาศัย ชุมชนพาณิชย์ ชุมชนอุตสาหกรรม แต่ในทางสังคมวิทยาได้ศึกษาถึงโครงสร้างและส่วนประกอบของชุมชนทุกรูปแบบ ซึ่งมีองค์ประกอบ คือ ประชาชนหรือคน ความสนใจร่วมกัน อาณาเขตบริเวณหรือพื้นที่ การปฏิบัติต่อกัน ความสัมพันธ์ของสมาชิกที่ผูกพันให้อยู่ร่วมกันในชุมชน ดังนั้นความหมายของชุมชนจึงไม่ได้หมายถึงคนใดคนหนึ่งในชุมชนเท่านั้น การจัดการเพื่อผลประโยชน์ของชุมชน คือ เพื่อผลขององค์กรรวมทั้งหมดในชุมชนนั้น ๆ

การส่งเสริมชุมชนต้นน้ำเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง กระบวนการในการช่วยเหลือสนับสนุนชุมชนต้นน้ำ ให้มีความรู้ความสามารถและมีส่วนร่วมในการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน การอนุรักษ์ การใช้ประโยชน์ และการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ดิน ป่า ไม้ น้ำ ของท้องถิ่นและภายในลุ่มน้ำให้คงความยั่งยืนตลอดไป (เสนห์, 2536) หลักการส่งเสริมชุมชนต้นน้ำเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบด้วย

1) เป้าหมายหลักคือประชากรภายในชุมชน สามารถทราบรายละเอียดของสถานภาพของทรัพยากร ปัญหา และศักยภาพของทรัพยากรได้ดีที่สุด การที่จะมีระบบการจัดการทรัพยากรที่นำไปสู่ความยั่งยืนของระบบนิเวศของชุมชนในภาพรวม ต้องคำนึงถึงความยั่งยืนของระบบสังคมในชุมชนนั้น ๆ ความยั่งยืนของวัฒนธรรม และความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ เป็นองค์ประกอบหลัก

2) องค์ประกอบของหลักการส่งเสริมชุมชนต้นน้ำเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีเงื่อนไข ดังนี้

(1) การพัฒนาหรือการบริหารจัดการต้องเป็นไปอย่างต่อเนื่อง มีวิวัฒนาการเพื่อตอบสนองความต้องการ และคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น

(2) ระบบการเปลี่ยนแปลงของชุมชนจะต้องคำนึงถึงโครงสร้างของชุมชน กลุ่มองค์กรต่าง ๆ และคำนึงถึงอนุชนรุ่นหลังที่จะต้องรับภาระกับระบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

(3) การจัดการและการกระทำที่มีอยู่ภายใต้ขีดจำกัดของระบบนิเวศทางธรรมชาติของชุมชน ต้องมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้มีความหลากหลาย เพื่อสร้างความสมดุลให้ระบบนิเวศ

(4) การใช้เทคโนโลยีต้องเหมาะสมกับการผลิตของชุมชน มีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงมาตรฐานการครองชีพ รูปแบบการบริโภคของชุมชนให้อยู่ในรูปของการประหยัด และรู้คุณค่า

3) กลยุทธ์ในการดำเนินงาน คือ ชุมชนต้องเป็นผู้ดำเนินการเอง ซึ่งกระทำได้โดยการให้ความสำคัญต่อสภาพพื้นที่ของท้องถิ่น การทำความเข้าใจระบบการใช้ทรัพยากร และการใช้ประโยชน์ต่าง ๆ ตลอดจนทั้งความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยให้ครอบคลุมทุกระดับตั้งแต่ระดับปัจเจกชน กลุ่มองค์กรและชุมชน เป็นต้น

4) การสร้างองค์ความรู้ องค์ความรู้ในที่นี้ หมายถึง ความรู้สหสาขาวิชา ทั้งทางด้าน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ ที่เกิดจากการส่งเสริมให้บุคคลในชุมชนและสมาชิกในองค์กรชุมชนได้เข้ารับการฝึกอบรมในหลักสูตรที่เกี่ยวข้อง และการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนต้นน้ำ เจ้าหน้าที่รัฐ และ NGOs ทั้งนี้เมื่อชุมชนมีองค์ความรู้ที่ถูกต้องแล้ว ข้อมตระหนักถึงความสำคัญและความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ลุ่มน้ำชุมชน ตลอดจนสามารถตัดสินใจดำเนินการใดๆ ได้อย่างถูกต้อง การสร้างองค์ความรู้ให้กับชุมชนต้นน้ำประกอบไปด้วย

(1) กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วยระดับปัจเจกบุคคล คือ สมาชิกแต่ละคนในชุมชน ต้นน้ำ ทั้งพ่อบ้าน แม่บ้าน เยาวชน ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ครู ผู้อาวุโส เป็นต้น และองค์กรชุมชน คือ กลุ่มบุคคลในชุมชนหรือในกลุ่มน้ำที่มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนร่วมกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น กลุ่มอนุรักษ์และองค์กรเครือข่ายชุมชน กรรมการหมู่บ้านและองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นต้น เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ ของชุมชนและท้องถิ่นได้อย่างถูกต้อง ตลอดจนเสริมสร้างพลังของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนหรือภายในกลุ่มน้ำชุมชน สามารถอำนวยความสะดวกให้กับตนเองและชุมชนได้อย่างยั่งยืนตลอดไป ทั้งการใช้ประโยชน์ของป่า การสงวน คุ้มครอง และการรักษาป่าต้นน้ำ ตลอดจนประกอบอาชีพทางการเกษตรด้วยการทำการเกษตรอินทรีย์ เกษตรเชิงอนุรักษ์ เป็นต้น

(2) วิธีการในการสร้างองค์ความรู้ให้เกิดขึ้น ได้แก่ การจัดฝึกอบรม การจัดทำเวทีชาวบ้าน และถ่ายทอดเทคโนโลยีให้กับกลุ่มเป้าหมายในหลากหลายสาขาวิชา ได้แก่ ความรู้ทางด้านที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่าไม้ ให้สามารถนำไปปฏิบัติได้ ความรู้พื้นฐานทางด้านกฎหมาย รัฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์ สำหรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนการรวบรวมและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เอื้อต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมให้นำไปประยุกต์ใช้อย่างจริงจัง

4. พื้นที่ศึกษา

บ้านถ้ำผึ้ง เป็นชื่อหมู่บ้านซึ่งได้มาจากชื่อของภูเขาลูกหนึ่งที่ตั้งอยู่กลางหมู่บ้าน ซึ่งมีถ้ำและผึ้งอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ชาวบ้านจึงเรียกว่า “บ้านถ้ำผึ้ง” ราษฎรส่วนใหญ่ของบ้านถ้ำผึ้ง อพยพมาจากต่างถิ่น เริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน เมื่อ พ.ศ. 2508 เพราะเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ มีป่าไม้ มีต้นน้ำ ทำให้ราษฎรหลายพื้นที่อพยพเข้ามาจับจองพื้นที่ทำมาหากินมากขึ้น ปี พ.ศ. 2517 ได้รับการจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน ตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ เป็นบ้านถ้ำผึ้ง หมู่ที่ 7 ตำบลต้นขวน อำเภอพนม ปี พ.ศ. 2522 ได้เปลี่ยนเป็นหมู่ที่ 5 ตำบลต้นขวน จนถึงปัจจุบัน

4.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

บ้านถ้ำผึ้ง ตั้งอยู่ในพื้นที่ หมู่ที่ 5 ต.ต้นขวน อ.พนม โดยมีอาณาเขต ดังนี้

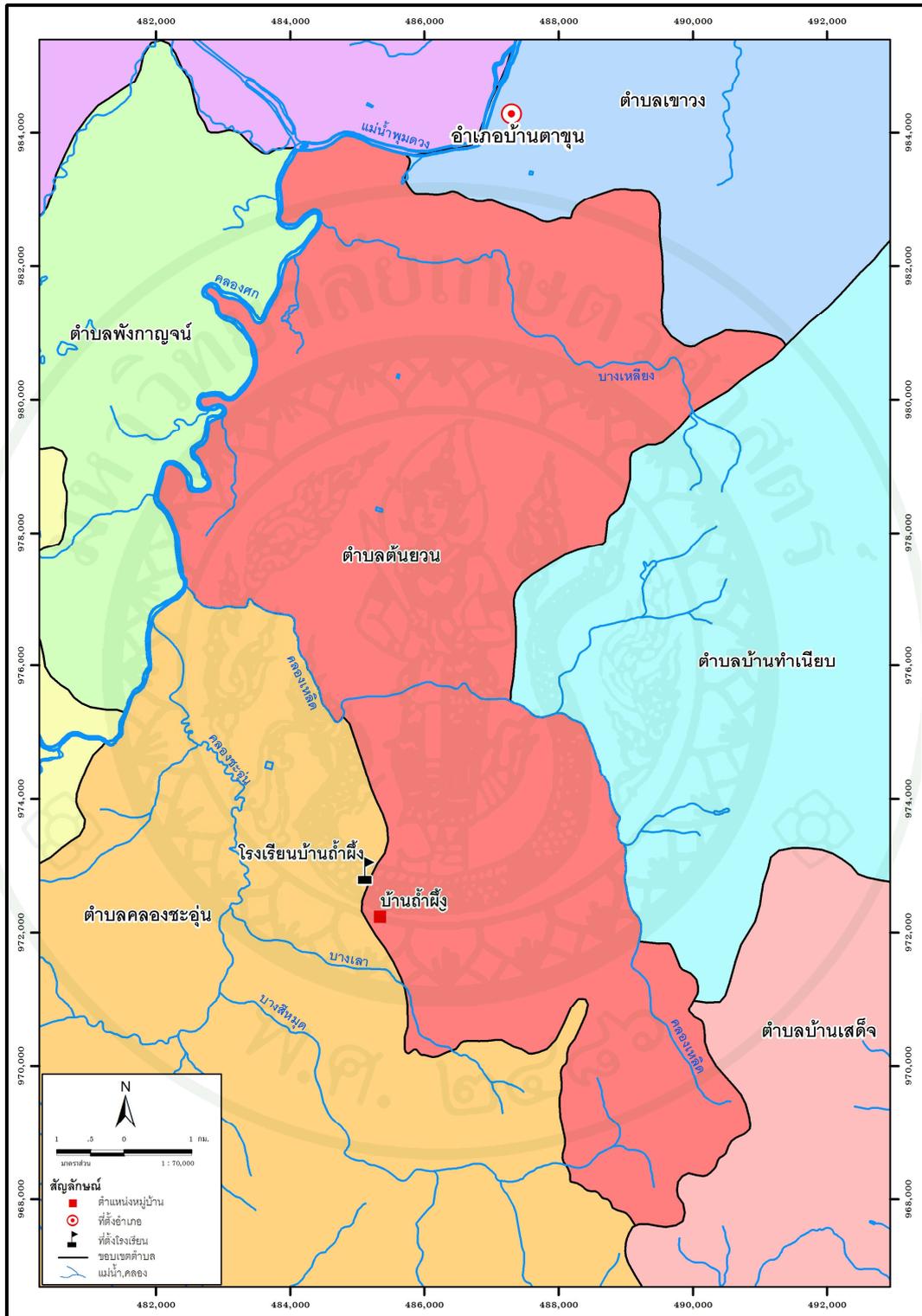
ทิศเหนือ	จรดหมู่ที่ 4 บ้านป่ากวาด ตำบลต้นขวน อำเภอพนม
ทิศใต้	จรดหมู่ที่ 12 บ้านป่าตง ตำบลต้นขวน อำเภอพนม
ทิศตะวันออก	จรดหมู่ที่ 7 บ้านจำปาทอง ตำบลต้นขวน อำเภอพนม
ทิศตะวันตก	จรดหมู่ที่ 13 บ้านบางหลูด ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม

4.2 ลักษณะภูมิประเทศ

เป็นพื้นที่ราบสลับกับเนินเขา สภาพเป็นป่าดิบชื้น เป็นป่าต้นน้ำที่มีน้ำไหลตลอดทั้งปี มีต้นไม้ขนาดใหญ่ เช่น ตะเคียนทอง ยาง จำปาป่า ฯลฯ เป็นป่าที่อนุรักษ์ไว้เป็นแหล่งต้นน้ำ ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของคลองบางคุย และยังเป็นเขตอนุรักษ์สัตว์น้ำและสัตว์ป่าทุกชนิด ลักษณะพื้นที่ถูกจำแนกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ เขตนิคมสหกรณ์พนม 5% เขตพื้นที่ สปก. 25 % และเขตป่าสงวนแห่งชาติและป่าต้นน้ำ 25 % บ้านถ้ำผึ้งตั้งอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำสาขาคลองสก ซึ่งเป็นลุ่มน้ำสาขาของกลุ่มน้ำตาปี มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 1,206.67 ตร.กม. หรือ 754,169 ไร่ (ภาพที่ 2)

4.3 ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศบ้านถ้ำผึ้ง ตำบลต้นขวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้เกิดฤดูกาล 2 ฤดู ฤดูฝนเริ่มจากกลางเดือนพฤษภาคมถึงเดือนธันวาคม โดยแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงแรก พฤษภาคมถึงตุลาคม ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และช่วงที่ 2 เดือนพฤศจิกายนถึงธันวาคม และฤดูร้อนเริ่มจากเดือนมกราคมถึงเมษายน ปริมาณฝนรายปีเฉลี่ย 2,443.2 มิลลิเมตร

ภาพที่ 2 พื้นที่ศึกษา บ้านถ้ำผึ้ง ตำบลต้นยวน อำเภอนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

4.4 ประชากร สภาพเศรษฐกิจและสังคม

จากข้อมูลปี พ.ศ.2551 บ้านถ้ำผึ้งประกอบด้วยครัวเรือน 380 ครัวเรือน มีประชากร 1,028 คน โดยการบันทึกของสถานีอนามัยตำบลต้นขวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีโรงเรียนจำนวน 1 โรง คือ โรงเรียนบ้านถ้ำผึ้ง ซึ่งเป็นโรงเรียนได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนรางวัลพระราชทานในปี 2547 ราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำสวนยางพารา ปาล์มน้ำมัน และสวนผลไม้

ปัจจุบันการเดินทางจากตัวเมืองสุราษฎร์ธานี ไปยังชุมชนบ้านถ้ำผึ้งโดยทางรถยนต์ ใช้ทางหลวงหมายเลข 401 ซึ่งมีระยะทางประมาณ 85 กิโลเมตร มีถนนแยกเข้าบ้านถ้ำผึ้งอยู่ทางซ้ายมือประมาณหลักกิโลเมตรที่ 63 ซึ่งถนนดังกล่าวใช้เป็นเส้นทางคมนาคมสายหลัก ที่ใช้เดินทางเข้าออกหมู่บ้าน ระยะทาง 12 กิโลเมตร

ประเพณีที่สำคัญ คือ ประเพณีรับส่งตายาย เป็นประเพณีที่ชาวใต้ทั่วไปจัดขึ้น หรืองานบุญเดือนสิบ ประเพณีจับปีจวบเดือน วันปากปีปากเดือน ถือเอาวันสิ้นเดือนห้าเริ่มเดือนหก คือ วันแรม 15 ค่ำ เดือน 5 และขึ้น 1 ค่ำ เดือน 6 และประเพณีรดน้ำผู้สูงอายุประจำปี ซึ่งจะทำเป็นประจำทุกปี ในช่วงเทศกาลวันสงกรานต์ จะมีการรดน้ำขอพรผู้สูงอายุ

กลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ในเขตพื้นที่ของหมู่ที่ 5 บ้านถ้ำผึ้ง มีกลุ่ม/องค์กรต่าง ๆ หลายกลุ่มด้วยกัน เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต โครงการแก้ไขปัญหาความยากจน กองทุนหมู่บ้าน คณะกรรมการพัฒนาสตรี กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป. และอาสาพัฒนาชุมชน

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เกษริน (2545) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการจัดการสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาการจัดการป่าต้นน้ำ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา พบว่า รูปแบบการดำเนินงานของท่านพระครู และคณะสงฆ์ มีบทบาทในฐานะเป็นผู้นำท้องถิ่นในการจัดการป่าต้นน้ำได้อย่างดียิ่ง พระสงฆ์ได้ใช้วิธีการหลายรูปแบบในการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับชาวบ้าน และรับรู้ถึงผลดี ผลเสียที่จะติดตามมาจากการอนุรักษ์ป่าไม้และการทำลายป่าไม้ ท่านได้พาชาวบ้านขึ้นไปบนภูเขา เพื่อไปดูแล

ต้นน้ำ ให้ชาวบ้านเปรียบเทียบสภาพในอดีตกับปัจจุบันที่มีความแตกต่างกันมาก หลังจากนั้นชาวบ้านเริ่มยอมรับความจริง เป็นการสร้างจิตสำนึกให้กับชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่า ตระหนักถึงภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้นจากการตัดไม้ทำลายป่า ก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ และขยายเครือข่ายในการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติป่าต้นน้ำและการอนุรักษ์ธรรมชาติสืบต่อไปถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน

จุฑามาศ (2546) ทำการศึกษาเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการผลิตที่ยั่งยืนของชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีการเชื่อมโยงความรู้เพื่อการจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ และป่าไม้ของชุมชน โดยอาศัยความรู้เดิมในการใช้ทรัพยากรและความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์เชิงระบบที่นำมาปรับใช้โดยเชื่อมโยงกับความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม คือ การกำหนดเป็นกฎเกณฑ์ระเบียบใหม่ของชุมชน มีการจัดการที่ครอบคลุมถึงการป้องกัน เช่น การสำรวจ ลาดตระเวนร่วมกัน การทำแนวกันไฟในพื้นที่ป่า การบำรุงรักษาพื้นที่ฟู การปลูกเสริมป่าด้วยพืชพรรณที่มีคุณค่าทั้งไม้เพื่อใช้สอย ไม้อาหาร และพืชสมุนไพร และร่วมกันจัดทำฝายต้นน้ำลำธาร เป็นต้น

สหทัย (2539) ทำการศึกษานโยบายชาวบ้านในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำกรณีศึกษากลุ่มฮักป่าศรีถ้อย ตำบลศรีถ้อย อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา พบว่า กลุ่มฮักป่าศรีถ้อยมีพัฒนาการมาจากการร่วมกันคัดค้านการสัมปทานทำไม้ และการประสบภัยแล้งที่เกิดขึ้นมาจากการตัดไม้ทำลายป่า จึงเกิดกิจกรรมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่า มีทั้งกิจกรรมที่เกิดจากความรู้ประสบการณ์ และกิจกรรมที่เกิดจากการประยุกต์ประเพณีทางพุทธศาสนา เช่น การจัดการป่าชุมชนที่มีรากฐานมาจากการสังเกตสภาพแวดล้อมและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ จึงเป็นการจัดการที่ยึดหลักใช้เพื่อประโยชน์ส่วนรวมและการยังชีพ เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้ชาวบ้านเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์และให้มีการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างเหมาะสมโดยมีแนวคิดในการอนุรักษ์คือ การให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาป่าโดยใช้กิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมและระบบนิเวศของชุมชน เป็นวิธีการกระตุ้นหรือชี้แนะให้ชาวบ้านตระหนักในความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ ผลจากการทำกิจกรรมทำให้ป่าพื้นตัวมีความอุดมสมบูรณ์ และยังกระตุ้นจิตสำนึกของชาวบ้านให้เกิดความตระหนักในการที่จะช่วยกันรักษาป่าอีกด้วย

พงษ์ศักดิ์ (2548) ทำการศึกษาเรื่อง นโยบายท้องถิ่นในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าต้นน้ำอิง: กรณีศึกษา ตำบลแม่เนาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา พบว่า ชาวบ้านในตำบลแม่เนาเรือมีส่วนร่วมในการจัดการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ โดยใช้รูปแบบพิธีกรรมตามจารีตประเพณีที่ได้สืบทอดต่อ

กันมาจนเกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้ ที่เรียกว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งในลักษณะนามธรรมโดยให้คุณค่าและความสำคัญของป่า รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนและป่า การพึ่งพาอาศัยกันและกันในลักษณะรูปธรรมโดยการประยุกต์รูปแบบพิธีกรรม เช่น การเลี้ยงผีขุนน้ำ การเลี้ยงผีฝาย และการบวชป่าเพื่อฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ นอกจากนี้ จากจารีตและกฎเกณฑ์ดั้งเดิมได้ปรับเปลี่ยนมาเป็นกฎระเบียบต่างๆ ของชุมชนในการจัดการป่าต้นน้ำในปัจจุบัน

พงษ์ลดา (2548) ทำการศึกษาถึงบทบาทของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน: กรณีศึกษาบ้านแม่แะ อำเภอลำปาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า บทบาทของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนแบ่งเป็น 3 ประการ คือ 1) บทบาทในด้านการปลูกป่า จำแนกเป็นการเข้าร่วมสำรวจพื้นที่ เพื่อการปลูกป่า การร่วมปลูกป่าในวันสำคัญ การปลูกป่าเพิ่มเติม และการชักชวนญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้านเพื่อทำกิจกรรมปลูกป่า 2) บทบาทด้านการป้องกันรักษาป่า จำแนกเป็น การประชุมเพื่อพิจารณาปัญหาการดูแลสภาพป่าในชุมชนในอดีตที่ผ่านมา การไปร่วมสำรวจแนวเขตป่า การกำหนดมาตรการป้องกันรักษาป่าและมาตรการควบคุมการใช้ประโยชน์จากป่า การประชุมเพื่อพิจารณากำหนดพื้นที่เพื่อทำแนวกันไฟและวางแผนป้องกันไฟป่า การร่วมดับไฟป่า การป้องกันและปราบปรามผู้กระทำผิด และ 3) บทบาทในด้านการเผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์ จำแนกเป็นการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของป่าแก่ประชาชนทั่วไป การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโทษของการตัดไม้ทำลายป่าแก่บุตรหลานและคนในชุมชน และการประชาสัมพันธ์ให้ญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้านไปร่วมกิจกรรมปลูกป่า และป้องกันรักษาป่า

โกมล (2535) ได้กล่าวถึง บทบาทองค์กรท้องถิ่นในการบริหารจัดการป่าชุมชน ที่เห็นได้ชัดเจน 3 ประการ คือ 1) บทบาทที่จะรักษาขยายผลให้ป่าชุมชนมีความยั่งยืน ด้วยการออกกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ ตามวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อ การแต่งตั้งเวรยามดูแลป่า 2) บทบาทการประสานประโยชน์ เพราะว่าในป่ามีกลุ่มใช้ประโยชน์ (Use) มากมาย เช่น กลุ่มเก็บเห็ด หน่อไม้ ตัดฟืน คณะกรรมการจะต้องคอยดูแลมิให้กระทำนอกกฎกติกา เช่น การตัดฟืนต้องตัดเฉพาะไม้ที่แห้งตายแล้วมิให้ตัดไม้สด ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการใช้ประโยชน์ 3) บทบาทในการจัดทำแผนงาน ในปัจจุบันตามแผนพัฒนาจังหวัดได้มีโอกาเสนอแผนจากระดับล่างขึ้นมา และป่าชุมชนได้ถูกนำเข้าสู่แผนพัฒนาจังหวัดในประเภทการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สุรินทร์ (2543) ศึกษาเรื่องการจัดการทรัพยากรป่าไม้ร่วมของชุมชนในเขตภูเขา กลุ่มน้ำขาน จังหวัดเชียงใหม่ โดยวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของทรัพยากรป่าไม้ที่ชุมชนร่วมกันจัดการ พบว่าการอยู่รอดของทรัพยากรป่าไม้ในเขตภูเขาภายใต้การจัดการร่วมของชุมชนมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ โดยเฉพาะการจัดการร่วมของชุมชนส่งผลให้ทรัพยากรคงอยู่ เพราะชุมชนมีการเข้าถึงทรัพยากร และการกำหนดกฎเกณฑ์ในการใช้ประโยชน์ และมีการลงโทษประณามผู้ที่ฝ่าฝืนกฎระเบียบการใช้ทรัพยากรที่ชุมชนสร้างขึ้นมา และผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะคือ รัฐต้องยอมรับสิทธิ์ของชุมชนในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น โดยเจ้าหน้าที่ต้องปรับบทบาทมาเป็นพี่เลี้ยงชาวบ้าน เช่น การนำรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มาเป็นเครื่องมือในการทำงาน และสร้างรูปธรรมการจัดการร่วมให้เกิดขึ้นต่อไป

มนัส และคณะ (2531) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การให้ความรู้ความเข้าใจระดับตำบลในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดน่านและจังหวัดลำปาง พบว่า

1. ประชาชน โดยทั่วไปมีความรู้พื้นฐานเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและให้ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติต่อชีวิตประจำวันค่อนข้างดี มีความตระหนักในปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏ ในท้องถิ่น และมีความพร้อมสูงในการมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหา
2. โครงข่ายและลักษณะทางสังคมไม่มีความสลับซับซ้อน ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความเคารพนับถือ ปรีกษาหารือ และขอความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่บ้านของตนเอง
3. แม้ว่าสื่อประเภทต่างๆ ค่อนข้างจำกัด แต่สื่อที่ปรากฏก็มีศักยภาพค่อนข้างสูงในการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หอกระจายข่าว วิทยุ และโทรทัศน์

ศราวุฒิ (2536) ได้วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมป่าชุมชนของชาวบ้านปล้องเหนือ ตำบลปล้อง อำเภอน้ำขาน จังหวัดเชียงราย พบว่า ผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นหัวหน้า ครอบครัวมีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 9.77 ไร่ แหล่งข่าวสารด้านป่าไม้ที่ได้รับเป็นประจำสูงสุด ได้แก่ หอกระจายข่าว รองลงมาคือ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตามลำดับ ชาวบ้านมีส่วนร่วมในกิจกรรมป่าชุมชนระดับสูง ได้แก่ การเข้าร่วมประชุมประจำเดือน รองลงมา ได้แก่ การพัฒนาป่าชุมชนประจำปี พิธีกรรมเลี้ยงผี เจ้าที่ในป่าชุมชน และการเข้าร่วมทำแนวกันไฟในพื้นที่ป่าชุมชน

ตามลำดับ กิจกรรมที่มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ได้แก่ การจัดทำและซ่อมป้ายแสดงแนวเขต การเข้าร่วมตัดไม้ในป่าชุมชน เพื่อนำมาสร้างฝายประชาอาสา การเก็บไม้ฟืนมาจำหน่าย เพื่อนำเงินเข้ากองทุนหมู่บ้าน การลาดตระเวน การตรวจป่า และการเข้าร่วมประชุมกำหนดเขตป่าชุมชน

สุริยา (2537) ได้วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ในระบบป่าชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีตำบล อำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนอยู่ในระดับที่ค่อนข้างต่ำ ระดับการศึกษา จำนวนที่ดินทำกิน ประเภทการถือครองที่ดิน การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนและการเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชนแตกต่างกัน ก่อให้เกิดความแตกต่างกันในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สำหรับลักษณะบ้านที่อยู่อาศัย และปัจจัยด้านอื่นๆ พบว่า การได้รับข่าวสาร ความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับป่าชุมชน ปัจจัยภายนอก เช่น การสนับสนุนกับพระสงฆ์ การเกรงใจต่อกำนันและผู้ใหญ่บ้าน การสนใจนโยบายของรัฐด้านป่าไม้และการได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ของรัฐแตกต่างกัน ก่อให้เกิดความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สุรินทร์ (2536) ได้วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านทุ่งยาว อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พบว่า ชาวบ้านมีทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยเข้าใจว่าป่าชุมชนมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตประจำวัน เป็นศูนย์กลางของการผลิต ที่มีชาวบ้านเป็นเจ้าของเป็นผู้จัดการและมีประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ส่วนใหญ่ไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์ป่าชุมชน หากแต่จะมอบให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการหรือผู้นำหมู่บ้านทราบ และให้คำรับรอง มีการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนในระดับน้อย นอกจากเป็นการเก็บหาอาหารเพื่อการบริโภคและนำไปจำหน่ายเป็นรายได้เสริมเท่านั้น เนื่องจากมีจุดประสงค์ในด้านการรักษาป่าชุมชนเพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ของสภาพป่ามากกว่าจะคำนึงถึงการใช้ประโยชน์

มงคล (2536) ได้ศึกษา การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ศึกษาเฉพาะกรณี กิ่งอำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน พบว่ามีประชาชนทั่วไปมีความสนใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เป็นอย่างมาก ส่วนใหญ่เคยรับทราบเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งยังผลให้มีทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และทำให้มีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากตามไปด้วยนอกจากนี้ ประชาชนทั่วไปยังเห็นความสำคัญของผู้นำชุมชน เช่น รายงานของผู้นำชุมชนเมื่อมีผู้บุกรุกตัดไม้ทำลายป่าหรือเมื่อเกิดไฟไหม้ป่า และยังมีความเห็นว่าผู้นำชุมชนมีบทบาทอย่างจริงจังในการ

อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งย่อมจะสามารถโน้มน้าวและชักจูงให้ประชาชนทั่วไปซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลและร่วมปฏิบัติและร่วมมือร่วมใจกันดำเนินการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ตามไปด้วย

กิตติ (2535) ได้ศึกษาถึงพฤติกรรมและการรับรู้ของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ กรณีศึกษาบ้านแพะ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ และบ้านทุ่งยาว อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พบว่าการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ตลอดจนถึงการตัดสินใจด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชน ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการประกอบอาชีพของประชาชนในหมู่บ้าน ซึ่งได้อาศัยป่าไม้หรือผลผลิตจากป่า ตลอดจนการใช้ไม้เพื่อการเกษตร ทั้งนี้เนื่องจาก ประชาชนเหล่านั้นส่วนใหญ่ได้พึ่งพาอาศัยป่าไม้เป็นแหล่งทำมาหากิน ดังนั้นพวกเขาจึงมีความสำนึกรับผิดชอบต่อป่าไม้ที่พวกเขาได้พึ่งพา

จักรพันธ์ (2531) ได้ศึกษาคณะกรรมการรักษาป่าไม้และต้นน้ำลำธาร ของตำบลศิลาแลง อำเภอปัว จังหวัดน่าน พบว่า ชาวบ้านได้จัดตั้งคณะกรรมการรักษาป่าไม้ต้นน้ำลำธาร เพื่อป้องกันการตัดไม้บริเวณพื้นที่ของตำบล เพราะชาวบ้านตระหนักถึงความสำคัญของป่าต้นน้ำลำธาร

ชัยโรจน์ (2535) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของกรมการสภาตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ศึกษากรณีจังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า กรมการสภาตำบลส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติระดับปานกลาง และพบว่าระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น สถานภาพในสภาตำบล จำนวนพื้นที่ที่ถือครอง จำนวนครั้งของการได้รับข่าวสาร การเป็นกรรมการในกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การได้รับการอบรมในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่แตกต่างกัน จะก่อให้เกิดความแตกต่างในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ที่ระดับ 0.001 การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่แตกต่างกัน จะก่อให้เกิดความแตกต่างในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่ระดับ 0.01 และรายได้ที่แตกต่างกัน จะก่อให้เกิดความแตกต่างในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่ระดับ 0.05

มนไท (2538) ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชน: กรณีศึกษาการอนุรักษ์ป่าดงใหญ่ ตำบลสร้างถ่อน้อย อำเภอหัวตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ พบว่า ลักษณะพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย และมีอายุระหว่าง 20 – 25 ปี อาชีพส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร และมีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษา ส่วนรายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วง ต่ำกว่า 10,000บาท สำหรับผลการทดสอบสมมติฐานการศึกษา พบว่า

1. กิจกรรมการเข้าร่วมโครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน มีความสัมพันธ์กับตัวแปรระดับการศึกษา อายุ อาชีพ ระดับรายได้ของครัวเรือน และการมีตำแหน่งทางสังคม

2. กิจกรรมการรักษาป่าชุมชน มีความสัมพันธ์กับอายุ

3. กิจกรรมการฟื้นฟูป่าชุมชน มีความสัมพันธ์กับ เพศ อายุ อาชีพ ระดับรายได้ของครัวเรือน และการมีตำแหน่งทางสังคม

4. กิจกรรมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรจากป่าชุมชน มีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษา เพศ อายุ อาชีพ และระดับรายได้ของครัวเรือน

6. กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ กรณีศึกษาชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง ตำบลต้นยวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยได้ศึกษาและตรวจสอบหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพที่ 4 และสมมติฐานการวิจัย

ตัวแปรอิสระ (X)

ตัวแปรตาม (Y)

1. เพศ
2. อายุ
3. ระดับการศึกษา
4. การเป็นสมาชิกกลุ่ม
5. อาชีพหลัก
6. รายได้สุทธิ
7. ขนาดพื้นที่ถือครอง
8. ภูมิลำเนาเดิม
9. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

**บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
ในพื้นที่ต้นน้ำ**

1. ด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ
2. ด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำ
3. ด้านการสนับสนุน
4. ด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดการวิจัย

7. สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 เพศแตกต่างกัน มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 2 อายุแตกต่างกัน มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 3 ระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 4 การเป็นสมาชิกกลุ่มแตกต่างกัน มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 5 อาชีพหลักแตกต่างกัน มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่
ต้นน้ำ แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 6 รายได้สุทธิแตกต่างกัน มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่
ต้นน้ำ แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 7 ขนาดพื้นที่ถือครองแตกต่างกัน มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
ในพื้นที่ต้นน้ำ แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 8 ภูมิลำเนาเดิมแตกต่างกัน มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่
ต้นน้ำ แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 9 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแตกต่างกัน มี
ความสัมพันธ์กับการมีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

อุปกรณ์และวิธีการ

อุปกรณ์

1. แผนที่ภูมิประเทศ ลำดับชุด L7018 หมายเลขระหว่าง 4726 II, 4727 I มาตราส่วน 1: 50,000 ของกรมแผนที่ทหาร
2. แบบสอบถาม
3. เครื่องคอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับวิเคราะห์ข้อมูล
4. อุปกรณ์การเขียนต่าง ๆ
5. กล้องถ่ายภาพดิจิทัล

วิธีการ

1. ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง

1) ประชากรเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้ หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือน ในชุมชน บ้านถ้ำผึ้ง ตำบลต้นขวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยผู้วิจัยกำหนดให้ครัวเรือนเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of analysis) จำนวน 380 ครัวเรือน (สถานีอนามัยตำบลต้นขวน, 2552)

2) ขนาดของประชากรตัวอย่าง การหาขนาดประชากรตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คำนวณจากจำนวนครัวเรือนทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง ตำบลต้นขวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้ประชากรตัวอย่าง 194 ครัวเรือน โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 สำหรับความคลาดเคลื่อน ร้อยละ 5 มีสูตรในการคำนวณ ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2} \quad (1)$$

เมื่อ n = จำนวนประชากรตัวอย่าง (ครัวเรือน)
 N = จำนวนประชากรเป้าหมายทั้งหมด (380 ครัวเรือน)
 e = ความผิดพลาดที่ยอมรับได้ (เท่ากับ 0.05)

แทนค่าในสูตรได้ดังนี้

$$\begin{aligned} n &= \frac{380}{1 + 380(0.05)^2} \\ &= 194 \end{aligned}$$

3) การสุ่มตัวอย่าง ทำการสุ่มตัวอย่างโดยอาศัยเทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) โดยวิธีการจับฉลาก ซึ่งมีขั้นตอน คือ นำเลขที่บ้านทั้งหมดในชุมชน มาทำฉลากใส่ภาชนะ แล้วจับฉลากขึ้นมาครั้งละ 1 ครัวเรือน ทำลักษณะเช่นเดียวกันจนครบ ได้ขนาดของประชากรตัวอย่างที่ต้องการ

2. เครื่องมือในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้จำเป็นจะต้องมีการสร้างเครื่องมือที่จะใช้ในการวิจัย โดยเป็นเครื่องมือที่สามารถศึกษาข้อมูลได้ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา รวมทั้งเป็นเครื่องมือที่มีความน่าเชื่อถือ สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและตรงตามหลักวิชาการ เครื่องมือที่สร้างขึ้นเพื่อการศึกษาครั้งนี้คือ แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ โดยมีกระบวนการและขั้นตอน ดังนี้

1) การสร้างแบบสอบถาม

จากการกำหนดกรอบแนวคิด ทฤษฎี และวัตถุประสงค์ของการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์โดยการดัดแปลงจากแบบสอบถามของผู้อื่นที่เคยศึกษาในด้านที่เกี่ยวข้องหลาย ๆ ท่าน แล้วนำมาปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของชุมชนและ

วัตถุประสงค์ในการศึกษาครั้งนี้ โดยแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open ended question) และคำถามปลายปิด (Close ended question) ประกอบด้วย 6 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ภูมิลำเนาเดิม ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน

ตอนที่ 2 ข้อมูลสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ได้แก่ สถานภาพการถือครองที่ดิน จำนวนที่ดินทำกิน อาชีพหลัก อาชีพรอง รายได้ รายจ่าย การมีเงินออม การกู้ยืมหนี้สิน สถานภาพในชุมชน การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

ตอนที่ 3 ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ความถี่ในการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

ตอนที่ 4 บทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

ตอนที่ 5 ศักยภาพของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

ตอนที่ 6 ปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

2) การทดสอบแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์

(1) การหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหา (Content validity) ความชัดเจนทางภาษาของคำถามแต่ละข้อว่าตรงตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ จากนั้นนำมาปรับปรุงเพื่อดำเนินการแก้ไขแบบสอบถามให้มีความเที่ยงตรงยิ่งขึ้น

(2) การหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการนำไปทดสอบ (Pre-test) กับประชากร ตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับประชากรที่ทำการศึกษา เพื่อวัดความรู้ ความเข้าใจในแบบสอบถาม ประกอบการสัมภาษณ์ว่าสามารถนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างได้จริงหรือไม่ จะได้นำข้อบกพร่องที่พบ มาปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น โดยการศึกษาครั้งนี้ได้นำไปทดสอบ (Pre-test) กับกลุ่มตัวอย่างที่อาศัย อยู่ใน บ้านป่ากวาด หมู่ที่ 4 ตำบลต้นขวน อำเภอพนม จำนวน 30 ตัวอย่าง และนำแบบสอบถามที่ ผ่านการทดสอบ (Pre-test) มาวิเคราะห์หาสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น

2.1) การหาสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์กับ คำถามเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ วิเคราะห์ หาสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นโดยใช้วิธี Kuder-Richardson 21 [K.R.21] (พวงรัตน์, 2540) ได้ค่าความ เชื่อมั่น เท่ากับ 0.775 มีสูตรในการคำนวณ ดังนี้

$$r_{tt} = \frac{n * [1 - x(n - x)]}{n - 1 \quad nS_t^2} \quad (2)$$

เมื่อ r_{tt} = ค่าความเชื่อมั่น
 n = จำนวนข้อ
 x = คะแนนเฉลี่ย
 S_t^2 = ความแปรปรวนของคะแนนรวมทั้งฉบับ

2.2) การหาสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ ลักษณะคำถามมาตรวัดแบบ Likert scale โดยวิธีการวัดความสอดคล้องภายใน แบบแอลฟา ของครอนบาช (Cronbach's alpha coefficient) (บุญธรรม, 2537) กับข้อคำถามตอนที่ 4 บทบาท ของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ตอนที่ 5 ศักยภาพของชุมชนในการ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ และตอนที่ 6 ปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ มีสูตรในการคำนวณ (บุญธรรม, 2537) ดังนี้

$$\alpha = \frac{k}{(k-1)} \frac{\{1 - \sum v_i\}}{V_t} \quad (3)$$

เมื่อ k = จำนวนข้อคำถามในเครื่องมือ
 v_i = ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ
 V_t = ความแปรปรวนของคะแนนรวมทุกข้อ

การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ บทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.849 ศักยภาพของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.786 และ ปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ได้ค่าความ เชื่อมั่น เท่ากับ 0.765 ตามเกณฑ์ซึ่ง ธานินทร์ (2550) ได้กล่าวว่า ถ้าค่าความเชื่อมั่นที่คำนวณ ได้มีค่า มากกว่า 0.75 สรุปได้ว่าแบบสอบถามนั้นมีความเชื่อมั่นเพียงพอสามารถนำไปทำการวิจัยได้

3. การรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล ทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน โดยวิธีการศึกษาจำแนกเป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ได้จากข้อมูลพื้นฐานจากเอกสาร รายงานการวิจัย ค่าสถิติต่างๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นการเก็บข้อมูลภาคสนาม จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูล โดยใช้ แบบสอบถาม เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ด้วยการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทน โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้น หลังจากนั้นเก็บแบบสอบถามทันที รวบรวมแบบสอบถาม พร้อมทั้งตรวจสอบความครบถ้วน สมบูรณ์ด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อทำแบบสอบถาม ประกอบการสัมภาษณ์ในช่วงวันที่ 1-30 ตุลาคม พ.ศ. 2552 จนครบ 194 ตัวอย่าง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การให้ค่าคะแนนตัวแปรและการจัดกระทำข้อมูล

(1) ตัวแปรด้านอายุ รายได้ต่อเดือน รายจ่ายต่อเดือน และเงินออมต่อเดือน ใช้จำนวน จริง จากข้อมูลของกลุ่มประชากรตัวอย่าง

(2) ตัวแปรด้าน เพศ การศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน อาชีพหลัก สถานภาพการถือครองที่ดิน จำนวนที่ดินทำกิน ภูมิลำเนาเดิม ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ และความถี่ในการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ กำหนดตัวเลือกให้เลือกตอบ

(3) ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ใช้ข้อความลักษณะเชิงบวกและเชิงลบ ให้ผู้ตอบเลือกตอบคำตอบที่คิดว่าถูกต้อง โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

เป็นคำตอบที่ผิด	ให้ค่าคะแนนเป็น	0
เป็นคำตอบที่ถูกต้อง	ให้ค่าคะแนนเป็น	1

พิจารณาระดับความรู้ความเข้าใจจากค่าเฉลี่ย (\bar{x}) โดยแบ่งระดับความรู้ออกเป็น 2 ระดับ อันตรภาคชั้น ซึ่งมีสูตรในการคำนวณ ดังนี้

$$\frac{(\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด})}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{1-0}{2} = 0.50$$

จากนั้นนำมากำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมายระดับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ได้ดังนี้

ระดับค่าเฉลี่ย 0.00 – 0.50	หมายถึง	ความรู้น้อย
ระดับค่าเฉลี่ย 0.51 – 1.00	หมายถึง	ความรู้มาก

(4) บทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) กำหนดค่าน้ำหนักตามวิธีไลเคิร์ต (Likert's scale) ใช้ค่าคะแนนจริงตามที่อยู่ตอบระบุคะแนนตามระดับความคิดเห็นต่อบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ คือ

มีบทบาทมากที่สุด/บ่อยที่สุด	ให้ค่าคะแนนเป็น	5
มีบทบาทมาก/บ่อยครั้ง	ให้ค่าคะแนนเป็น	4
มีบทบาทปานกลาง/พอสมควร	ให้ค่าคะแนนเป็น	3
มีบทบาทน้อย/นานๆครั้ง	ให้ค่าคะแนนเป็น	2
ไม่เคยมีบทบาท	ให้ค่าคะแนนเป็น	1

พิจารณาระดับบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ จากค่าเฉลี่ย (\bar{x}) โดยแบ่งระดับบทบาทออกเป็น 3 ระดับอันตรภาคชั้น ซึ่งมีสูตรในการคำนวณ ดังนี้

$$\frac{(\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด})}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{5-1}{3} = 1.33$$

จากนั้นนำมากำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมายระดับบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

ระดับค่าเฉลี่ย 1.00 – 2.33	หมายถึง	มีบทบาทน้อย
ระดับค่าเฉลี่ย 2.34 - 3.66	หมายถึง	มีบทบาทปานกลาง
ระดับค่าเฉลี่ย 3.67 – 5.00	หมายถึง	มีบทบาทมาก

(5) ศักยภาพของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) กำหนดค่าน้ำหนักตามวิธีไลเคิร์ต (Likert's scale) ใช้ค่าคะแนนจริงตามที่อยู่ตอบระบุคะแนนตามระดับความคิดเห็นต่อศักยภาพของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ คือ

มีศักยภาพมากที่สุด	ให้ค่าคะแนนเป็น	5
มีศักยภาพมาก	ให้ค่าคะแนนเป็น	4
มีศักยภาพปานกลาง	ให้ค่าคะแนนเป็น	3
มีศักยภาพน้อย	ให้ค่าคะแนนเป็น	2
ไม่มีศักยภาพ	ให้ค่าคะแนนเป็น	1

พิจารณาระดับศักยภาพของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ จากค่าเฉลี่ย (\bar{x}) โดยแบ่งระดับศักยภาพออกเป็น 3 ระดับอันตรภาคชั้น ซึ่งมีสูตรในการคำนวณ ดังนี้

$$\frac{(\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด})}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{5-1}{3} = 1.33$$

จากนั้นนำมากำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมายระดับศักยภาพของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

ระดับค่าเฉลี่ย 1.00 – 2.33	หมายถึง	มีศักยภาพน้อย
ระดับค่าเฉลี่ย 2.34 - 3.66	หมายถึง	มีศักยภาพปานกลาง
ระดับค่าเฉลี่ย 3.67 – 5.00	หมายถึง	มีศักยภาพมาก

(6) ปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) กำหนดค่าน้ำหนักตามวิธีไลเคิร์ต (Likert's scale) ใช้ค่าคะแนนจริงตามที่คุณตอบระบุคะแนนตามระดับความคิดเห็นต่อปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ คือ

ประเด็นปัญหาที่ประสบมากที่สุด	ให้ค่าคะแนนเป็น	5
ประเด็นปัญหาที่ประสบมาก	ให้ค่าคะแนนเป็น	4
ประเด็นปัญหาที่ประสบปานกลาง	ให้ค่าคะแนนเป็น	3
ประเด็นปัญหาที่ประสบน้อย	ให้ค่าคะแนนเป็น	2
ประเด็นปัญหาที่ไม่เคยประสบเลย	ให้ค่าคะแนนเป็น	1

พิจารณาระดับปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ จากค่าเฉลี่ย (\bar{x}) โดยแบ่งระดับปัญหาอุปสรรคออกเป็น 3 ระดับอันตรภาคชั้น ซึ่งมีสูตร ดังนี้

$$\frac{(\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด})}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{5-1}{3} = 1.33$$

จากนั้นนำมากำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมายระดับปัญหาอุปสรรคในการ
อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

ระดับค่าเฉลี่ย 1.00 – 2.33	หมายถึง	ปัญหาอุปสรรคน้อย
ระดับค่าเฉลี่ย 2.34 - 3.66	หมายถึง	ปัญหาอุปสรรคปานกลาง
ระดับค่าเฉลี่ย 3.67 – 5.00	หมายถึง	ปัญหาอุปสรรคมาก

2) การใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูล

(1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับการอธิบาย และสรุปลักษณะทั่วไปของข้อมูล ค่าสถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Means) ค่าสูงสุด (Max) ค่าต่ำสุด (Min) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation: S.D.)

(2) สถิติวิเคราะห์ (Analytical statistics) ใช้ในการทดสอบสมมติฐานใช้สถิติอ้างอิงคือ ใช้ค่าสถิติ t - test ในการทดสอบสมมติฐานกับตัวแปรด้านเพศ ส่วนตัวแปรด้านอายุ ระดับการศึกษา และปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจสังคมทุกตัวแปร ทำการทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ค่าสถิติ F-test ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนจำแนกแบบทางเดียว (One way - ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะใช้ค่าสถิติ LSD เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่และการหาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจกับการมีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติพื้นที่ต้นน้ำของชุมชน ใช้ค่าสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) กำหนดให้มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลและวิจารณ์

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ กรณีศึกษาชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง ตำบลต้นยวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งผู้วิจัย ได้เก็บรวบรวมข้อมูลและประมวลผลอย่างเป็นระบบ โดยมีแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการศึกษาวิจัย กับกลุ่มประชากรตัวอย่าง จำนวน 194 ตัวอย่าง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะแสดงในรูปตารางและการอธิบายผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 6 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป เศรษฐกิจ สังคม และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำของประชากรตัวอย่าง

ส่วนที่ 2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

ส่วนที่ 3 บทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

ส่วนที่ 4 ศักยภาพของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

ส่วนที่ 5 ปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

ส่วนที่ 6 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

ส่วนที่ 7 แนวทางการเสริมสร้างบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

1. ข้อมูลทั่วไป เศรษฐกิจ สังคม และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำของ ประชากรตัวอย่าง

กลุ่มประชากรตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ คือ หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือน ในชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง ตำบลต้นขวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 194 ตัวอย่าง โดยข้อมูลทั่วไปของประชากรตัวอย่างที่ศึกษา ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก รายได้สุทธิต่อเดือน การมีกรรมสิทธิ์ในพื้นที่ถือครอง ขนาดพื้นที่ถือครอง ภูมิลำเนาเดิม ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน การเป็นสมาชิกกลุ่ม สถานภาพในชุมชน และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ดังรายละเอียด ดังนี้

1.1 เพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 54.64 และ 45.36 ตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากบริบทของสังคมส่วนใหญ่เพศชายจะเป็นหัวหน้าครัวเรือน สอดคล้องกับข้อมูล กชช 2 ค ของกรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. 2551 (ศูนย์สารสนเทศเพื่อการพัฒนาชุมชน, 2552) ที่รายงานการสำรวจไว้ว่า บ้านถ้ำผึ้ง หมู่ที่ 5 ตำบลต้นขวน มีประชากรเพศชาย จำนวน 637 คน และเป็นเพศหญิง 611 คน

1.2 อายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ย 41.36 ปี โดยมีอายุต่ำสุด 20 ปี และอายุสูงสุด 75 ปี เมื่อพิจารณาตามกลุ่มอายุ พบว่า กลุ่มที่มีอายุระหว่าง 40- 49 ปี มีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.49 รองลงมา คือ ช่วงอายุ 30-39 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.72 ส่วนกลุ่มอายุ 60 ปีขึ้นไปพบน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 8.25

1.3 การศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.03 รองลงมา คือ การศึกษาระดับมัธยมศึกษา/ปวช. คิดเป็นร้อยละ 29.38 และ ไม่ได้รับการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 2.58 ตามลำดับ

1.4 การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆในชุมชนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 59.80 โดยมีร้อยละ 40.21 ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใดในชุมชนเลย เมื่อพิจารณาตามกลุ่มที่เข้าร่วมเป็นสมาชิก พบว่า ตัวอย่างส่วนใหญ่ที่เป็นสมาชิกกลุ่มเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 27.84 รองลงมา เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 14.95 และเป็นสมาชิกคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน/อปปร. กลุ่มสตรี/กลุ่ม

แม่บ้านน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 4.12 เท่ากัน จะเห็นได้ว่าการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมในชุมชนบ้านถ้ำผึ้งเป็นกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการเพิ่มศักยภาพการผลิตและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ และยังคงขาดกลุ่มเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีเพียงกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แต่วัตถุประสงค์ของกลุ่มจะเน้นที่การส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่เป็นส่วนมาก จึงไม่ได้มีการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ดินน้ำมากนัก

1.5 สถานภาพในชุมชน พบว่า ตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นลูกบ้าน คิดเป็นร้อยละ 89.69 และเป็นกลุ่มผู้นำชุมชน คิดเป็นร้อยละ 10.31 เมื่อพิจารณาคำแหน่งทางสังคมในชุมชน พบว่า เป็นกรรมการหมู่บ้าน/อปปร. คิดเป็นร้อยละ 7.22 เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 1.55 สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล คิดเป็นร้อยละ 1.03 และเป็นกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 0.52

1.6 อาชีพหลัก พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาชีพหลักในภาคเกษตรกรรม มากกว่านอกภาคเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 87.56 และ 8.78 ตามลำดับ และมีผู้ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 3.66 สอดคล้องกับการรายงานสภาพทางเศรษฐกิจขององค์การบริหารส่วนตำบลต้นขวน (องค์การบริหารส่วนตำบลต้นขวน , 2552) ที่ว่า ประชากรภายในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลต้นขวนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยเป็นการทำสวนยางพารา และสวนปาล์ม น้ำมัน ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ และมีการทำกันมากทางภาคใต้

1.7 รายได้สุทธิต่อเดือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีรายได้สุทธิต่อเดือนเฉลี่ย 18,296.85 บาท โดยมีรายได้สุทธิต่อเดือนมากที่สุด 27,714 บาท และน้อยที่สุด 4,270 บาท เมื่อพิจารณาช่วงรายได้ พบว่า อยู่ระหว่าง 10,001-15,000 บาท มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 28.35 รองลงมาคือ มีรายได้ในช่วง 5,001-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 18.04 มีรายได้ระหว่าง 15,001- 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 15.46 และมีรายได้ในช่วง 30,001 บาทขึ้นไป น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 7.73 ตามลำดับ จากผลการศึกษายกจะเห็นได้ว่า รายได้สุทธิต่อเดือนค่อนข้างจะสูง ทั้งนี้เนื่องจากว่า ประชากรส่วนใหญ่ทำสวนยางพารา และยางพารามีราคาดี สามารถให้ผลผลิตได้ทุกวัน จึงทำให้ประชากรมีรายได้ต่อเดือนสูง

1.8 สถานภาพการถือครองที่ดิน พบว่า ประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่ มีกรรมสิทธิ์การถือครองที่ดิน ร้อยละ 91.75 โดยมีเอกสารสิทธิ์ประเภทใบแจ้งการครอบครองที่ดิน (สค.1) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 47.20 รองลงมาเป็น สปก.4-01 คิดเป็นร้อยละ 25.27 และ โฉนด คิดเป็นร้อยละ 5.15

1.9 จำนวนที่ดินทำกิน จากการศึกษาพบว่า ประชากรตัวอย่างมีจำนวนที่ดินทำกิน 20 ไร่ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 44.33 รองลงมามีที่ดินทำกินระหว่าง 16 – 20 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 20.62 และมีที่ดินทำกินระหว่าง 1 – 5 ไร่ น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 5.15

1.10 ภูมิลำเนาเดิม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาเดิมเป็นคนบ้านถ้ำผึ้ง โดยกำเนิดและเป็นคนตำบล/อำเภอในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38.14 รองลงมาคือ มีภูมิลำเนาเป็นคนจังหวัดในภาคใต้ที่เข้ามาทำกิน คิดเป็นร้อยละ 19.07 มีภูมิลำเนาเป็นคนพื้นที่อื่น คิดเป็นร้อยละ 4.64

1.11 ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน จากการศึกษาพบว่า ประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานมากกว่า 30 ปีขึ้นไป มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 36.08 รองลงมาคือ มีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน 11-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 27.32 มีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.13 และมีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานต่ำกว่า 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 15.46

1.12 การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ เมื่อพิจารณาประเภทของการใช้ประโยชน์พบว่า การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำของชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง สามารถเรียงลำดับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ จากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ลำดับที่ 1 เป็นแหล่งการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 81.44 ลำดับที่ 2 เป็นสถานที่ท่องเที่ยว/พักผ่อนหย่อนใจ คิดเป็นร้อยละ 46.39 ลำดับที่ 3 เป็นแหล่งอาหาร คิดเป็นร้อยละ 34.02 และลำดับสุดท้ายเป็นแหล่งหาฟืนและหาไม้ผาถ่าน ร้อยละ 0.52 แสดงตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของประชากรตัวอย่างที่ศึกษา

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
(n = 194)		
1.1 เพศ		
ชาย	106	54.64
หญิง	88	45.36
1.2 อายุ		
20 – 29 ปี	35	18.05
30 – 39 ปี	46	23.72
40 – 49 ปี	65	33.49
50 – 59 ปี	32	16.49
60 ปีขึ้นไป	16	8.25
1.3 การศึกษา		
ไม่ได้รับการศึกษา	5	2.58
ประถมศึกษา (ป.1-ป.6)	99	51.03
มัธยมศึกษา (ม.1-ม.6) / ปวช.	57	29.38
อนุปริญญา/ปวส. / เทียบเท่า	15	7.73
ปริญญาตรี	18	9.28
1.4 การเป็นสมาชิกในชุมชน		
ไม่เป็น	78	40.21
เป็น	116	59.8
(n = 116)		
กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	54	27.84
คณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพปร.	8	4.12
สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	29	14.95
กลุ่มสตรี/กลุ่มแม่บ้าน	8	4.12
กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	17	8.76

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1.5 สถานภาพในชุมชน		
ลูกบ้าน	174	89.69
ผู้นำชุมชน	20	10.31
		(n = 20)
กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน	1	0.52
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	3	1.55
กรรมการหมู่บ้าน/อปร.	14	7.22
สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล	2	1.03
1.6 อาชีพหลัก		
		(n = 194)
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	7	3.66
ในภาคเกษตรกรรม	170	87.56
นอกภาคเกษตรกรรม	17	8.78
1.7 รายได้สุทธิต่อเดือน		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	17	8.76
5,001-10,000 บาท	35	18.04
10,001-15,000 บาท	55	28.35
15,001-20,000 บาท	30	15.46
20,001-25,000 บาท	16	8.25
25,001-30,000 บาท	26	13.4
30,001 บาทขึ้นไป	15	7.73
1.8 สถานภาพการถือครองที่ดิน		
ไม่มีกรรมสิทธิ์	16	8.25
มีกรรมสิทธิ์ (ระบุลักษณะกรรมสิทธิ์)	178	91.75
		(n = 178)
ภบท.5	22	12.36
นส.3	17	9.55

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
สค.1	84	47.2
สปก.4-01	45	25.27
โหนด	10	5.62
1.9 จำนวนที่ดินทำกิน		
น้อยกว่า 1 ไร่	12	6.19
1 – 5 ไร่	10	5.15
6 – 10 ไร่	25	12.89
11 – 15 ไร่	21	10.82
16 – 20 ไร่	40	20.62
20 ไร่ขึ้นไป	86	44.33
1.10 ภูมิลำเนาเดิม		
เป็นคนบ้านถ้ำฝิ่งโดยกำเนิด	74	38.14
เป็นคนตำบล/อำเภออื่นในจังหวัดสุราษฎร์ฯ	74	38.14
เป็นคนจังหวัดในภาคใต้ที่เข้ามาหาทำกิน	37	19.08
เป็นคนพื้นที่อื่น	9	4.64
1.11 ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน		
ต่ำกว่า 10 ปี	30	15.46
11 – 20 ปี	53	27.32
21 – 30 ปี	41	21.13
30 ปีขึ้นไป	70	36.08
1.12 การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ; เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย)		
เป็นแหล่งการเกษตร	158	81.44
เป็นสถานที่ท่องเที่ยว/พักผ่อนหย่อนใจ	90	46.39
เป็นแหล่งอาหาร	66	34.02
เป็นแหล่งเลี้ยงสัตว์	42	21.65

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เป็นแหล่งหาวัสดุเครื่องใช้ในการประกอบ หัตถกรรม เช่น หวาย ตะกร้า เป็นต้น	33	17.01
เป็นแหล่งพืชสมุนไพร	30	15.46
เป็นแหล่งล่าสัตว์ป่า	5	2.58
เป็นแหล่งหาฟืน	1	0.52
เป็นแหล่งหาไม้เสาถ่าน	1	0.52

2. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

ในการวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ผู้วิจัยได้ใช้ข้อคำถามจำนวน 24 ข้อ กำหนดเกณฑ์การแบ่งระดับความรู้เป็น 2 ระดับ คือ มาก และน้อย โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของความรู้ที่คำนวณได้ และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ผู้วิจัยได้แบ่งแหล่งของข้อมูลข่าวสารออกเป็นสื่อบุคคล สื่อมวลชนและสิ่งพิมพ์ รวมทั้งผลการศึกษาด้านความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร ดังรายละเอียดดังนี้

2.1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ การศึกษาพบว่า ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 100 โดยมีค่าเฉลี่ย 0.75 เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้มากที่สุดในเรื่อง การป้องกันและรักษาทรัพยากรในลุ่มน้ำเป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องช่วยกัน และการปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ลาดชันช่วยลดการพังทลายของดิน ($\bar{X} = 1.00$) และกลุ่มตัวอย่าง มีความรู้น้อยที่สุดในเรื่อง ในพื้นที่ต้นน้ำถ้ายังมีประชาชนมากเท่าใดยิ่งเป็นการดี จะได้ช่วยกันดูแลรักษาพื้นที่ต้นน้ำได้อย่างทั่วถึง ($\bar{X} = 0.58$) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ มนัส และคณะ (2531) เรื่อง การให้ความรู้ความเข้าใจระดับตำบลในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดน่านและจังหวัดลำปาง ที่ว่า ประชาชน โดยทั่วไปมีความรู้พื้นฐานเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและให้ความสำคัญของทรัพยากร ธรรมชาติต่อชีวิตประจำวันค่อนข้างดี มีความตระหนักในปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏ ในท้องถิ่น และมีความพร้อมสูงในการมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหา รายละเอียดดังตารางที่ 2 และตารางที่ 3

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์อนุรักษ์ฯ	ใช่	ไม่ใช่	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. การอนุรักษ์ หมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด ใช้ได้นานที่สุด และสูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด	188 (96.91)	6 (3.09)	0.97	0.17	มาก
2. การตัดไม้ทำลายป่าทำให้น้ำในลำธาร/ลำห้วยมีปริมาณลดลง	191 (98.45)	3(1.55)	0.98	0.12	มาก
3. การตัดไม้ทำลายป่า/การใช้ทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำไม่ถูกต้องทำให้เกิดน้ำท่วม/ดินถล่ม	185 (95.36)	9 (4.64)	0.95	0.21	มาก
4. การตัดไม้ทำลายป่าเป็นการทำลายแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญที่สุด	188 (96.91)	6 (3.09)	0.97	0.17	มาก
5. การตัดไม้ทำลายป่าในเขตพื้นที่ตอนบนไม่ส่งผลกระทบต่อเนื่องไปถึงพื้นที่ตอนล่าง*	58 (29.90)	136 (70.10)	0.70	0.46	มาก
6. การบุกรุกพื้นที่ป่าทำให้ชาวบ้านมีที่ดินทำกิน*	66 (34.02)	128 (65.98)	0.66	0.48	มาก
7. น้ำตามธรรมชาติมีใช้ไม่จำกัด ไม่จำเป็นต้องซื้ออย่างประหยัด*	21 (10.82)	173 (89.18)	0.89	0.31	มาก
8. พื้นที่ต้นน้ำมีความสำคัญต่อการมีฝนตกอย่างถูกต้องตามฤดูกาล	165 (85.05)	29 (14.95)	0.85	0.36	มาก
9. การปลูกป่าเพิ่มเติมเป็นการรักษาพื้นที่ต้นน้ำวิธีหนึ่ง	180 (92.78)	14 (7.22)	0.93	0.26	มาก
10. ป่าไม้ในพื้นที่ต้นน้ำสามารถเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติได้ ไม่จำเป็นต้องปลูกป่าเพิ่มเติม*	55 (28.35)	139 (71.65)	0.72	0.45	มาก
11. การมีป่าไม้ในพื้นที่ต้นน้ำจะช่วยให้มีน้ำในห้วย/คลอง/แม่น้ำลำธารไหลตลอดปี	179 (92.27)	15 (7.73)	0.92	0.27	มาก
12. การสร้างฝายกั้นน้ำในลำห้วย/ลำธารช่วยให้มีน้ำใช้ตลอดทั้งปี	155 (79.90)	39 (20.10)	0.80	0.40	มาก
13. การรักษาป่าไม้ในพื้นที่ต้นน้ำเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐเท่านั้น*	30 (15.46)	164 (84.54)	0.84	0.36	มาก
14. ต้นไม้ช่วยลดความรุนแรงของการไหลของน้ำได้	166 (85.57)	28 (14.43)	0.86	0.35	มาก

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์อนุรักษ์ฯ	ใช่	ไม่ใช่	\bar{X}	S.D.	ระดับ
15. การวางป่าเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกบนพื้นที่ดินน้ำ เป็นวิธีการหนึ่งในการใช้พื้นที่ดินน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด*	38 (19.59)	156 (80.41)	0.80	0.40	มาก
16. การดูแลรักษาป่าไม้บริเวณพื้นที่ดินน้ำที่ได้ผลดี คือการให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมด้วย	188 (96.91)	6 (3.09)	0.97	0.17	มาก
17. ในพื้นที่ดินน้ำถ้ายังมีประชาชนมากเท่าใดยิ่งเป็นการดี จะได้ช่วยกันดูแลรักษาพื้นที่ดินน้ำได้อย่างทั่วถึง*	82 (42.27)	112 (57.73)	0.58	0.50	มาก
18. ดินไม้ช่วยกักเก็บน้ำและชะลอการไหลของน้ำให้เป็นไปตามธรรมชาติ	191 (98.45)	3 (1.55)	0.98	0.12	มาก
19. มีความจำเป็นต้องป้องกันไม่ให้คนบุกรุกพื้นที่ป่า	189 (97.42)	5 (2.58)	0.97	0.16	มาก
20. มีความจำเป็นที่จะต้องตั้งกลุ่มพิทักษ์ป่าและรักษาทรัพยากรลุ่มน้ำ	190 (97.94)	4 (2.06)	0.98	0.14	มาก
21. การป้องกันและรักษาทรัพยากรในลุ่มน้ำเป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องช่วยกัน	194 (100.0)	0 (0.00)	1.00	0.00	มาก
22. การออกกฎระเบียบใช้บังคับเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ลุ่มน้ำเป็นสิ่งจำเป็น	189 (97.42)	5 (2.58)	0.97	0.16	มาก
23. การป้องกันไฟป่าโดยทำแนวกันไฟเป็นการอนุรักษ์ป่าวิธีหนึ่ง	190 (97.94)	4 (2.06)	0.98	0.14	มาก
24. การปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ลาดชันช่วยลดการพังทลายของดิน	194 (100.0)	0 (0.00)	1.00	0.00	มาก
	รวม		0.75	0.06	มาก

* คำถามเชิงลบ

ตารางที่ 3 จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติ

ระดับความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
มาก (0.51 – 1.00)	194	100.00
น้อย (0.00 – 0.50)	0	0.00
รวม	194	100.00

2.2 การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ พบว่า ประชากรตัวอย่างมีการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ โดยเรียง การรับรู้ข่าวสารทั้งจากสื่อบุคคล สื่อมวลชนและสิ่งพิมพ์ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ลำดับที่ 1 โทรทัศน์ ร้อยละ 73.20 ลำดับที่ 2 กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ร้อยละ 70.10 ลำดับที่ 3 เพื่อนบ้าน คิดเป็นร้อยละ 46.39 ลำดับที่ 4 การประชุม/อบรม คิดเป็นร้อยละ 43.81 และสุดท้ายลำดับที่ 10 เจ้าหน้าที่ขององค์กรเอกชน ร้อยละ 11.34 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ มนัส และคณะ (2531) เรื่อง การให้ความรู้ความเข้าใจระดับตำบลในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน และจังหวัดลำปาง ที่ว่า แม้ว่าสื่อประเภทต่าง ๆ ก่อนข้างมีจำกัด แต่สื่อที่ปรากฏก็มีศักยภาพค่อนข้างสูงในการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หอกระจายข่าว วิทยุ และโทรทัศน์ รายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละจำแนกตามการได้รับข้อมูลข่าวสารของประชากรตัวอย่าง

แหล่งข่าวสาร	จำนวน	ร้อยละ
สื่อบุคคล		
กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน	136	70.10
เพื่อนบ้าน	90	46.39
เจ้าหน้าที่ของรัฐ	53	27.32
เจ้าหน้าที่ขององค์กรเอกชน	22	11.34
การประชุม/อบรม	85	43.81
สื่อมวลชน และสิ่งพิมพ์		
วิทยุ	75	61.34
โทรทัศน์	142	73.20
หนังสือพิมพ์	59	30.41
แผ่นพับ/ประกาศเผยแพร่	67	34.54
วารสาร/นิตยสาร/บทความ	36	18.56

หมายเหตุ: (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

2.3 ความถี่ในการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ พบว่า ส่วนใหญ่มีความถี่ในการรับรู้เดือนละ 1 - 2 ครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.03 รองลงมา คือ 2 - 3 วัน/ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 24.74 ทุกวัน คิดเป็นร้อยละ 13.40 สัปดาห์ละครั้ง คิดเป็นร้อยละ 8.25 และเดือนละ 2 ครั้งขึ้นไป น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 2.58 รายละเอียดดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

ความถี่การรับรู้ข่าวสาร	จำนวน	ร้อยละ
ทุกวัน	26	13.40
2 – 3 วัน/ครั้ง	48	24.74
สัปดาห์ละครั้ง	16	8.25
เดือนละ 1 -2 ครั้ง	99	51.03
เดือนละ 2 ครั้งขึ้นไป	5	2.58
รวม	194	100.00

3. บทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนนี้ จะแสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของข้อมูลบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำในด้านด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำ และด้านการสนับสนุน กำหนดเกณฑ์การแบ่งระดับบทบาท ออกเป็น 3 ระดับ คือ มาก ปานกลาง และน้อย โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของความรู้ที่คำนวณได้ ดังรายละเอียด ดังนี้

3.1 บทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำโดยภาพรวมของทุกด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยของบทบาทของชุมชนเท่ากับ 2.55 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.82 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ปรากฏว่าบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำโดยภาพรวมจัดอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.82 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.91 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ปรากฏว่าอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาเป็นบทบาทด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยของบทบาทด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ เท่ากับ 2.57 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.77 จัดอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนบทบาทด้านการสนับสนุน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.43 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.02 จัดอยู่ในระดับปานกลาง และพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยของบทบาทด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำ เท่ากับ 2.37 ค่าเบี่ยงเบน

มาตรฐานเท่ากับ 0.97 จัดอยู่ในระดับปานกลาง จากผลการศึกษา พบว่า ชุมชนบ้านถ้ำผิงจัดได้ว่ามีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ สอดคล้องกับ สหัทยา และคณะ (2547) ที่กล่าวว่า ยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ควรให้ความสำคัญอย่างมากคือ การส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่น ได้เข้ามามีบทบาทในการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติ เพราะการจัดการทรัพยากรธรรมชาติต้องคำนึงถึงภาพรวม ไม่ควรแยกพิจารณาเฉพาะส่วน เนื่องจากทรัพยากรทุกชนิด มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ทั้งคน ป่าไม้ ดิน และน้ำ เป็นต้น และยังสอดคล้องกับ มูลนิธิพัฒนาภาคเหนือ (2543) ในบริเวณลุ่มน้ำจะมีชุมชนอาศัยอยู่และใช้พื้นที่ลุ่มน้ำประกอบอาชีพและการดำรงอยู่ โดยชาวบ้านจะรู้จักทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำที่ตนอาศัยอยู่เป็นอย่างดี ซึ่งกล่าวได้ว่าชาวบ้านและชุมชน มีบทบาทสำคัญในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละพื้นที่ของลุ่มน้ำและพื้นที่ใกล้เคียง รายละเอียดดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ภาพรวมทุกด้าน

บทบาทของชุมชน	\bar{X}	SD.	ระดับบทบาท
ด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ	2.82	0.91	ปานกลาง
ด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำ	2.37	0.97	ปานกลาง
ด้านการสนับสนุน	2.43	1.02	ปานกลาง
ด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ	2.57	0.77	ปานกลาง
รวม	2.55	0.82	ปานกลาง

3.2 บทบาทด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยของบทบาทด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำของชุมชน เท่ากับ 2.82 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.91 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ พบว่ามีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำของชุมชน มากที่สุดคือ สนใจกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าต้นน้ำของชุมชน ($\bar{X} = 3.22$) รองลงมาคือ ชุมชนมีบทบาทในการดูแล ปรับปรุงรักษาป่าต้นน้ำลำธารและมีบทบาทการเข้าร่วมปลูกป่าในวันสำคัญ (เช่นวันเข้าพรรษา วันเฉลิมพระชนพรรษา) ($\bar{X} = 2.91$) ชุมชนมีบทบาทการเข้าร่วมในกิจกรรมการรักษาพื้นที่ป่า ($\bar{X} = 2.83$) ชุมชนมีบทบาทเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆในการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าต้นน้ำ

($\bar{X}=2.82$) ชุมชนมีบทบาทเข้าร่วมสำรวจสภาพที่ดิน แหล่งน้ำและป่าไม้ในชุมชน ($\bar{X}=2.66$) ส่วนประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่ต้นน้ำ น้อยที่สุด คือ ชุมชนมีบทบาทเข้าร่วมกิจกรรมในการอนุรักษ์ป่า ดิน น้ำ เช่น พิธีบวชต้นไม้ ($\bar{X}=2.37$) สอดคล้องกับการศึกษาของ พงษ์ลดา (2548) ศึกษาเรื่องบทบาทของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน: กรณีศึกษาบ้านแม่เมะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า บทบาทในด้านการปลูกป่า สามารถจำแนกได้เป็นการเข้าร่วมสำรวจพื้นที่ เพื่อการปลูกป่า การร่วมปลูกป่าในวันสำคัญ การปลูกป่าเพิ่มเติม และการชักชวนญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้านเพื่อทำกิจกรรมปลูกป่า รายละเอียดดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ

ประเด็นด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ	ระดับบทบาทของชุมชน					\bar{X}	SD.	ระดับบทบาท	
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด				
1. ท่านมีบทบาทเข้าร่วมสำรวจสภาพที่ดิน แหล่งน้ำและป่าไม้ในชุมชน	5 (2.58)	40 (20.62)	72 (37.11)	39 (20.10)	38 (19.59)	2.66	1.09	ปานกลาง	
2. ท่านมีบทบาทเข้าร่วมในกิจกรรมการรักษาพื้นที่ป่า	10 (5.15)	45 (23.20)	70 (36.08)	40 (20.62)	29 (14.95)	2.83	1.10	ปานกลาง	
3. ท่านมีบทบาทเข้าร่วมปลูกป่าในวันสำคัญ (เช่นวันเข้าพรรษา วันเฉลิมพระชนพรรษา)	10 (5.15)	47 (24.23)	77 (39.69)	36 (18.56)	24 (12.37)	2.91	1.06	ปานกลาง	
4. ท่านมีบทบาทเข้าร่วมกิจกรรมในการอนุรักษ์ป่า ดิน น้ำ เช่น พิธีบวชต้นไม้	2 (1.03)	28 (14.43)	64 (32.99)	45 (23.20)	55 (28.35)	2.37	1.07	ปานกลาง	
5. ท่านมีบทบาทเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆในการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าต้นน้ำ	13 (6.70)	43 (22.16)	66 (34.02)	41 (21.13)	31 (15.98)	2.82	1.15	ปานกลาง	
6. ท่านมีบทบาทในการดูแล ปรับปรุงรักษาป่าต้นน้ำลำธาร	10 (5.15)	43 (22.16)	80 (41.24)	41 (21.13)	20 (10.31)	2.91	1.02	ปานกลาง	
7. ท่านสนใจกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าต้นน้ำของชุมชน	20 (10.31)	57 (29.38)	76 (39.18)	28 (14.43)	13 (6.70)	3.22	1.04	ปานกลาง	
						รวม	2.82	0.92	ปานกลาง

3.3 ด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำ เท่ากับ 2.37 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.97 จัดอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีบทบาทมากที่สุด คือ ชุมชนมีบทบาทชักชวนชาวบ้านให้ช่วยดูแลรักษาต้นน้ำ ($\bar{X} = 2.73$) รองลงมาคือ ชุมชนมีบทบาทการห้ามปรามชาวบ้านไม่ให้บุกรุกพื้นที่ต้นน้ำ ($\bar{X} = 2.63$) ชุมชนมีบทบาทเข้าร่วมแก้ไขปัญหาค้นหาการบุกรุกพื้นที่ต้นน้ำลำธาร ($\bar{X} = 2.49$) และชุมชนมีบทบาทรายงานการบุกรุกพื้นที่ต้นน้ำลำธารต่อเจ้าหน้าที่ ($\bar{X} = 2.16$) ส่วนประเด็นที่มีบทบาทน้อยที่สุด คือ ชุมชนมีบทบาทเข้าร่วมสร้างแนวกันไฟ ($\bar{X} = 2.10$) สอดคล้องกับจักรพันธ์ (2531) กล่าวว่า ชาวบ้านตำบลศิลาแลง อำเภอปัว จังหวัดน่าน ได้จัดตั้งคณะกรรมการรักษาป่าไม้ต้นน้ำลำธาร เพื่อป้องกันการตัดไม้บริเวณพื้นที่ของตำบล เพราะชาวบ้านตระหนักถึงความสำคัญของป่าต้นน้ำลำธาร รายละเอียดดังตารางที่ 8

3.4 ด้านการสนับสนุน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยของบทบาทด้านการสนับสนุน เท่ากับ 2.43 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.02 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จัดอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยบทบาทมากที่สุด คือ ชุมชนมีบทบาทเข้าร่วมประชุมหรือเสนอความเห็นในการวางแผนและพัฒนาเรื่องที่ดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ของชุมชน และมีบทบาทโดยการประชาสัมพันธ์ให้ญาติพี่น้อง/เพื่อนบ้านไปร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ฟื้นฟูต้นน้ำลำธาร ($\bar{X} = 2.52$) รองลงมาคือ ชุมชนมีบทบาทเข้าร่วมรับการฝึกอบรมในเรื่องการวางแผนการจัดการเรื่องที่ดิน แหล่งน้ำ และป่าไม้ในชุมชน ($\bar{X} = 2.48$) ชุมชนมีบทบาทเข้าร่วมศึกษาดูงานทางด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ($\bar{X} = 2.45$) ชุมชนมีบทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกลุ่มทางสังคมที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูต้นน้ำลำธาร ($\bar{X} = 2.39$) ชุมชนมีบทบาทในการให้คำแนะนำ ความรู้แก่ประชาชนที่มาตัดไม้ทำลายป่า ($\bar{X} = 2.35$) ส่วนประเด็นที่ชุมชนบ้านถ้ำฝิ่งมีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่ต้นน้ำ น้อยที่สุด คือ ชุมชนมีบทบาทเสนอแนวทางใหม่ๆ ในการจัดการกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ($\bar{X} = 2.32$) บทบาทด้านการสนับสนุนสอดคล้องกับ เสน่ห์ (2536) ที่กล่าวว่า การส่งเสริมชุมชนต้นน้ำเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ควรต้องส่งเสริมให้มีการสร้างองค์ความรู้ กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนต้นน้ำ เจ้าหน้าที่รัฐ และ NGOs ทั้งนี้เมื่อชุมชนมีองค์ความรู้ที่ถูกต้องแล้ว ย่อมตระหนักถึงความสำคัญและความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ลุ่มน้ำชุมชน ตลอดจนสามารถตัดสินใจดำเนินการใดๆ ได้อย่างถูกต้อง รายละเอียดดังตารางที่ 9

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำ

ประเด็นด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำ	ระดับบทบาทของชุมชน					\bar{X}	SD.	ระดับบทบาท
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. ท่านห้ามปรามชาวบ้านไม่ให้บุกรุกพื้นที่ต้นน้ำ	16 (8.25)	30 (15.46)	58 (29.90)	47 (24.23)	43 (22.16)	2.63	1.22	ปานกลาง
2. ท่านรายงานการบุกรุกพื้นที่ต้นน้ำต่อเจ้าหน้าที่	8 (4.12)	17 (8.76)	50 (25.77)	43 (22.16)	76 (39.18)	2.16	1.16	น้อย
3. ท่านมีบทบาทเข้าร่วมสร้างแนวกันไฟ	4 (2.06)	23 (11.86)	45 (23.20)	39 (20.10)	83 (42.78)	2.10	1.15	น้อย
4. ท่านมีบทบาทเข้าร่วมสร้างฝายต้นน้ำ	5 (2.58)	20 (10.31)	45 (23.20)	47 (24.23)	77 (36.69)	2.12	1.13	น้อย
5. ท่านมีบทบาทชักชวนชาวบ้านให้ช่วยดูแลรักษาต้นน้ำ	7 (3.61)	40 (20.62)	72 (37.11)	44 (22.68)	31 (15.98)	2.73	1.07	ปานกลาง
6. ท่านมีบทบาทเข้าร่วมแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ต้นน้ำ	6 (3.09)	33 (17.01)	57 (29.38)	53 (27.32)	45 (23.20)	2.49	1.12	ปานกลาง
รวม						2.37	0.97	ปานกลาง

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ด้านการสนับสนุน

บทบาทของชุมชนด้านการสนับสนุน	ระดับบทบาทของชุมชน					\bar{X}	SD.	ระดับ บทบาท
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. ท่านมีบทบาทในการให้คำแนะนำ ความรู้แก่ประชาชน ที่มาตัดไม้ทำลายป่า	6 (3.09)	25 (12.89)	56 (28.87)	50 (25.77)	57 (29.38)	2.35	1.12	ปานกลาง
2. ท่านเข้าร่วมประชุมหรือเสนอความเห็นในการวางแผน และพัฒนาเรื่องที่ดิน แหล่งน้ำ และป่าไม้ของชุมชน	14 (7.22)	25 (12.89)	59 (30.41)	46 (23.71)	50 (25.77)	2.52	1.21	ปานกลาง
3. ท่านมีบทบาทเข้าร่วมรับการฝึกอบรมในเรื่องการวางแผน การจัดการเรื่องที่ดิน แหล่งน้ำ และป่าไม้ในชุมชน	11 (5.67)	28 (14.43)	59 (30.41)	41 (21.13)	55 (28.35)	2.48	1.21	ปานกลาง
4. ท่านมีบทบาทเข้าร่วมศึกษาดูงานทางด้านการอนุรักษ์ พื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติ	8 (4.12)	30 (15.46)	59 (30.41)	42 (21.65)	55 (28.35)	2.45	1.17	ปานกลาง
5. ท่านมีบทบาทโดยการประชาสัมพันธ์ให้ญาติพี่น้อง/ เพื่อนบ้านไปร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธาร	8 (4.12)	22 (11.34)	71 (36.60)	54 (27.84)	39 (20.10)	2.52	1.06	ปานกลาง
6. ท่านมีบทบาทเสนอแนวทางใหม่ๆ ในการจัด กิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	4 (2.06)	21 (10.82)	66 (34.02)	45 (23.20)	58 (29.90)	2.32	1.08	น้อย
7. ท่านมีบทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกลุ่มทาง สังคมที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธาร	5 (2.58)	31 (15.98)	54 (27.84)	49 (25.26)	55 (28.35)	2.39	1.13	ปานกลาง
					รวม	2.43	1.02	ปานกลาง

3.5 ด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ เท่ากับ 2.57 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.77 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้จัดอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ มากที่สุด คือ ชุมชนมีบทบาทการมีส่วนร่วมนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เพื่อบริโภค อุปโภคอย่างประหยัด ($\bar{X} = 2.85$) รองลงมาคือ ชุมชนมีบทบาทการมีส่วนร่วมรณรงค์พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติเป็นแหล่งท่องเที่ยว และพักผ่อน ($\bar{X} = 2.79$) ชุมชนมีบทบาทการมีส่วนร่วมนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เพื่ออุตสาหกรรมอย่างเหมาะสม ($\bar{X} = 2.75$) ชุมชนมีบทบาทการมีส่วนร่วมในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติเป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาค้นคว้า ($\bar{X} = 2.67$) ชุมชนมีบทบาทการมีส่วนร่วมนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในการเกษตร อย่างเหมาะสม คุ่มค่าและประหยัด ($\bar{X} = 2.49$) ชุมชนมีบทบาทการมีส่วนร่วมนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว ($\bar{X} = 2.44$) ส่วนประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่ต้นน้ำน้อยที่สุด คือ ชุมชนมีบทบาทการมีส่วนร่วมนำทรัพยากรมาใช้เป็นแหล่งพลังงาน เช่น ถ่านไม้ ($\bar{X} = 2.19$) ในส่วนของบทบาทการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า ชุมชนมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำลำธารและเป็นการใช้อย่างพอเหมาะ ใช้เพื่อการอุปโภคและบริโภคภายในครัวเรือน และจากการเข้าสังเกตการณ์ จะพบว่า มีการนำพืช ผัก ในป่าต้นน้ำลำธารมาใช้เลี้ยงนกท่องเที่ยวที่เข้ามาพักในชุมชน สอดคล้องกับ นิวัตติ (2546) และ เกษม (2540) ที่ให้ความหมายของการอนุรักษ์ว่า หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด และใช้ได้เป็นระยะเวลายาวนานที่สุด ทั้งนี้ต้องให้สูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุดและจะต้องกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรโดยทั่วถึงกันด้วย ฉะนั้นการอนุรักษ์จึงไม่ได้หมายถึงการกักเก็บทรัพยากรไว้เฉย ๆ แต่ต้องนำทรัพยากรมาใช้ประโยชน์ให้ถูกต้องตามกาลเทศะ (time and space) รายละเอียดดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

การใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ	ระดับบทบาทของชุมชน					\bar{X}	SD.	ระดับบทบาท	
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด				
1. ท่านมีบทบาทการมีส่วนร่วมนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เพื่อบริโภคอุปโภคอย่างประหยัด	6 (3.09)	48 (24.74)	70 (36.08)	50(25.77)	20 (10.31)	2.85	1.01	ปานกลาง	
2. ท่านมีบทบาทการมีส่วนร่วมในการพัฒนาทรัพยากร ธรรมชาติเป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาค้นคว้า	11 (5.67)	28 (14.43)	74 (38.14)	48 (24.74)	33 (17.01)	2.67	1.09	ปานกลาง	
3. ท่านมีบทบาทการมีส่วนร่วมรณรงค์พัฒนาทรัพยากร ธรรมชาติเป็นแหล่งท่องเที่ยว และพักผ่อน	9 (4.64)	42 (21.65)	70(36.08)	45 (23.20)	28 (14.43)	2.79	1.08	ปานกลาง	
4. ท่านมีบทบาทการมีส่วนร่วมนำทรัพยากรมาใช้เป็นแหล่งพลังงาน	5 (2.58)	18 (9.28)	46 (23.71)	65 (33.51)	60 (30.93)	2.19	1.06	น้อย	
5. ท่านมีบทบาทการมีส่วนร่วมนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เพื่อการเกษตร อย่างเหมาะสม คุ่มค่าและประหยัด	7 (3.61)	28 (14.43)	61 (31.44)	55 (28.35)	43 (22.16)	2.49	1.10	ปานกลาง	
6. ท่านมีบทบาทการมีส่วนร่วมนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เพื่ออุตสาหกรรมอย่างเหมาะสม	15 (7.73)	37 (19.07)	61 (31.44)	46 (23.71)	35 (18.04)	2.75	1.18	ปานกลาง	
7. ท่านมีบทบาทการมีส่วนร่วมนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เป็นแหล่งเลี้ยงสัตว์	7 (3.61)	24 (12.37)	56 (28.87)	59 (30.41)	48 (24.74)	2.40	1.10	ปานกลาง	
8. ท่านมีบทบาทการมีส่วนร่วมนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว	11 (5.67)	21 (10.82)	54 (27.84)	64 (32.99)	44 (22.68)	2.44	1.12	ปานกลาง	
						รวม	2.57	0.77	ปานกลาง

4. ศักยภาพของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนนี้ จะแสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของศักยภาพของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ โดยแบ่งออกเป็นศักยภาพในด้านต่างๆ คือ ด้านบุคลิกลักษณะ ด้านกิจกรรม/บุคคล ด้านผู้นำชุมชน ด้านลักษณะชุมชน และด้านการสนับสนุน และกำหนดเกณฑ์การแบ่งระดับศักยภาพ ออกเป็น 3 ระดับ คือ มาก ปานกลาง และน้อย โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของความรู้ที่คำนวณได้ ดังรายละเอียด ดังนี้

4.1 ศักยภาพของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำภาพรวม พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยศักยภาพการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ เท่ากับ 3.59 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.56 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ พบว่ามีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ชุมชนมีศักยภาพการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ด้านบุคลิกลักษณะ และด้านผู้นำชุมชน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 และ 3.61 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.61 และ 0.77 ตามลำดับ ส่วนด้านลักษณะชุมชน การสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ และด้านกิจกรรม/บุคคล อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 3.40 และ 3.29 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.66 0.65 และ 0.83 ตามลำดับ ตาม รายละเอียดดังตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับศักยภาพของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำภาพรวมทุกด้าน

ศักยภาพของชุมชน	\bar{X}	SD.	ระดับศักยภาพ
ด้านบุคลิกลักษณะ	3.59	0.56	มาก
ด้านกิจกรรม/บุคคล	3.29	0.83	ปานกลาง
ด้านผู้นำชุมชน	3.76	0.77	มาก
ด้านลักษณะชุมชน	3.61	0.66	ปานกลาง
ด้านการสนับสนุน	3.40	0.65	ปานกลาง
รวม	3.59	0.56	ปานกลาง

4.2 ศักยภาพของชุมชนบ้านถ้ำผึ้งในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ด้านบุคลิกลักษณะ พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.59 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.56 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีศักยภาพมากที่สุด คือ มีสภาพแวดล้อมที่ดี ($\bar{X} = 4.21$) รองลงมาคือ มีความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.20$) มีจิตสำนึกรักท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.09$) ให้ความสำคัญกับเครือข่าย/ญาติพี่น้อง ($\bar{X} = 3.94$) มีความสำนึกความเป็นเจ้าของทรัพยากร ($\bar{X} = 3.91$) ตระหนักถึงปัญหาหรือการได้รับผลกระทบร่วมกัน ($\bar{X} = 3.90$) เห็นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.87$) เห็นความสำคัญของสิทธิชุมชน ($\bar{X} = 3.84$) มีความพร้อมในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เช่น มีเวลา มีความสนใจ มีความตั้งใจ ($\bar{X} = 3.77$) เชื่อฟัง/รับฟังคำแนะนำจากผู้อาวุโส/ผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 3.71$) สนใจรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านต่าง ๆ ($\bar{X} = 3.62$) ส่วนศักยภาพของชุมชนบ้านถ้ำผึ้งในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ น้อยที่สุด คือ มีความรู้ความเข้าใจต่อความสำคัญ/ประโยชน์ของกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นในชุมชน ($\bar{X} = 3.53$) รายละเอียดดังตารางที่ 12

4.3 ศักยภาพของชุมชนบ้านถ้ำผึ้งในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ด้านกิจกรรม/บุคคล พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.29 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.83 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ศักยภาพของชุมชนบ้านถ้ำผึ้งมากที่สุด คือ มีกลุ่มอาชีพที่เข้มแข็ง ($\bar{X} = 3.57$) รองลงมา คือ มีกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ/สิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.42$) มีความร่วมมือในลักษณะของเครือข่าย ($\bar{X} = 3.39$) มีศูนย์ข้อมูลชุมชน ($\bar{X} = 3.31$) มีกิจกรรมเรียนรู้ในชุมชนและมีผู้รู้ในด้านต่างๆ /ปราชญ์ชาวบ้าน ($\bar{X} = 3.30$) มีการจัดทำแผนแม่บทชุมชน ($\bar{X} = 3.25$) มีการจัดเวทีประชาคมในชุมชน ($\bar{X} = 3.10$) มีการจัดการน้ำโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 2.99$) ส่วนศักยภาพน้อยที่สุด คือ มีสินค้า/ผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียง ($\bar{X} = 2.96$) รายละเอียดดังตารางที่ 13

ตารางที่ 12 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับศักยภาพของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

ศักยภาพของชุมชนด้านบุคลิกลักษณะ	ระดับศักยภาพของชุมชน					\bar{X}	SD.	ระดับศักยภาพ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. เชื้อฟัง/รับฟังคำแนะนำจากผู้อาวุโส/ผู้สูงอายุ	43 (22.16)	87 (44.85)	42 (21.65)	9 (4.64)	13 (6.70)	3.71	1.07	มาก
2. ท่านให้ความสำคัญกับเครือข่าย/ญาติพี่น้อง	47 (24.23)	104 (53.61)	34 (17.53)	3 (1.55)	6 (3.09)	3.94	0.87	มาก
3. เห็นความสำคัญของสิทธิชุมชน	37 (19.07)	99 (51.03)	48 (24.74)	10 (5.15)	0 (0.00)	3.84	0.79	มาก
4. เห็นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น	39 (20.10)	96 (49.48)	53 (27.32)	6 (3.09)	0 (0.00)	3.87	0.76	มาก
5. มีจิตสำนึกรักท้องถิ่น	66 (34.02)	87 (44.85)	36 (18.56)	3 (1.55)	2 (1.03)	4.09	0.82	มาก
6. ภาคภูมิใจในท้องถิ่น	71 (36.60)	94 (48.45)	27 (13.92)	0 (0.00)	2 (1.03)	4.20	0.75	มาก
7. มีความสำนึกความเป็นเจ้าของทรัพยากร	50 (25.77)	86 (44.33)	49 (25.26)	8 (4.12)	1 (0.52)	3.91	0.85	มาก
8. ตระหนักถึงปัญหาหรือการได้รับผลกระทบร่วมกัน	54 (27.84)	76 (39.18)	56 (28.87)	6 (3.09)	2 (1.03)	3.90	0.88	มาก
9. ต้องการให้ชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่ดี	82 (42.27)	79 (40.72)	27 (13.92)	3 (1.55)	3 (1.55)	4.21	0.85	มาก
10. มีความพร้อมในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆในชุมชน เช่น มีเวลา มีความสนใจ มีความตั้งใจ	53 (27.32)	68 (35.05)	52 (26.80)	18 (9.28)	3 (1.55)	3.77	1.00	มาก
11. มีความรู้ความเข้าใจต่อความสำคัญ/ประโยชน์ของ กิจกรรมต่างๆที่จัดขึ้นในชุมชน	24 (12.37)	72 (37.11)	81 (41.75)	16 (8.25)	1 (0.52)	3.53	0.83	ปานกลาง
12. สนใจรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านต่างๆ	28 (14.43)	79 (40.72)	74 (38.14)	12 (6.19)	1 (0.52)	3.62	0.83	ปานกลาง
					รวม	3.59	0.56	ปานกลาง

ตารางที่ 13 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับศักยภาพของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ด้านกิจกรรม/บุคคล

ศักยภาพของชุมชนด้านกิจกรรม/บุคคล	ระดับศักยภาพของชุมชน					\bar{X}	SD.	ระดับ ศักยภาพ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. มีกลุ่มอาชีพที่เข้มแข็ง	23 (11.86)	81 (41.75)	76 (39.18)	12 (6.19)	2 (1.03)	3.57	0.82	ปานกลาง
2. มีผู้รู้ในด้านต่างๆ /ปราชญ์ชาวบ้าน	12 (6.19)	67 (34.54)	88 (45.36)	22 (11.34)	5 (2.58)	3.30	0.85	ปานกลาง
3. มีสินค้า/ผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียง	8 (4.12)	49 (25.26)	75 (38.66)	51 (26.29)	11 (5.67)	2.96	0.95	ปานกลาง
4. มีการจัดการน้ำโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	11 (5.67)	44 (22.68)	84 (43.30)	42 (21.65)	13 (6.70)	2.99	0.97	ปานกลาง
5. มีกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ/สิ่งแวดล้อม	22 (11.34)	71 (36.60)	73 (37.63)	22 (11.34)	6 (3.09)	3.42	0.94	ปานกลาง
6. มีความร่วมมือในลักษณะของเครือข่าย	19 (9.79)	74 (38.14)	71 (36.60)	24 (12.37)	6 (3.09)	3.39	0.93	ปานกลาง
7. มีศูนย์ข้อมูลชุมชน	22 (11.34)	60 (30.93)	75 (38.66)	30 (15.46)	7 (3.61)	3.31	0.99	ปานกลาง
8. มีกิจกรรมเรียนรู้ในชุมชน	17 (8.76)	73 (37.63)	63 (32.47)	33 (17.01)	8 (4.12)	3.30	0.99	ปานกลาง
9. มีการจัดเวทีประชาคมในชุมชน	16 (8.25)	51 (26.29)	75 (38.66)	41 (21.13)	11 (5.67)	3.10	1.01	ปานกลาง
10. มีการจัดทำแผนแม่บทชุมชน	21 (10.82)	61 (31.44)	67 (34.54)	36 (18.56)	9 (4.64)	3.25	1.03	ปานกลาง
	รวม					3.29	0.83	ปานกลาง

4.4 ศักยภาพของชุมชนบ้านถ้ำผึ้งในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ด้านผู้นำชุมชน พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.77 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ศักยภาพมากที่สุด คือ ผู้นำชุมชนกล้าตัดสินใจและมีความรับผิดชอบ ($\bar{X} = 3.86$) รองลงมา คือ สามารถประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ($\bar{X} = 3.84$) มีความน่าเชื่อถือและมีความสนใจที่จะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ($\bar{X} = 3.82$) เป็นที่พึ่งให้กับคนในชุมชนได้ ($\bar{X} = 3.76$) เป็นผู้เสียสละ มีคุณธรรมจริยธรรม ($\bar{X} = 3.75$) ทำงานขยันขันแข็งและซื่อสัตย์ ($\bar{X} = 3.73$) รับฟังความคิดเห็นของสมาชิก ($\bar{X} = 3.71$) นำเคารพนับถือและศรัทธา ($\bar{X} = 3.70$) มีศักยภาพในการวิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางแก้ไข ($\bar{X} = 3.67$) ส่วนศักยภาพของชุมชนน้อยที่สุด คือ ผู้นำชุมชนกระตุ้นให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ($\bar{X} = 3.65$) สอดคล้องกับ มงคล (2536) ที่กล่าวว่า ประชาชนทั่วไปยังเห็นความสำคัญของผู้นำชุมชน เช่น รายงานของผู้นำชุมชนเมื่อมีผู้บุกรุกตัดไม้ทำลายป่าหรือเมื่อเกิดไฟไหม้ป่า และยังมีเห็นว่าผู้นำชุมชนมีบทบาทอย่างจริงจังในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งย่อมจะสามารถโน้มน้าวและชักจูงให้ประชาชนทั่วไปซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลและร่วมปฏิบัติและร่วมมือร่วมใจกัน ดำเนินการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ตามไปด้วย รายละเอียดดังตารางที่ 14

ตารางที่ 14 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับศักยภาพของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ด้านผู้นำชุมชน

ศักยภาพของชุมชนด้านผู้นำชุมชน	ระดับศักยภาพของชุมชน					\bar{X}	SD.	ระดับศักยภาพ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. ผู้นำชุมชนเป็นที่พึ่งให้กับคนในชุมชนได้	48 (24.74)	76 (39.18)	55 (28.35)	6 (3.09)	9 (4.64)	3.76	1.01	มาก
2. ผู้นำชุมชนกล้าตัดสินใจ	53 (27.32)	78 (40.21)	49 (25.26)	11 (5.67)	3 (1.55)	3.86	0.94	มาก
3. ผู้นำชุมชนนำเอาจริงและศรัทธา	34 (17.53)	89 (45.88)	54 (27.84)	13 (6.70)	4 (2.06)	3.70	0.91	มาก
4. ผู้นำชุมชนมีความน่าเชื่อถือ	34 (17.53)	98 (50.52)	56 (28.87)	5 (2.58)	1 (0.52)	3.82	0.76	มาก
5. ผู้นำชุมชนมีความสนใจที่จะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น	43 (22.16)	91 (46.91)	46 (23.71)	11 (5.67)	3 (1.55)	3.82	0.89	มาก
6. ผู้นำชุมชนกระตุ้นให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา	32 (16.49)	89 (45.88)	51 (26.29)	18 (9.28)	4 (2.06)	3.65	0.93	มาก
7. ผู้นำชุมชนมีศักยภาพในการวิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางแก้ไข	35 (18.04)	81 (41.75)	58 (29.90)	19 (9.79)	1 (0.52)	3.67	0.90	มาก
8. ผู้นำชุมชนสามารถประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน	49 (25.26)	80 (41.24)	50 (25.77)	14 (7.22)	1 (0.52)	3.84	0.91	มาก
9. ผู้นำชุมชนรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก	32 (16.49)	90 (46.39)	56 (28.87)	15 (7.73)	1 (0.52)	3.71	0.85	มาก
10. ผู้นำชุมชนทำงานขยันขันแข็งและซื่อสัตย์	35 (18.04)	88 (45.36)	57 (29.38)	12 (6.19)	2 (1.03)	3.73	0.86	มาก
11. ผู้นำชุมชนมีความรับผิดชอบ	44 (22.68)	90 (46.39)	50 (25.77)	9 (4.64)	1 (0.52)	3.86	0.84	มาก
12. ผู้นำชุมชนเป็นผู้เสียสละ มีคุณธรรมจริยธรรม	36 (18.56)	89 (45.88)	55 (28.35)	12 (6.19)	2 (1.03)	3.75	0.87	มาก
					รวม	3.76	0.77	มาก

4.5 ศักยภาพของชุมชนบ้านถ้ำผึ้งในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ด้านลักษณะของชุมชน พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.66 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ศักยภาพของชุมชนบ้านถ้ำผึ้งในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำมากที่สุด คือ เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์และมีคุณภาพดี ($\bar{X} = 3.91$) รองลงมา คือ ร่วมกันทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน ($\bar{X} = 3.74$) นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.58$) มีความสามัคคี ทั้งในระดับหมู่บ้านและครัวเรือน ($\bar{X} = 3.57$) มีกรรมการหมู่บ้าน/ชุมชนที่มีความรับผิดชอบและขยันขันแข็ง ($\bar{X} = 3.56$) มีสมาชิกชุมชนที่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ($\bar{X} = 3.52$) ช่วยกันรักษากฎระเบียบและกติการ่วมกัน ($\bar{X} = 3.51$) ส่วนศักยภาพของชุมชนบ้านถ้ำผึ้งในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำน้อยที่สุด คือ ร่วมกันแสดงความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ของชุมชน ($\bar{X} = 3.49$) สอดคล้องกับ จุฑามาศ (2546) ทำการศึกษาเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการผลิตที่ยั่งยืนของชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีการเชื่อมโยงความรู้เพื่อจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ และป่าไม้ของชุมชน โดยอาศัยความรู้เดิมในการใช้ทรัพยากรและความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์เชิงระบบที่นำมาปรับใช้โดยเชื่อมโยงกับความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม คือ การกำหนดเป็นกฎเกณฑ์ ระเบียบใหม่ of ชุมชน มีการจัดการที่ครอบคลุมถึงการป้องกัน เช่น การสำรวจ ถาดตระเวนร่วมกัน การทำแนวกันไฟในพื้นที่ป่า การบำรุงรักษาพื้นที่ฟู การปลูกเสริมป่าด้วยพืชพรรณที่มีคุณค่าทั้งไม้ เพื่อใช้สอย ไม้อาหาร และพืชสมุนไพร และร่วมกันจัดทำฝายต้นน้ำลำธาร เป็นต้น รายละเอียดดังตารางที่ 15

ตารางที่ 15 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับศักยภาพของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ด้านลักษณะของชุมชน

ศักยภาพของชุมชนด้านลักษณะของชุมชน	ระดับศักยภาพของชุมชน					\bar{X}	SD.	ระดับศักยภาพ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. ชุมชนของท่านเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์และมีคุณภาพดี	38 (19.59)	105 (53.09)	51 (26.29)	2 (1.03)	0 (0.00)	3.91	0.70	มาก
2. ชุมชนของท่านนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	24 (12.37)	79 (40.72)	76 (39.18)	15 (7.73)	0 (0.00)	3.58	0.81	ปานกลาง
3. ชุมชนของท่านมีความสามัคคี ทั้งในระดับหมู่บ้านและครัวเรือน	20 (10.32)	85 (43.79)	76 (39.18)	12 (6.19)	1 (0.52)	3.57	0.78	ปานกลาง
4. ชุมชนของท่านมีกรรมการหมู่บ้าน/ชุมชนที่มีความรับผิดชอบและขยันขันแข็ง	23 (11.86)	76 (39.18)	83 (42.78)	11 (5.67)	1 (0.52)	3.56	0.79	ปานกลาง
5. ชุมชนของท่านมีสมาชิกชุมชนที่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่	18 (9.28)	81 (41.75)	79 (40.72)	16 (8.25)	0 (0.00)	3.52	0.78	ปานกลาง
6. ชุมชนของท่านช่วยกันรักษาภูมูระเบียบและกตติการ่วมกัน	17 (8.76)	88 (45.36)	69 (35.57)	16 (8.25)	4 (2.06)	3.51	0.85	ปานกลาง
7. ชุมชนของท่านร่วมกันแสดงความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ของชุมชน	17 (8.76)	82 (42.27)	76 (39.18)	18 (9.28)	1 (0.52)	3.49	0.80	ปานกลาง
8. ชุมชนของท่านร่วมกันทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน	39 (20.10)	87 (44.85)	49 (25.26)	17 (8.76)	2 (1.03)	3.74	0.91	มาก
						รวม 3.61	0.66	ปานกลาง

4.6 ศักยภาพของชุมชนบ้านถ้ำผึ้งในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.65 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ศักยภาพของชุมชนบ้านถ้ำผึ้งในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ มากที่สุด คือ ชุมชนได้รับการสนับสนุนให้เป็นที่ยอมรับจากชุมชนอื่นๆ ($\bar{X} = 3.56$) รองลงมา คือ ได้รับการสนับสนุนเงินทุน จากแหล่งต่าง ๆ ($\bar{X} = 3.45$) ได้รับการสนับสนุนพาไปทัศนศึกษาดูงานต่างท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.43$) ได้รับการสนับสนุนและเป็นที่ยอมรับจากหน่วยงานรัฐ ($\bar{X} = 3.40$) ได้รับการสนับสนุนเป็นที่ยอมรับจากองค์กรเอกชน ($\bar{X} = 3.39$) ได้รับการสนับสนุนข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ($\bar{X} = 3.37$) ได้รับการสนับสนุนให้เป็นที่น่าร้องขอของ โครงการวิจัย ($\bar{X} = 3.35$) ส่วนศักยภาพของชุมชนบ้านถ้ำผึ้งในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ น้อยที่สุด คือ ได้รับการสนับสนุนให้เข้าร่วมกิจกรรมสาธิต/ฝึกอบรม ($\bar{X} = 3.28$) เห็นได้จากการที่มีกลุ่มบุคคล มาศึกษาเรียนรู้ที่ชุมชนบ้านถ้ำผึ้งบ่อยครั้ง และจากรางวัลต่างๆที่ชุมชนได้รับ เช่น รางวัลลูกโลกสีเขียว ประเภทชุมชน และเป็น 1 ใน 4 ของป่าชุมชนตัวอย่างที่ได้รับการคัดเลือกจากโครงการ “คนรักป่า ป่ารักชุมชน” จากป่าชุมชนทั่วประเทศกว่า 7,000 แห่ง ซึ่งจัดทำโดย กรมป่าไม้และบริษัทผลิตไฟฟ้าราชบุรี โฮลดิ้ง จำกัด (มหาชน) รายละเอียดดังตารางที่ 16

ตารางที่ 16 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับศักยภาพของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ด้านการสนับสนุน

ศักยภาพของชุมชนด้านการสนับสนุน	ระดับศักยภาพของชุมชน					\bar{X}	SD.	ระดับศักยภาพ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1.ชุมชนได้รับการสนับสนุนเงินทุนจากแหล่งต่าง ๆ	15 (7.73)	68 (35.05)	101 (52.06)	10 (5.15)	0 (0.00)	3.45	0.71	ปานกลาง
2. ชุมชนได้รับการสนับสนุนข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ	13 (6.70)	68 (35.05)	90 (46.39)	23 (11.86)	0 (0.00)	3.37	0.78	ปานกลาง
3. ชุมชนได้รับการสนับสนุนพาไปทัศนศึกษา ดูงาน ต่าง ท้องถิ่น	14 (7.22)	80 (41.24)	78 (40.21)	19 (9.79)	3 (1.55)	3.43	0.83	ปานกลาง
4. ชุมชนได้รับการสนับสนุนให้เป็นพื้นที่นำร่องของ โครงการวิจัย	13 (6.70)	71 (36.60)	85 (43.81)	20 (10.31)	5 (2.58)	3.35	0.85	ปานกลาง
5. ชุมชนได้รับการสนับสนุนให้เข้าร่วมกิจกรรมสาธิต/ ฝึกอบรม	12 (6.19)	69 (35.57)	83 (42.78)	21 (10.82)	9 (4.64)	3.28	0.91	ปานกลาง
6. ชุมชนได้รับการสนับสนุนและเป็นที่ยอมรับจาก หน่วยงานรัฐ	19 (9.79)	69 (35.57)	84 (43.30)	15 (7.73)	7 (3.61)	3.40	0.90	ปานกลาง
7. ชุมชนได้รับการสนับสนุนเป็นที่ยอมรับจากองค์กร เอกชน	13 (6.70)	79 (40.72)	79 (40.72)	17 (8.76)	6 (3.09)	3.39	0.86	ปานกลาง
8. ชุมชนได้รับการสนับสนุนให้เป็นที่ยอมรับจากชุมชน อื่นๆ	22 (11.34)	83 (42.78)	75 (38.66)	10 (5.15)	4 (2.06)	3.56	0.84	ปานกลาง
รวม						3.40	0.65	ปานกลาง

5. ปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

ปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำของชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.35 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.65 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำของชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง มีปัญหาอุปสรรค มากที่สุด คือ ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปัญหาต่างๆ ของชุมชน ($\bar{X} = 2.71$) รองลงมา คือ ปัญหาขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรหรือการประกอบอาชีพอื่นๆ ($\bar{X} = 2.70$) ปัญหาการบุกรุกทำลายป่าต้นน้ำ ($\bar{X} = 2.62$) ปัญหาขาดการส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ($\bar{X} = 2.60$) ปัญหาการขาดความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำและทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ ($\bar{X} = 2.55$) ปัญหาการขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ/ องค์กรต่างๆ ($\bar{X} = 2.52$) ปัญหาขาดการรับรู้ข่าวสารด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ ($\bar{X} = 2.47$) ปัญหาการขาดการบริหารจัดการที่ดีของกลุ่มด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 2.40$) ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 2.37$) ปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน ($\bar{X} = 2.30$) ปัญหาการขาดผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ($\bar{X} = 2.26$) ปัญหาการขาดแคลนที่ดิน/ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ($\bar{X} = 2.25$) ปัญหาภัยแล้งซ้ำซากทุกปี ($\bar{X} = 2.19$) ปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้น้ำ ($\bar{X} = 2.06$) ปัญหาหน้าท่วมซ้ำซากทุกปี ($\bar{X} = 1.94$) ส่วนปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำของชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง มีปัญหาอุปสรรค น้อยที่สุด คือ ปัญหาหน้าน้ำเสีย ($\bar{X} = 1.70$) รายละเอียดดังตารางที่ 17

ตารางที่ 17 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับปัญหาอุปสรรคของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

ปัญหาอุปสรรคของชุมชน	ระดับปัญหาอุปสรรคของชุมชน					\bar{X}	SD.	ระดับปัญหาอุปสรรค
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. ปัญหาขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรหรือการประกอบอาชีพอื่นๆ	8 (4.12)	36 (18.56)	57 (29.38)	36 (39.18)	17 (8.76)	2.70	1.00	ปานกลาง
2. ปัญหาน้ำท่วมซ้ำซากทุกปี	3 (1.55)	10 (5.15)	22 (11.34)	97 (50.00)	62 (31.96)	1.94	0.88	น้อย
3. ปัญหาภัยแล้งซ้ำซากทุกปี	3 (1.55)	10 (5.15)	46 (23.71)	97 (50.00)	38 (19.59)	2.19	0.86	น้อย
4. ปัญหาน้ำเน่าเสีย	3 (1.55)	5 (2.58)	16 (8.25)	76 (39.18)	94 (48.45)	1.70	0.85	น้อย
5. ปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้น้ำ	6 (3.09)	13 (6.70)	29 (14.95)	84 (43.30)	62 (31.96)	2.06	1.01	น้อย
6. ปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน	8 (4.12)	16 (8.25)	47 (24.23)	79 (40.72)	44 (22.68)	2.30	1.04	น้อย
7. ปัญหาการบุกรุกทำลายป่าต้นน้ำ	9 (4.64)	41 (21.13)	45 (23.20)	66 (34.02)	33 (17.01)	2.62	1.13	ปานกลาง
8. ปัญหาการขาดความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำและทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ	8 (4.12)	23 (11.86)	56 (28.87)	88 (45.36)	19 (9.79)	2.55	0.97	ปานกลาง
9. ปัญหาขาดการรับรู้ข่าวสารด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ	6 (3.09)	19 (9.79)	54 (27.84)	97 (50.00)	18 (9.28)	2.47	0.91	น้อย
10. ปัญหาขาดการส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ	5 (2.58)	30 (15.46)	58 (29.90)	84 (43.30)	17 (8.76)	2.60	0.94	ปานกลาง
11. ปัญหาการขาดแคลนที่ดิน/ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง	4 (2.06)	21 (10.82)	32 (16.49)	99 (51.03)	38 (19.59)	2.25	0.96	น้อย

ตารางที่ 17 (ต่อ)

ปัญหาอุปสรรคของชุมชน	ระดับปัญหาอุปสรรคของชุมชน					\bar{X}	SD.	ระดับ ปัญหา อุปสรรค
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
12.ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	7 (3.61)	18 (9.28)	44 (22.68)	95 (48.97)	30 (15.46)	2.37	0.97	ปานกลาง
13.ปัญหาการขาดการบริหารจัดการที่ดีของกลุ่มด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	2 (1.03)	16 (8.25)	69 (35.57)	77 (39.69)	30 (15.46)	2.40	0.88	ปานกลาง
14.ปัญหาการขาดผู้นำที่มีประสิทธิภาพ	2 (1.03)	20 (10.31)	49 (25.26)	78 (40.21)	45 (23.20)	2.26	0.96	น้อย
15.ปัญหาการขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ/ องค์กรต่างๆ	4 (2.06)	22 (11.34)	77 (39.69)	59 (30.41)	32 (16.49)	2.52	0.97	ปานกลาง
16.ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปัญหาต่างๆ ของชุมชน	10 (5.15)	34 (17.53)	68 (35.05)	53 (27.32)	29 (14.95)	2.71	1.08	ปานกลาง
					รวม	2.35	0.65	ปานกลาง

6. การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

การศึกษาครั้งนี้ได้ทำการทดสอบสมมติฐานใช้สถิติอ้างอิง คือ ใช้ค่าสถิติ t - test ในการทดสอบสมมติฐานกับตัวแปรด้านเพศ ส่วนตัวแปรด้านอายุ ระดับการศึกษา และปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจสังคมทุกตัวแปร ทำการทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติ F-test ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนจำแนกแบบทางเดียว (One way - ANOVA) โดยใช้ค่าสถิติ LSD และการหาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจกับการมีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติพื้นที่ต้นน้ำของชุมชน ใช้ค่าสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) กำหนดให้มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 การศึกษาครั้งนี้ได้มีการทดสอบสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ทั้ง 8 สมมติฐาน ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 เพศที่แตกต่างกัน มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำแตกต่างกัน

การวิเคราะห์ความแตกต่างของตัวแปรด้านเพศต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งตัวแปรด้านเพศ ออกเป็น เพศชายและเพศหญิง ผลการศึกษาพบว่า (ตารางที่ 18)

1) ความแตกต่างระหว่างเพศต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ จากการวิเคราะห์ พบว่า เพศหญิงมีค่าเฉลี่ยของบทบาทด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำใกล้เคียงกับเพศชาย ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 2.82 และ 2.81 ตามลำดับ เมื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติ t-test พบว่า เพศที่แตกต่างกันมีบทบาทด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำไม่แตกต่างกัน ($t = -0.092$; significance = 0.927) ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้เนื่องจากการทำกิจกรรมด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่นั้น ทั้งเพศหญิงและเพศชายได้เข้ามามีบทบาท จึงส่งผลให้ค่าเฉลี่ยที่ได้ไม่แตกต่างกันมาก ขัดแย้งกับผลการศึกษาของ มนไท (2538) ที่ศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชน: กรณีศึกษาการอนุรักษ์ป่าดงใหญ่ ตำบลสร้างถ่อน้อย อำเภอหัวตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ พบว่า กิจกรรมการฟื้นฟูป่าชุมชน มีความสัมพันธ์กับ เพศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2) ความแตกต่างระหว่างเพศต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำ จากการวิเคราะห์ พบว่า เพศชายมีค่าเฉลี่ยของบทบาทด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำมากกว่าเพศหญิง ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 2.40 และ 2.34 ตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากหน้าที่ในการป้องกันและรักษาพื้นที่ต้นน้ำของชุมชน จะมีกิจกรรมเช่น การไปร่วมสำรวจแนวเขตป่า การร่วมดับไฟป่า การป้องกันและปราบปรามผู้กระทำผิด ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เพศชายสามารถทำได้ดีกว่าเพศหญิง เมื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติ t-test พบว่า เพศที่แตกต่างกันมีบทบาทด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำไม่แตกต่างกัน ($t = 0.440$; significance = 0.661) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3) ความแตกต่างระหว่างเพศต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการสนับสนุน จากการวิเคราะห์ พบว่า เพศหญิงมีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการสนับสนุนใกล้เคียงกับเพศชาย ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 2.41 และ 2.40 ตามลำดับ เมื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติ t-test พบว่า เพศที่แตกต่างกันมีบทบาทด้านการสนับสนุนในพื้นที่ต้นน้ำไม่แตกต่างกัน ($t = -0.399$; significance = 0.690) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากการสนับสนุนตามนิยามศัพท์ เป็นการดำเนินกิจการต่างๆ ที่เป็นการสนับสนุนในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การประชาสัมพันธ์ในกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำของชุมชน การเผยแพร่ ให้ความรู้ ที่เป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ ซึ่งทั้งเพศชายและเพศหญิงสามารถกระทำได้เท่า ๆ กัน

4) ความแตกต่างระหว่างเพศต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ จากการวิเคราะห์ พบว่า เพศหญิงมีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติมากกว่ากับเพศชาย ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 2.62 และ 2.53 ตามลำดับ เมื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติ t-test พบว่า เพศที่แตกต่างกันมีบทบาทด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติไม่แตกต่างกัน ($t = -0.724$; significance = 0.470) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ขัดแย้งกับผลการศึกษา ของ มนไท (2538) ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชน: กรณีศึกษาการอนุรักษ์ป่าดงใหญ่ ตำบลสร้างถ่อน้อย อำเภอหัวตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ พบว่า กิจกรรมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรจากป่าชุมชน มีความสัมพันธ์กับเพศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5) ความแตกต่างระหว่างเพศต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ภาพรวมทุกบทบาท จากการวิเคราะห์ พบว่า เพศหญิงมีค่าเฉลี่ยของบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำมากกว่าเพศชายเพียงเล็กน้อย โดยมีค่าเฉลี่ย 2.56 และ 2.54 ตามลำดับ เมื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติ t-test พบว่า เพศที่ต่างกันมีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำไม่แตกต่างกัน ($t = -0.189$; $\text{significance} = 0.851$) ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากบริบทของชุมชนโดยทั่วไป ถึงแม้ว่าหัวหน้าครัวเรือนจะเป็นเพศชาย แต่การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนนั้น หากหัวหน้าครัวเรือนไม่สามารถเข้าร่วมได้ ตัวแทนจะเข้าร่วมกิจกรรมแทน จึงไม่มีความแตกต่างในเรื่องของการเข้าร่วมกิจกรรมระหว่างเพศหญิงและเพศชาย

ตารางที่ 18 การทดสอบความแตกต่างของบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ จำแนกตามเพศของประชากรตัวอย่าง

เพศ	n	Mean	S.D.	ค่า t	df	Sig.
ด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ						
ชาย	106	2.81	0.94	-0.092	192	0.927
หญิง	88	2.82	0.86			
ด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำ						
ชาย	106	2.4	1.01	0.44	192	0.661
หญิง	88	2.34	0.93			
ด้านการสนับสนุน						
ชาย	106	2.4	1.04	-0.399	192	0.690
หญิง	88	2.41	0.99			
ด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ						
ชาย	106	2.53	0.73	-0.724	192	0.470
หญิง	88	2.62	0.82			
ภาพรวม						
ชาย	106	2.54	0.83	-0.189	192	0.851
หญิง	88	2.56	0.82			

สมมติฐานที่ 2 อายุที่แตกต่างกัน มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำแตกต่างกัน

การวิเคราะห์ความแตกต่างของตัวแปรด้านอายุต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ในการศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งตัวแปรด้านอายุ ออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้ ช่วงอายุ 20 - 29 ปี 30 - 39 ปี 40 - 49 ปี 50 - 59 ปี และช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป ผลการศึกษา แสดงดังตารางที่ 19 พบว่า

1) ความแตกต่างระหว่างช่วงอายุต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ จากการวิเคราะห์ พบว่า ประชากรตัวอย่างที่มีช่วงอายุ 50 - 59 ปี มีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติมากที่สุด ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 3.06 รองลงมาเป็นช่วงอายุ 40-49 ปี และ 60 ปีขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยที่ใกล้เคียงกัน โดยมีค่าเฉลี่ย 2.87 และ 2.86 ตามลำดับ และช่วงอายุระหว่าง 30 - 39 ปี มีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติน้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 2.67 เมื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติ F-test พบว่า อายุที่แตกต่างกันมีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ไม่แตกต่างกัน ($F= 0.854$; $significance = 0.513$) ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2) ความแตกต่างระหว่างช่วงอายุต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำ จากการวิเคราะห์ พบว่า ประชากรตัวอย่างที่มีช่วงอายุ 50 - 59 ปี มีค่าเฉลี่ยของบทบาทด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำมากที่สุด ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 2.45 รองลงมาเป็นช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป โดยมีค่าเฉลี่ย 2.42 และช่วงอายุระหว่าง 30 - 39 ปี และช่วงอายุ 20 - 29 ปี มีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำน้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 2.31 เท่ากัน เมื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติ F-test พบว่า อายุที่แตกต่างกันมีบทบาทด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำ ไม่แตกต่างกัน ($F= 0.314$; $significance = 0.904$) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3) ความแตกต่างระหว่างช่วงอายุต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ด้านการสนับสนุน จากการวิเคราะห์ พบว่า ประชากรตัวอย่างที่มีช่วงอายุ 40 - 49 ปี และช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยของบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการสนับสนุนใกล้เคียงกัน ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 2.92 และ 2.91 ตามลำดับ รองลงมาเป็นช่วงอายุระหว่าง 30 - 39 ปี มีค่าเฉลี่ย 2.81 และช่วงอายุ 20 - 29 ปี มีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการสนับสนุนน้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย

2.37 เมื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติ F-test พบว่า อายุที่แตกต่างกันมีบทบาทด้านการสนับสนุนไม่แตกต่างกัน ($F= 0.991$; $\text{significance} = 0.425$) ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4) ความแตกต่างระหว่างช่วงอายุต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ดินน้ำ ด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ จากการวิเคราะห์ พบว่า ประชากรตัวอย่างที่มีช่วงอายุ 50-59 ปี มีค่าเฉลี่ยของบทบาทด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติมากที่สุด ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 2.73 ตามลำดับ รองลงมาเป็นช่วงอายุระหว่าง 20-29 ปี มีค่าเฉลี่ย 2.68 และช่วงอายุ 30-39 ปี มีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติน้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 2.46 เมื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติ F-test พบว่า อายุที่แตกต่างกันมีบทบาทด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ไม่แตกต่างกัน ($F= 1.052$; $\text{significance} = 0.388$) ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5) ความแตกต่างระหว่างช่วงอายุต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ดินน้ำ ภาพรวมทุกบทบาท จากการวิเคราะห์ พบว่า ประชากรตัวอย่างที่มีช่วงอายุ 50 – 59 ปี มีค่าเฉลี่ยของบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ดินน้ำมากที่สุด ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 2.74 รองลงมา เป็น ช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป มีค่าเฉลี่ย 2.60 และช่วงอายุระหว่าง 30 – 39 ปี มีค่าเฉลี่ยบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ดินน้ำน้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 2.42 เมื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติ F-test พบว่า เพศที่แตกต่างกันมีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ดินน้ำ ไม่แตกต่างกัน ($F= 0.721$; $\text{significance} = 0.608$) ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 19 การทดสอบความแตกต่างของบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ
จำแนกตามช่วงอายุของประชากรตัวอย่าง

ช่วงอายุ	n	Mean	S.D.	ค่า F	df	Sig
ด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ						
20 - 29 ปี	35	2.76	0.84	0.854	193	0.513
30 - 39 ปี	65	2.67	0.97			
40 - 49 ปี	46	2.87	0.91			
50 - 59 ปี	32	3.06	0.94			
60 ปีขึ้นไป	16	2.86	0.75			
ด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำ						
20 - 29 ปี	35	2.31	0.83	0.314	193	0.904
30 - 39 ปี	65	2.31	1.01			
40 - 49 ปี	46	2.39	1.04			
50 - 59 ปี	32	2.45	0.92			
60 ปีขึ้นไป	16	2.42	1.09			
ด้านการสนับสนุน						
20 - 29 ปี	35	2.37	0.97	0.991	193	0.425
30 - 39 ปี	65	2.81	0.82			
40 - 49 ปี	46	2.91	0.79			
50 - 59 ปี	32	2.57	0.77			
60 ปีขึ้นไป	16	2.92	0.79			
ด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ						
20 - 29 ปี	35	2.68	0.87	1.052	193	0.388
30 - 39 ปี	65	2.46	0.76			
40 - 49 ปี	46	2.47	0.74			
50 - 59 ปี	32	2.73	0.77			
60 ปีขึ้นไป	16	2.55	0.64			

ตารางที่ 19 (ต่อ)

ช่วงอายุ	n	Mean	S.D.	ค่า F	df	Sig
ภาพรวม						
20 - 29 ปี	35	2.53	0.72	0.721	193	0.608
30 - 39 ปี	65	2.42	0.85			
40 - 49 ปี	46	2.55	0.85			
50 - 59 ปี	32	2.74	0.84			
60 ปีขึ้นไป	16	2.6	0.82			

สมมติฐานที่ 3 ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำแตกต่างกัน

การวิเคราะห์ความแตกต่างของตัวแปรด้านระดับการศึกษาต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ แบ่งตัวแปรด้านอายุ ออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้ ไม่ได้รับการศึกษา ระดับประถมศึกษา (ป.1-ป.6) ระดับมัธยมศึกษา (ม.1-ม.6) / ปวช. อนุปริญญา/ปวส. / เทียบเท่า และปริญญาตรี ผลการศึกษา ดังตารางที่ 20 พบว่า

1) ความแตกต่างระหว่างระดับการศึกษาต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการปลูกและฟื้นฟูป่าทรัพยากรธรรมชาติ จากการวิเคราะห์ พบว่า ประชากรตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา (ม.1-ม.6) / ปวช. มีบทบาทด้านการปลูกและฟื้นฟูป่าทรัพยากรธรรมชาติมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.06 รองลงมาเป็น ระดับปริญญาตรี มีค่าเฉลี่ย 2.98 และกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้รับการศึกษา มีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการปลูกและฟื้นฟูป่าทรัพยากรธรรมชาติน้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 1.79 เมื่อทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ค่าสถิติ F-test พบว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีบทบาทด้านการปลูกและฟื้นฟูป่าทรัพยากร ธรรมชาติแตกต่างกัน ($F = 2.407$; significance = 0.038) เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2) ความแตกต่างระหว่างระดับการศึกษาต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำ จากการวิเคราะห์ พบว่า ประชากรตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา (ม.1-ม.6) / ปวช. มีบทบาทด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำมากที่สุด

มีค่าเฉลี่ย 2.61 รองลงมาเป็น ระดับปริญญาตรี มีค่าเฉลี่ย 2.56 และกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้รับการศึกษา มีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำน้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 1.71 เมื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติ F-test พบว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีบทบาทด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำไม่แตกต่างกัน ($F = 1.664$; significance = 0.145) เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3) ความแตกต่างระหว่างระดับการศึกษาต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการสนับสนุน จากการวิเคราะห์ พบว่า ประชากรตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีบทบาทด้านการสนับสนุนมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 2.66 รองลงมาเป็น ระดับมัธยมศึกษา (ม.1-ม.6) / ปวช. มีค่าเฉลี่ย 2.63 และกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้รับการศึกษา มีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการสนับสนุนน้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 1.82 เมื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติ F-test พบว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีบทบาทด้านการสนับสนุนไม่แตกต่างกัน ($F = 1.309$; significance = 0.262) เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4) ความแตกต่างระหว่างระดับการศึกษาต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ จากการวิเคราะห์ พบว่า ประชากรตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีบทบาทด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 2.85 รองลงมาเป็น ระดับมัธยมศึกษา (ม.1-ม.6) / ปวช. มีค่าเฉลี่ย 2.71 และกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้รับการศึกษา มีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติน้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 1.93 เมื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติ F-test พบว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีบทบาทด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติไม่แตกต่างกัน ($F = 2.070$; significance = 0.071) เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5) ความแตกต่างระหว่างระดับการศึกษาต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำภาพรวมบทบาท จากการวิเคราะห์ พบว่า ประชากรตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 2.77 รองลงมาเป็น ระดับมัธยมศึกษา มีค่าเฉลี่ย 2.75 และกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้รับการศึกษา มีค่าเฉลี่ยบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำน้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 1.81 เมื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติ F-test พบว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำไม่แตกต่างกัน ($F = 2.053$; significance = 0.073) ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้

อาจเป็นเพราะถึงแม้ประชากรจะมีระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน แต่ด้วยประสบการณ์ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำที่ผ่านมา จึงทำให้มีความเข้าใจถึงสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนเป็นอย่างดี

ตารางที่ 20 การทดสอบความแตกต่างของบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ จำแนกตามระดับการศึกษาของประชากรตัวอย่าง

ระดับการศึกษา	n	Mean	S.D.	ค่า F	df	Sig
ด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ						
ไม่ได้รับการศึกษา	5	1.79	1.19	2.407	193	0.038*
ประถมศึกษา (ป.1-ป.6)	99	2.69	0.91			
มัธยมศึกษา (ม.1-ม.6) / ปวช.	57	3.06	0.82			
อนุปริญญา/ปวส. / เทียบเท่า	15	2.82	0.88			
ปริญญาตรี	18	2.98	0.92			
ด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำ						
ไม่ได้รับการศึกษา	5	1.71	1.30	1.664	193	0.145
ประถมศึกษา (ป.1-ป.6)	99	2.28	0.95			
มัธยมศึกษา (ม.1-ม.6) / ปวช.	57	2.61	0.94			
อนุปริญญา/ปวส. / เทียบเท่า	15	2.11	0.88			
ปริญญาตรี	18	2.56	1.05			
ด้านการสนับสนุน						
ไม่ได้รับการศึกษา	5	1.82	1.29	1.309	193	0.262
ประถมศึกษา (ป.1-ป.6)	99	2.31	1.03			
มัธยมศึกษา (ม.1-ม.6) / ปวช.	57	2.63	0.97			
อนุปริญญา/ปวส. / เทียบเท่า	15	2.3	0.91			
ปริญญาตรี	18	2.66	1.04			
ด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ						
ไม่ได้รับการศึกษา	5	1.93	1.18	2.07	193	0.071
ประถมศึกษา (ป.1-ป.6)	99	2.45	0.70			

ตารางที่ 20 (ต่อ)

ระดับการศึกษา	n	Mean	S.D.	ค่า F	df	Sig
มัธยมศึกษา(ม.1-ม.6)/ ปวช.	57	2.71	0.71			
อนุปริญญา/ปวส. / เทียบเท่า	15	2.68	1.12			
ปริญญาตรี	18	2.85	0.82			
ภาพรวม						
ไม่ได้รับการศึกษา	5	1.81	1.24	2.053	193	0.073
ประถมศึกษา (ป.1-ป.6)	99	2.43	0.81			
มัธยมศึกษา(ม.1-ม.6)/ ปวช.	57	2.75	0.79			
อนุปริญญา/ปวส. / เทียบเท่า	15	2.48	0.80			
ปริญญาตรี	18	2.77	0.83			

สมมติฐานที่ 4 การเป็นสมาชิกกลุ่มที่แตกต่างกัน มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำแตกต่างกัน

การวิเคราะห์ความแตกต่างของตัวแปรด้านการเป็นสมาชิกกลุ่มต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ การศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งตัวแปรด้านการเป็นสมาชิกกลุ่ม ออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้ ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใดๆ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต คณะกรรมการกลางหมู่บ้าน ออฟปร. สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มสตรีอาสา และกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผลการศึกษาดังตารางที่ 21 พบว่า

1) ความแตกต่างของการเป็นสมาชิกกลุ่มต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ จากการวิเคราะห์ พบว่า ผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีบทบาทด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 2.97 รองลงมาเป็น กลุ่มสตรีอาสา มีค่าเฉลี่ย 2.90 ส่วนประชากรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใดเลยจะมีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในที่สุด ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 2.26 เมื่อทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ค่าสถิติ F-test พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มที่แตกต่างกัน มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ต้นน้ำแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($F = 3.700$; significance = 0.003) เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

2) ความแตกต่างของการเป็นสมาชิกกลุ่มต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำ จากการวิเคราะห์ พบว่า ผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีบทบาทด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 2.77 รองลงมาเป็น กลุ่มสตรีอาสา มีค่าเฉลี่ย 2.70 ส่วนประชากรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใดเลยจะมีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำน้อยที่สุด ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 2.16 เมื่อทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ค่าสถิติ F-test พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มที่แตกต่างกัน มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($F = 1.670$; significance = 0.144) เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3) ความแตกต่างของการเป็นสมาชิกกลุ่มต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการสนับสนุน จากการวิเคราะห์ พบว่า ผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีบทบาทด้านการสนับสนุนมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 2.77 รองลงมาเป็น กลุ่มสตรีอาสา มีค่าเฉลี่ย 2.70 ส่วนประชากรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใดเลยจะมีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการสนับสนุนน้อยที่สุด ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 2.16 เมื่อทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ค่าสถิติ F-test พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มแตกต่างกัน มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($F = 1.670$; significance = 0.144) เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

4) ความแตกต่างของการเป็นสมาชิกกลุ่มต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ จากการวิเคราะห์ พบว่า ผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีบทบาทด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 2.83 รองลงมาเป็นกลุ่มสตรีอาสา มีค่าเฉลี่ย 2.77 ส่วนประชากรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใดเลยจะมีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติน้อยที่สุด ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 2.37 เมื่อทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ค่าสถิติ F-test พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มแตกต่างกัน มีบทบาทด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($F = 2.083$; significance = 0.069) เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

5) ความแตกต่างของการเป็นสมาชิกกลุ่มต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำภาพรวมทุกด้าน จากการวิเคราะห์ พบว่า ผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 2.97 รองลงมาเป็น กลุ่มสตรีอาสา มีค่าเฉลี่ย 2.90 ส่วนประชากรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใดเลย จะมีค่าเฉลี่ยบทบาทการ

อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำน้อยที่สุด ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 2.26 เมื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติ F-test พบว่า ชุมชนบ้านถ้ำผึ้งที่เป็นสมาชิกกลุ่มแตกต่างกัน มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ แตกต่างกัน ($F = 3.700$; $\text{significance} = 0.003$) เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากการมีปฏิสัมพันธ์กันในชุมชน เช่น การรวมกลุ่ม ย่อมจะทำให้มีการเรียนรู้ร่วมกันในการที่จะรับทราบข้อมูล เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งยังผลให้มีทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และทำให้มีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากตามไปด้วย (มงคล, 2536)

ตารางที่ 21 การทดสอบความแตกต่างของบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำจำแนกตามการเป็นสมาชิกกลุ่มของประชากรตัวอย่าง

การเป็นสมาชิกกลุ่ม	n	Mean	S.D.	ค่า t	df	Sig.
ด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ						
ไม่เป็น	78	2.43	0.92	5.768	193	0.000*
กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	54	3.02	0.88			
คณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพปร.	8	3.09	0.83			
สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	29	3.01	0.72			
กลุ่มสตรีอาสา	8	3.26	0.68			
กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	17	3.34	0.65			
ด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำ						
ไม่เป็น	78	2.16	0.98	1.67	193	0.144
กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	54	2.42	0.98			
คณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพปร.	8	2.58	0.73			
สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	29	2.52	0.89			
กลุ่มสตรีอาสา	8	2.70	0.98			
กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	17	2.77	0.87			
ด้านการสนับสนุน						
ไม่เป็น	78	2.09	0.95	3.450	193	0.005*
กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	54	2.61	0.98			
คณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพปร.	8	2.68	0.97			

ตารางที่ 21 (ต่อ)

การเป็นสมาชิกกลุ่ม	n	Mean	S.D.	ค่า t	df	Sig.
สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	29	2.58	1.06			
กลุ่มสตรีอาสา	8	3.00	0.95			
กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	17	2.81	1.00			
ด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ						
ไม่เป็น	78	2.37	0.85	2.083	193	0.069
กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	54	2.68	0.68			
คณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพปร.	8	2.44	0.65			
สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	29	2.73	0.74			
กลุ่มสตรีอาสา	8	2.77	0.66			
กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	17	2.83	0.66			
ภาพรวม						
ไม่เป็น	78	2.26	0.83	3.7	193	0.003*
กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	54	2.68	0.79			
คณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพปร.	8	2.70	0.7			
สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	29	2.71	0.78			
กลุ่มสตรีอาสา	8	2.90	0.71			
กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	17	2.97	0.75			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากผลการศึกษาข้างต้น พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มแตกต่างกัน ส่งผลให้มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และยังมีผลให้บทบาทด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และด้านการสนับสนุนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ด้วย จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ระดับบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ จำแนกตามการเป็นสมาชิกกลุ่ม โดยใช้วิธี Least Significant Different (LSD) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มที่แตกต่างกัน มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เป็นสมาชิกมีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติน้อยกว่า ผู้ที่เป็น

สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มสตรี/แม่บ้าน และกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.26, 2.68 , 2.71, 2.90 และ 2.97) โดยมีผลต่างของค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.416, 0.448, 0.706 และ 0.637 ตามลำดับ แสดงดังตารางที่ 22

ตารางที่ 22 การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ จำแนกตามการเป็นสมาชิกกลุ่ม

การเป็นสมาชิก กลุ่ม	\bar{X}	ไม่เป็น	ออม ทรัพย์	กรรมการ หมู่บ้าน	กองทุน หมู่บ้าน	สตรี/ แม่บ้าน	ท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์
ไม่เป็น	2.26	-	-0.416*	-0.434	-0.448*	-0.637*	-0.706*
ออมทรัพย์เพื่อ การผลิต	2.68		-	-0.018	-0.032	-0.221	-0.290
กรรมการ หมู่บ้าน	2.70			-	-0.014	-0.203	-0.272
กองทุนหมู่บ้าน	2.71				-	-0.189	-0.257
สตรี/กลุ่ม แม่บ้าน	2.90					-	-0.069
ท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์	2.97						-

* หมายถึง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ส่วนบทบาทด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ระดับบทบาทด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ จำแนกตามการเป็นสมาชิกกลุ่ม โดยใช้วิธี Least Significant Different (LSD) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มแตกต่างกัน มีบทบาทด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เป็นสมาชิก มีบทบาทด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ น้อยกว่าผู้ที่เป็สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มสตรี/แม่บ้าน และกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.43, 3.02, 3.09, 3.01, 3.26 และ 3.34) โดยมีผลต่างของค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.585 , 0.658 , 0.584, 0.830 และ 0.908 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 23

ตารางที่ 23 การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ระดับบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ในพื้นที่ต้นน้ำด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ตามการเป็นสมาชิกกลุ่ม

การเป็นสมาชิก กลุ่ม	\bar{X}	ไม่ เป็น	ออม ทรัพย์	กรรมการ หมู่บ้าน	กองทุน หมู่บ้าน	สตรี/ แม่บ้าน	ท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์
ไม่เป็น	2.43	-	-0.585*	-0.658*	-0.584*	-0.830*	-0.908*
ออมทรัพย์เพื่อ การผลิต	3.02		-	-0.734	0.001	-0.244	-0.323
กรรมการ หมู่บ้าน	3.09			-	0.074	-0.171	-0.250
กองทุนหมู่บ้าน	3.01				-	-0.245	-0.324
สตรี/กลุ่ม แม่บ้าน	3.26					-	0.078
ท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์	3.34						-

* หมายถึง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ส่วนเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ระดับบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการสนับสนุน จำแนกตามการเป็นสมาชิกกลุ่ม โดยใช้วิธี Least Significant Different (LSD) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มแตกต่างกัน มีบทบาทด้านการสนับสนุนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เป็นสมาชิกมีบทบาทด้านการสนับสนุนน้อยกว่า ผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มสตรี/แม่บ้าน และกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.43, 3.02, 3.09, 3.01, 3.26 และ 3.34) โดยมีผลต่างของค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.514 , 0.489, 0.908 และ 0.715 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 24

ตารางที่ 24 การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการสนับสนุนจำแนกตามการเป็นสมาชิกกลุ่ม

การเป็นสมาชิก กลุ่ม	\bar{X}	ไม่ เป็น	ออม ทรัพย์	กรรมการ หมู่บ้าน	กองทุน หมู่บ้าน	สตรี/ แม่บ้าน	ท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์
ไม่เป็น	2.43	-	-0.514*	-0.587	-0.489*	-0.908*	-0.715*
ออมทรัพย์เพื่อ การผลิต	3.02		-	-0.72	0.024	-0.394	-0.200
กรรมการ หมู่บ้าน	3.09			-	0.097	-0.321	-0.128
กองทุนหมู่บ้าน	3.01				-	-0.418	-0.225
สตรี/กลุ่ม แม่บ้าน	3.26					-	0.193
ท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์	3.34						-

* หมายถึง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

สมมติฐานที่ 5 อาชีพหลักแตกต่างกัน มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำแตกต่างกัน

การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างของตัวแปรด้านการมีอาชีพหลักต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ แบ่งตัวแปรด้านการมีอาชีพหลัก ออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ ไม่ได้ประกอบอาชีพ ในภาคเกษตรกรรม และนอกภาคเกษตรกรรม ผลการศึกษาดังตารางที่ 25 พบว่า

1) ความแตกต่างของการมีอาชีพหลักต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ จากการวิเคราะห์ พบว่าผู้ที่มีอาชีพหลักในภาคเกษตรกรรม มีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 3.11 รองลงมาเป็นผู้ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ที่มีค่าเฉลี่ย 2.75 และเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม ที่มีค่าเฉลี่ย 2.69 เมื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติ F-test พบว่า ผู้ที่มีอาชีพหลักแตกต่างกัน มีบทบาทด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ไม่แตกต่างกัน ($F = 0.709$; $\text{significance} = 0.683$) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2) ความแตกต่างของการมีอาชีพหลักต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำ จากการวิเคราะห์ พบว่าผู้ที่มีอาชีพหลักในภาคเกษตรกรรม และไม่ได้ประกอบอาชีพ มีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำเท่ากัน โดยมีค่าเฉลี่ย 2.55 รองลงมาเป็นผู้ที่มีอาชีพหลักนอกภาคเกษตรกรรม ที่มีค่าเฉลี่ย 2.26 เมื่อทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ค่าสถิติ F-test พบว่า การมีอาชีพหลักแตกต่างกัน มีบทบาทด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำ ไม่แตกต่างกัน ($F = 0.487$; $\text{significance} = 0.865$) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3) ความแตกต่างของการมีอาชีพหลักต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการสนับสนุน จากการวิเคราะห์ พบว่าผู้ที่มีอาชีพหลักในภาคเกษตรกรรม มีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการสนับสนุนมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 2.77 รองลงมาเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม ที่มีค่าเฉลี่ย 2.39 และผู้ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ที่มีค่าเฉลี่ย 2.31 เมื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติ F-test พบว่า การมีอาชีพหลักแตกต่างกัน มีบทบาทด้านการสนับสนุน ไม่แตกต่างกัน ($F = 0.841$; $\text{significance} = 0.567$) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4) ความแตกต่างของการมีอาชีพหลักต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ จากการวิเคราะห์ พบว่าผู้ที่มีอาชีพหลักในภาคเกษตรกรรม มีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 2.82 รองลงมาเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม ที่มีค่าเฉลี่ย 2.57 และผู้ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ที่มีค่าเฉลี่ย 2.51 เมื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติ F-test พบว่า ผู้ที่มีอาชีพหลักแตกต่างกัน มีบทบาทด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติไม่แตกต่างกัน ($F = 0.976$; $\text{significance} = 0.456$) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5) ความแตกต่างของการมีอาชีพหลักต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำภาพรวมทุกด้าน จากการวิเคราะห์ พบว่าผู้ที่มีอาชีพหลักในภาคเกษตรกรรม มีค่าเฉลี่ยบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 2.55 รองลงมาเป็นผู้ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ที่มีค่าเฉลี่ย 2.54 เมื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติ F-test พบว่า ผู้ที่มีอาชีพหลักแตกต่างกัน มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ไม่แตกต่างกัน ($F = 0.760$; $\text{significance} = 0.639$) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะทุกคนต้องใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและป่าต้นน้ำโดยตรง รวมถึงรับรู้สถานการณ์ของพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร และคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ตนและชุมชนจะได้รับ จึงทำให้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและป่าต้นน้ำ จึงไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องของการเข้าร่วมกิจกรรมระหว่างผู้ที่มีอาชีพหลักที่ต่างกัน

ตารางที่ 25 การทดสอบความแตกต่างของบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำจำแนกตามอาชีพหลักของประชากรตัวอย่าง

อาชีพ	n	Mean	S.D.	ค่า F	df	Sig
ด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ						
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	7	2.75	0.93	0.709	193	0.683
ในภาคเกษตรกรรม	170	3.11	0.94			
นอกภาคเกษตรกรรม	17	2.69	1.14			
ด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำ						
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	7	2.55	1.01	0.487	193	0.865
ในภาคเกษตรกรรม	170	2.55	0.92			
นอกภาคเกษตรกรรม	17	2.26	0.78			
ด้านการสนับสนุน						
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	7	2.31	1.14	0.841	193	0.567
ในภาคเกษตรกรรม	170	2.77	1			
นอกภาคเกษตรกรรม	17	2.39	1.01			
การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ						
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	7	2.51	0.77	0.976	193	0.456
ในภาคเกษตรกรรม	170	2.82	0.68			
นอกภาคเกษตรกรรม	17	2.57	0.87			
ภาพรวม						
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	7	2.54	0.88	0.76	193	0.639
ในภาคเกษตรกรรม	170	2.55	0.95			
นอกภาคเกษตรกรรม	17	2.01	0.7			

สมมติฐานที่ 6 รายได้สุทธิที่แตกต่างกัน มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำแตกต่างกัน

การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างของตัวแปรด้านรายได้สุทธิต่อเดือนต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ในการศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งตัวแปรด้านรายได้สุทธิต่อเดือน ออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ รายได้สุทธิต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท ช่วงระหว่าง 10,001-20,000 บาท ช่วงระหว่าง 20,001- 30,000 บาท และ 30,001 บาทขึ้นไป ผลการศึกษาแสดงดังตารางที่ 26 พบว่า

1) ความแตกต่างของการมีรายได้สุทธิต่อเดือนต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ จากการวิเคราะห์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้สุทธิเฉลี่ยต่อเดือนในช่วง 10,001-20,000 บาท 20,001- 30,000 บาท และ30,001 บาทขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติมาก โดยมีค่าเฉลี่ยที่ใกล้เคียงกันมาก คือ 2.76 2.75 และ 2.71 ตามลำดับ ส่วนผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท มีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติน้อยที่สุด ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 2.48 เมื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติ F-test พบว่า รายได้สุทธิที่แตกต่างกัน มีบทบาทด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติแตกต่างกัน ($F = 2.383$; $\text{significance} = 0.031$) เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2) ความแตกต่างของการมีรายได้สุทธิต่อเดือนต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำ จากการวิเคราะห์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้สุทธิเฉลี่ยต่อเดือนในช่วง 10,001-20,000 บาท มีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 2.57 รองลงมาเป็นกลุ่มที่มีรายได้สุทธิเฉลี่ยต่อเดือนในช่วง 20,001- 30,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ย 2.42 ส่วนผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท มีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำน้อยที่สุด ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 2.30 เมื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติ F-test พบว่า ผู้ที่มีรายได้สุทธิแตกต่างกัน มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำ ไม่แตกต่างกัน ($F = 1.109$; $\text{significance} = 0.359$) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3) ความแตกต่างของการมีรายได้สุทธิต่อเดือนต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการสนับสนุน จากการวิเคราะห์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้สุทธิเฉลี่ยต่อเดือนในช่วง 20,001- 30,000 บาท มีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการสนับสนุนมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 2.75 รองลงมาเป็นกลุ่มที่มีรายได้สุทธิเฉลี่ยต่อเดือน 30,001 บาทขึ้นไป โดยมีค่าเฉลี่ย 2.58 ส่วนผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท มีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการสนับสนุนน้อยที่สุด ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 1.99 เมื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติ F-test พบว่า รายได้สุทธิที่แตกต่างกัน มีบทบาทด้านการสนับสนุนไม่แตกต่างกัน ($F = 1.967$; $\text{significance} = 0.072$) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4) ความแตกต่างของการมีรายได้สุทธิต่อเดือนต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ จากการวิเคราะห์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้สุทธิเฉลี่ยต่อเดือนในช่วง 10,001-20,000 บาท มีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 2.59 รองลงมาเป็นกลุ่มที่มีรายได้สุทธิเฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่า 10,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ย 2.51 ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้สุทธิเฉลี่ยต่อเดือนในช่วง 20,001-30,000 บาท มีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติน้อยที่สุด ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 2.23 เมื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติ F-test พบว่า รายได้สุทธิที่แตกต่างกัน มีบทบาทด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติไม่แตกต่างกัน ($F = 1.432$; $\text{significance} = 0.204$) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5) ความแตกต่างของการมีรายได้สุทธิต่อเดือนต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำภาพรวมทุกด้าน จากการวิเคราะห์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้สุทธิเฉลี่ยต่อเดือนในช่วง 10,001-20,000 บาท 20,001- 30,000 บาท และ 30,001 บาทขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำมาก โดยมีค่าเฉลี่ยที่ใกล้เคียงกันมาก คือ 2.76 2.75 และ 2.71 ตามลำดับ ส่วนผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท มีค่าเฉลี่ยบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำน้อยที่สุด ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 2.48 เมื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติ F-test พบว่า การมีรายได้สุทธิแตกต่างกัน มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ไม่แตกต่างกัน ($F = 1.488$; $\text{significance} = 0.184$) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่าประชาชนที่อยู่อาศัยทำกินในชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง ไม่ว่าจะมียาไรได้มากหรือน้อย ก็ไม่มีผลต่อการเข้ามามีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำลำธารแต่อย่างใด

ตารางที่ 26 การทดสอบความแตกต่างของบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่
ต้นน้ำจ้ำแนกตามรายได้สุทธิของประชากร

รายได้สุทธิต่อเดือน	n	Mean	S.D.	ค่า F	df	Sig
ด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ						
ต่ำกว่า 10,000 บาท	52	2.48	0.87	2.383	193	0.031*
10,001-20,000 บาท	85	2.96	0.94			
20,001- 30,000 บาท	42	2.95	0.84			
30,001 บาทขึ้นไป	15	2.74	0.97			
ด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำ						
ต่ำกว่า 10,000 บาท	52	2.3	1.09	1.109	193	0.359
10,001-20,000 บาท	85	2.57	0.89			
20,001- 30,000 บาท	42	2.42	0.9			
30,001 บาทขึ้นไป	15	2.34	0.92			
ด้านการสนับสนุน						
ต่ำกว่า 10,000 บาท	52	1.99	0.91	1.967	193	0.072
10,001-20,000 บาท	85	2.46	0.96			
20,001- 30,000 บาท	42	2.75	0.95			
30,001 บาทขึ้นไป	15	2.58	0.97			
ด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ						
ต่ำกว่า 10,000 บาท	52	2.51	0.81	1.432	193	0.204
10,001-20,000 บาท	85	2.59	0.83			
20,001- 30,000 บาท	42	2.23	0.68			
30,001 บาทขึ้นไป	15	2.48	0.75			
ภาพรวม						
ต่ำกว่า 10,000 บาท	52	2.48	0.71	1.488	193	0.184
10,001-20,000 บาท	85	2.76	0.91			
20,001- 30,000 บาท	42	2.71	0.8			
30,001 บาทขึ้นไป	15	2.75	0.84			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากผลการศึกษารายข้างต้น พบว่า การมีรายได้สุทธิต่อเดือนแตกต่างกัน ส่งผลให้มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ระดับบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ จำแนกตามการมีรายได้สุทธิต่อเดือน โดยใช้วิธี Least Significant Different (LSD) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% พบว่า ประชากรตัวอย่างที่มีรายได้สุทธิต่อเดือนแตกต่างกัน มีบทบาทด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยประชากรตัวอย่างที่มีรายได้สุทธิต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติน้อยกว่า ผู้ที่มีรายได้สุทธิต่อเดือน 10,001-20,000 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีผลต่างของค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.481 ดังแสดงในตารางที่ 27

ตารางที่ 27 การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ จำแนกตามการมีรายได้สุทธิต่อเดือน

รายได้สุทธิต่อเดือน	\bar{X}	ต่ำกว่า 10,000 บาท	10,001- 20,000 บาท	20,001- 30,000 บาท	30,001 บาท ขึ้นไป
ต่ำกว่า 10,000 บาท	2.48	-	-0.481*	-0.477	-0.262
10,001-20,000 บาท	2.96		-	0.003	0.219
20,001- 30,000 บาท	2.95			-	0.477
30,001 บาทขึ้นไป	2.74				-

* หมายถึง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 7 ขนาดพื้นที่ถือครองแตกต่างกัน มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำแตกต่างกัน

การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างของตัวแปรขนาดพื้นที่ถือครองต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ในการศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งตัวแปรขนาดพื้นที่ถือครอง ออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้ ขนาดพื้นที่ถือครองน้อยกว่า 5 ไร่ 6 - 10 ไร่ 11 - 15 ไร่ 16 - 20 ไร่ และ 20 ไร่ขึ้นไป ผลการศึกษาแสดงดังตารางที่ 28 พบว่า

1) ความแตกต่างของการมีขนาดพื้นที่ถือครองต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ จากการวิเคราะห์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีพื้นที่ถือครอง 20 ไร่ขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 2.92 รองลงมาเป็นผู้ที่มีพื้นที่ถือครองน้อยกว่า 5 ไร่ และ 16 - 20 ไร่ มีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกันมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 2.42 และ 2.41 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มที่มีพื้นที่ถือครอง 11 - 15 ไร่ มีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติน้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 2.29 เมื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติ F-test พบว่า ขนาดพื้นที่ถือครองที่แตกต่างกัน มีบทบาทด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติไม่แตกต่างกัน ($F = 2.006$; $\text{significance} = 0.80$) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2) ความแตกต่างของการมีขนาดพื้นที่ถือครองต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำ จากการวิเคราะห์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีพื้นที่ถือครอง 20 ไร่ขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 2.45 รองลงมาเป็นผู้ที่มีพื้นที่ถือครอง 16 - 20 ไร่ มีค่าเฉลี่ย 2.32 ส่วนกลุ่มที่มีพื้นที่ถือครอง 11 - 15 ไร่ มีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำน้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 2.02 เมื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติ F-test พบว่า ขนาดพื้นที่ถือครองที่แตกต่างกัน มีบทบาทด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำไม่แตกต่างกัน ($F = 1.541$; $\text{significance} = 0.179$) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3) ความแตกต่างของการมีขนาดพื้นที่ถือครองต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการสนับสนุนจากการวิเคราะห์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีพื้นที่ถือครอง 20 ไร่ขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการสนับสนุนมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 2.45 รองลงมาเป็นผู้ที่มีพื้นที่ถือ

ครอง 16 - 20 ไร่ มีค่าเฉลี่ย 2.32 ส่วนกลุ่มที่มีพื้นที่ถือครอง 11 -15 ไร่ มีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการสนับสนุนน้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 2.02 เมื่อทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ค่าสถิติ F-test พบว่า ขนาดพื้นที่ถือครองที่ แตกต่างกัน มีบทบาทด้านการสนับสนุนไม่แตกต่างกัน ($F = 2.308$; $significance = 0.046$) เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4) ความแตกต่างของการมีขนาดพื้นที่ถือครองต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ จากการวิเคราะห์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีพื้นที่ถือครอง 20 ไร่ขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 2.72 รองลงมาเป็นผู้ที่มีพื้นที่ถือครอง 11 - 15 ไร่ มีค่าเฉลี่ย 2.46 ส่วนกลุ่มที่มีพื้นที่ถือครอง 6 - 10 ไร่ มีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติน้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 2.28 เมื่อทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ค่าสถิติ F-test พบว่า ขนาดพื้นที่ถือครองที่ แตกต่างกัน มีบทบาทด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติไม่แตกต่างกัน ($F = 1.954$; $significance = 0.087$) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5) ความแตกต่างของการมีขนาดพื้นที่ถือครองต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำภาพรวมทุกด้าน จากการวิเคราะห์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีพื้นที่ถือครอง 20 ไร่ขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 2.70 รองลงมาเป็นผู้ที่มีพื้นที่ถือครองน้อยกว่า 5 ไร่ และ 16 - 20 ไร่ ที่มีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกันมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 2.42 และ 2.41 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มที่มีพื้นที่ถือครอง 11 -15 ไร่ มีค่าเฉลี่ยบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำน้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 2.29 เมื่อทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ค่าสถิติ F-test พบว่า ประชากรตัวอย่างที่มีขนาดพื้นที่ถือครองแตกต่างกัน มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำไม่แตกต่างกัน ($F = 2.006$; $significance = 0.80$) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าถึงแม้ประชากรจะมีขนาดพื้นที่ถือครองแตกต่างกัน แต่ด้วยประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพในภาคเกษตรกรรม ช่วงเวลาว่างจากการทำงาน ที่จะสามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ได้จึงไม่แตกต่างกัน รวมทั้งการได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ในป่าต้นน้ำที่คล้ายคลึงกัน จึงส่งผลให้การเข้าร่วมในกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและป่าต้นน้ำต่างๆ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 28 การทดสอบความแตกต่างของบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่
ต้นน้ำ จำแนกตามขนาดพื้นที่ถือครองของประชากร

ขนาดพื้นที่ถือครอง	n	Mean	S.D.	ค่า F	df	Sig
ด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ						
น้อยกว่า 5 ไร่	22	2.6	1.01	1.93	193	0.091
6 - 10 ไร่	25	2.67	0.96			
11 - 15 ไร่	21	2.59	0.78			
16 - 20 ไร่	40	2.68	0.83			
20 ไร่ขึ้นไป	86	2.92	0.93			
ด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำ						
น้อยกว่า 5 ไร่	22	2.28	1.06	1.541	193	0.179
6 - 10 ไร่	25	2.25	0.98			
11 - 15 ไร่	21	2.02	0.79			
16 - 20 ไร่	40	2.32	0.96			
20 ไร่ขึ้นไป	86	2.45	0.98			
ด้านการสนับสนุน						
น้อยกว่า 5 ไร่	22	2.28	0.88	2.308	193	0.046*
6 - 10 ไร่	25	2.21	1.03			
11 - 15 ไร่	21	2.1	0.84			
16 - 20 ไร่	40	2.21	0.95			
20 ไร่ขึ้นไป	86	2.68	1.02			
ด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ						
น้อยกว่า 5 ไร่	22	2.52	0.9	1.954	193	0.087
6 - 10 ไร่	25	2.28	0.8			
11 - 15 ไร่	21	2.46	0.82			
16 - 20 ไร่	40	2.43	0.58			
20 ไร่ขึ้นไป	86	2.72	0.77			

ตารางที่ 28 (ต่อ)

ขนาดพื้นที่ถือครอง	n	Mean	S.D.	ค่า F	df	Sig
ภาพรวม						
น้อยกว่า 5 ไร่	22	2.42	0.85	2.006	193	0.800
6 - 10 ไร่	25	2.35	0.86			
11 - 15 ไร่	21	2.29	0.68			
16 - 20 ไร่	40	2.41	0.75			
20 ไร่ขึ้นไป	86	2.7	0.84			

* หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากผลการศึกษาข้างต้น พบว่า ขนาดพื้นที่ถือครองแตกต่างกัน ส่งผลให้มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการสนับสนุนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ระดับบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการสนับสนุน จำแนกตามขนาดพื้นที่ถือครอง โดยใช้วิธี LSD ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% พบว่า ประชากรตัวอย่างที่มีขนาดพื้นที่ถือครองแตกต่างกัน มีบทบาทด้านการสนับสนุนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยประชากรตัวอย่างที่มีขนาดพื้นที่ถือครอง 6 - 10 ไร่ 11 - 15 ไร่ และ 16 - 20 ไร่ มีบทบาทด้านการสนับสนุนน้อยกว่า ผู้ที่มีขนาดพื้นที่ถือครอง 20 ไร่ขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีผลต่างของค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.478 0.582 และ 0.480 ดังแสดงในตารางที่ 29

ตารางที่ 29 การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการสนับสนุน จำแนกตามขนาดพื้นที่ถือครอง

รายได้สุทธิ	\bar{X}	น้อยกว่า 5 ไร่	6 - 10 ไร่	11 - 15 ไร่	16 - 20 ไร่	20 ไร่ขึ้นไป
น้อยกว่า 5 ไร่	2.28	-	0.080	0.183	0.080	-0.398
6 - 10 ไร่	2.21		-	0.103	0.002	-0.478*
11 - 15 ไร่	2.10			-	0.102	-0.582*
16 - 20 ไร่	2.21				-	-0.480*
20 ไร่ขึ้นไป	2.68					-

* หมายถึง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 8 ภูมิฐานะเดิมแตกต่างกัน มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่
ต้นน้ำ แตกต่างกัน

การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างของตัวแปรภูมิฐานะเดิมต่อบทบาทการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ในการศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งตัวแปรภูมิฐานะเดิม ออกเป็น 3 กลุ่ม
ดังนี้ เป็นคนบ้านถ้ำผึ้ง โดยกำเนิด เป็นคนตำบล/อำเภออื่นในจังหวัด และเป็นคนพื้นที่อื่น ผล
การศึกษา แสดงดังตารางที่ 30 พบว่า

1) ความแตกต่างของการมีภูมิฐานะเดิมต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติใน
พื้นที่ต้นน้ำด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ จากการวิเคราะห์ พบว่า ผู้ที่มีภูมิฐานะเดิม
เป็นคนบ้านถ้ำผึ้ง โดยกำเนิด มีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติมากที่สุด
รองลงมาเป็นคนตำบล/อำเภออื่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีค่าเฉลี่ย 2.67 และ 2.60 ตามลำดับ
เมื่อทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ค่าสถิติ F-test พบว่า ภูมิฐานะเดิมที่แตกต่างกัน มีบทบาทด้านการ
ปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ แตกต่างกัน ($F = 3.166$; $\text{significance} = 0.026$) เป็นไปตาม
สมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2) ความแตกต่างของการมีภูมิฐานะเดิมต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติใน
พื้นที่ต้นน้ำด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำ จากการวิเคราะห์ พบว่า ผู้ที่มีภูมิฐานะเดิมเป็นคน
บ้านถ้ำผึ้ง โดยกำเนิด มีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำมากที่สุด รองลงมาเป็นคน
ตำบล/อำเภออื่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีค่าเฉลี่ย 2.67 และ 2.62 ตามลำดับ เมื่อทดสอบ
สมมติฐาน โดยใช้ค่าสถิติ F-test พบว่า ภูมิฐานะเดิมที่แตกต่างกัน มีบทบาทด้านการป้องกันรักษา
พื้นที่ต้นน้ำแตกต่างกัน ($F = 2.571$; $\text{significance} = 0.056$) เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3) ความแตกต่างของการมีภูมิฐานะเดิมต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติใน
พื้นที่ต้นน้ำด้านการสนับสนุน จากการวิเคราะห์ พบว่า ผู้ที่มีภูมิฐานะเดิมเป็นคนบ้านถ้ำผึ้ง โดย
กำเนิด มีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการสนับสนุนมากที่สุด รองลงมาเป็นคนตำบล/อำเภออื่นในจังหวัดสุ
ราษฎร์ธานี โดยมีค่าเฉลี่ย 2.67 และ 2.60 ตามลำดับ เมื่อทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ค่าสถิติ F-test
พบว่า ภูมิฐานะเดิมที่ แตกต่างกัน มีบทบาทด้านการสนับสนุนแตกต่างกัน ($F = 3.166$; significance
 $= 0.026$) เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4) ความแตกต่างของการมีภูมิลำเนาเดิมต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ จากการวิเคราะห์ พบว่า ผู้ที่มีภูมิลำเนาเดิมเป็นคนบ้านถ้ำผิงโดยกำเนิด มีค่าเฉลี่ยบทบาทด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติมากที่สุด รองลงมาเป็นคนตำบล/อำเภออื่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีค่าเฉลี่ย 2.78 และ 2.56 ตามลำดับ เมื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติ F-test พบว่า ภูมิลำเนาเดิมที่แตกต่างกัน มีบทบาทด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติแตกต่างกัน ($F = 1.850$; $\text{significance} = 0.140$) เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5) ความแตกต่างของการมีภูมิลำเนาเดิมต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำภาพรวมทุกด้าน จากการวิเคราะห์ พบว่า ผู้ที่มีภูมิลำเนาเดิมเป็นคนบ้านถ้ำผิงโดยกำเนิด มีค่าเฉลี่ยบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำมากที่สุด รองลงมาเป็นคนตำบล/อำเภออื่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีค่าเฉลี่ย 2.67 และ 2.60 ตามลำดับ เมื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติ F-test พบว่า ภูมิลำเนาเดิมที่แตกต่างกัน มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำแตกต่างกัน ($F = 3.166$; $\text{significance} = 0.026$) เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ดังกล่าว เห็นความสำคัญและทราบถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ รวมทั้งมีความตระหนักในผลกระทบที่เกิดขึ้นมากกว่าผู้ที่ย้ายมาจากถิ่นอื่น ดังนั้นจึงเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร แตกต่างจากผู้ที่ย้ายมาจากถิ่นอื่น

ตารางที่ 30 การทดสอบความแตกต่างของบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่
ต้นน้ำ จำแนกตามภูมิลำเนาเดิมของประชากร

ภูมิลำเนาเดิม	n	Mean	S.D.	ค่า F	df	Sig
ด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ						
เป็นคนบ้านถ้ำผึ้งโดยกำเนิด	74	3.20	0.78	3.142	193	0.026*
เป็นคนตำบลอำเภออื่นในจังหวัด	74	2.89	0.66			
เป็นคนพื้นที่อื่น	46	2.63	0.92			
ด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำ						
เป็นคนบ้านถ้ำผึ้งโดยกำเนิด	74	2.67	0.99	2.571	193	0.056
เป็นคนตำบลอำเภออื่นในจังหวัด	74	2.62	0.8			
เป็นคนพื้นที่อื่น	46	2.2	0.94			
ด้านการสนับสนุน						
เป็นคนบ้านถ้ำผึ้งโดยกำเนิด	74	2.88	1	3.659	193	0.013*
เป็นคนตำบลอำเภออื่นในจังหวัด	74	2.44	1.12			
เป็นคนพื้นที่อื่น	46	2.26	0.96			
ด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ						
เป็นคนบ้านถ้ำผึ้งโดยกำเนิด	74	2.78	0.72	1.850	193	0.140
เป็นคนตำบลอำเภออื่นในจังหวัด	74	2.56	0.94			
เป็นคนพื้นที่อื่น	46	2.48	0.78			
ภาพรวม						
เป็นคนบ้านถ้ำผึ้งโดยกำเนิด	74	2.67	0.75	3.166	193	0.026*
เป็นคนตำบลอำเภออื่นในจังหวัด	74	2.6	0.91			
เป็นคนพื้นที่อื่น	46	1.93	0.76			

* หมายถึง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากผลการศึกษาข้างต้น พบว่า ภูมิลำเนาเดิมแตกต่างกัน ส่งผลให้มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ โดยใช้วิธี LSD ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% พบว่า ประชากรที่มีภูมิลำเนาแตกต่างกัน ทำให้มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยประชากรที่มีภูมิลำเนาเป็นคนบ้านถ้ำผึ้ง โดยกำเนิด มีบทบาทมากกว่าผู้ที่มีภูมิลำเนาเป็นคนพื้นที่อื่น (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.67 และ 1.93) โดยมีผลต่างของค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.746 และประชากรที่มีภูมิลำเนาเป็นคนตำบล/อำเภออื่นในจังหวัดมีบทบาทมากกว่าผู้ที่มีภูมิลำเนาเป็นคนพื้นที่อื่น (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.60 และ 1.93) โดยมีผลต่างของค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.673 เพราะผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่แต่กำเนิด เห็นความสำคัญและทราบถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ รวมทั้งมีความตระหนักในผลกระทบที่เกิดขึ้นมากกว่าผู้ที่ย้ายมาจากถิ่นอื่น ดังนั้นจึงเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร แตกต่างจากผู้ที่ย้ายมาจากถิ่นอื่น สอดคล้องกับ พงษ์ลดดา (2548) ที่กล่าวว่า ผู้ที่มีภูมิลำเนาในพื้นที่ จะมีความรักในถิ่นฐานของตนเองสูง จึงมีความตระหนักและเห็นคุณค่าของพื้นที่ต้นน้ำมากกว่าผู้ที่ย้ายถิ่นฐานมาใหม่หรือมาอยู่อาศัยไม่นาน ดังแสดงในตารางที่ 31

ตารางที่ 31 การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ จำแนกตามภูมิลำเนาเดิม

ภูมิลำเนาเดิม	\bar{X}	คนบ้านถ้ำผึ้ง โดยกำเนิด	คนตำบล/อำเภออื่น ในจังหวัด	คนพื้นที่ อื่น
คนบ้านถ้ำผึ้งโดยกำเนิด	2.67	-	0.073	0.746*
คนตำบล/อำเภออื่นในจังหวัด	2.60		-	0.673*
คนพื้นที่อื่น	1.93			-

* หมายถึง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

และผลการศึกษายังพบว่า ภูมิลำเนาเดิมแตกต่างกัน ส่งผลให้มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ โดยใช้วิธี LSD ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% พบว่า ประชากรที่มีภูมิลำเนาแตกต่างกัน ทำให้มีบทบาทการ

อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยประชากรที่มีภูมิลำเนาเป็นชนบ้านถ้ำผิง โดยกำเนิด มีบทบาทมากกว่าผู้ที่มีภูมิลำเนาเป็นคนพื้นที่อื่น (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.20 และ 2.63) โดยมีผลต่างของค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.570 และประชากรที่มีภูมิลำเนาเป็นคนตำบล/อำเภออื่นในจังหวัด มีบทบาทมากกว่าผู้ที่มีภูมิลำเนาเป็นคนพื้นที่อื่น (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.89 และ 2.63) โดยมีผลต่างของค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.262 ดังแสดงในตารางที่ 32

ตารางที่ 32 การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ จำแนกตามภูมิลำเนาเดิม

ภูมิลำเนาเดิม	\bar{X}	ชนบ้านถ้ำผิง โดยกำเนิด	คนตำบล/อำเภออื่น ในจังหวัด	คนพื้นที่ อื่น
ชนบ้านถ้ำผิงโดยกำเนิด	3.20	-	0.310	0.570*
คนตำบล/อำเภออื่นในจังหวัด	2.89		-	0.262*
คนพื้นที่อื่น	2.63			-

* หมายถึง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

รวมทั้งยังพบว่า ภูมิลำเนาเดิมแตกต่างกัน ส่งผลให้มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำด้านการสนับสนุนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ โดยใช้วิธี LSD ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% พบว่าประชากรที่มีภูมิลำเนาแตกต่างกัน ทำให้มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้านการสนับสนุน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยประชากรที่มีภูมิลำเนาเป็นชนบ้านถ้ำผิงโดยกำเนิด มีบทบาทมากกว่าผู้ที่มีภูมิลำเนาเป็นคนพื้นที่อื่น (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.88 และ 2.26) โดยมีผลต่างของค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.620 และประชากรที่มีภูมิลำเนาเป็นคนตำบล/อำเภออื่นในจังหวัด มีบทบาทมากกว่าผู้ที่มีภูมิลำเนาเป็นคนพื้นที่อื่น (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.44 และ 2.26) โดยมีผลต่างของค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.180 ดังแสดงในตารางที่ 33

ตารางที่ 33 การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายกลุ่มบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
ในพื้นที่ต้นน้ำด้านการสนับสนุน จำแนกตามภูมิลำเนาเดิม

ภูมิลำเนาเดิม	\bar{X}	คนบ้านถ้ำผึ้ง โดยกำเนิด	คนตำบล/อำเภออื่น ในจังหวัด	คนพื้นที่ อื่น
คนบ้านถ้ำผึ้งโดยกำเนิด	2.88	-	0.440	0.620*
คนตำบล/อำเภออื่นในจังหวัด	2.44		-	0.180*
คนพื้นที่อื่น	2.26			-

* หมายถึง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 9 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแตกต่างกัน มีความสัมพันธ์กับการมีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

การทดสอบสมมติฐาน ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีความสัมพันธ์กับการมีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ โดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) กำหนดระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า ความรู้มีความสัมพันธ์กับระดับบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำ และด้านการสนับสนุน โดยมีค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ (Significance; Sig) เท่ากับ 0.031, 0.049 และ 0.002 ตามลำดับ เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ รายละเอียดดังตารางที่ 34

ตารางที่ 34 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติกับบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง

ข้อความ	r	Sig.
1. ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติกับการมีบทบาทด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ	0.155	0.031*
2. ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติกับการมีบทบาทด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำ	0.141	0.049*
3. ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติกับการมีบทบาทด้านการสนับสนุน	0.216	0.002**
4. ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติกับการมีบทบาทด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ	0.045	0.529
ภาพรวมความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติกับการมีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	0.161	0.024*

* หมายถึง มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** หมายถึง มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ทั้งนี้ จากผลการทดสอบปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำของชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง ที่ได้กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ คือ ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งได้แก่ ตัวแปรด้านการเป็นสมาชิกกลุ่ม และภูมิลาเนาเดิม และปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร สอดคล้องกับ สุริยา (2537) ได้วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ในระบบป่าชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอจกระาช จังหวัดนครราชสีมา พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชนและภูมิลาเนาเดิม แตกต่างกัน ก่อให้เกิดความแตกต่างกันในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และปัจจัยด้านอื่นๆ พบว่า การได้รับข่าวสาร ความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับป่าชุมชนแตกต่างกัน ก่อให้เกิดความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำของชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคคล ทั้งตัวแปรด้านเพศ อายุ และระดับการศึกษา ส่วนปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ อาชีพหลัก รายได้สุทธิ กรรมสิทธิ์พื้นที่ถือครอง และขนาดพื้นที่ถือครอง รายละเอียดดังตารางที่ 35

ตารางที่ 35 สรุปการทดสอบสมมติฐานปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำของชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม	บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ															
	ด้านการปลูกและฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติ				ด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำ				ด้านการสนับสนุน				ด้านการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติ			
	ค่าt	ค่าF	ค่าr	sig	ค่าt	ค่าF	ค่าr	sig	ค่าt	ค่าF	ค่าr	sig	ค่าt	ค่าF	ค่าr	sig
1. เพศ	-0.092	-	-	0.927	0.440	-	-	0.661	-0.399	-	-	0.690	-0.724	-	-	0.470
2. อายุ	-	0.854	-	0.513	-	0.314	-	0.904	-	0.991	-	0.425	-	1.052	-	0.388
3. ระดับการศึกษา	-	2.407	-	0.038*	-	1.664	-	0.145	-	1.309	-	0.262	-	2.070	-	0.071
4. การเป็นสมาชิกกลุ่ม	-	5.768	-	0.000**	-	1.670	-	0.144	-	3.450	-	0.005**	-	2.083	-	0.069
5. อาชีพหลัก	-	0.709	-	0.683	-	0.487	-	0.865	-	0.841	-	0.567	-	0.976	-	0.456
6. รายได้สุทธิต่อเดือน	-	2.383	-	0.031*	-	1.109	-	0.359	-	1.967	-	0.072	-	1.432	-	0.204
7. ขนาดพื้นที่ถือครอง	-	1.930	-	0.091	-	1.541	-	0.179	-	2.308	-	0.046*	-	1.954	-	0.087
8. ภูมิลำเนาเดิม	-	3.142	-	0.026*	-	2.571	-	0.056	-	3.659	-	0.013*	-	1.850	-	0.140
9. ความรู้ความเข้าใจ	-	-	0.155	0.031*	-	-	0.141	0.049*	-	-	0.216	0.002**	-	-	0.045	0.529

* หมายถึง มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** หมายถึง มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

7. แนวทางการเสริมสร้างบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

แนวทางการเสริมสร้างบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ มีอยู่มากมายหลายรูปแบบ แต่แนวทางต่อไปนี้เป็นส่วนหนึ่งที่ได้จากผลการศึกษาของงานวิจัยในครั้ง ดังนั้นจึงน่าจะนำมาใช้เป็นแนวทางเพื่อการเสริมสร้างบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ดังนี้

7.1 การส่งเสริมการรวมกลุ่ม เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน ให้เข้ามามีบทบาทในการควบคุมดูแลและแก้ไขด้านทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนเพิ่มขึ้น รวมถึงการสร้างผู้นำและเครือข่ายเพื่อให้องค์กรชุมชนมีความเข้มแข็ง เพื่อที่ชุมชนจะได้มีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และหาแนวทางในการที่จะสนับสนุนการทำงานฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติระหว่างกัน เพื่อให้มีความเข้มแข็งและประสบผลสำเร็จมากขึ้นในการร่วมมือกันในอนาคต

7.2 การสำรวจสภาพของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำแบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างความตระหนักและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการบริหารจัดการอย่างละเอียดและใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

7.3 ประสานงานร่วมกับภาครัฐ/ชุมชน/องค์กรปกครองท้องถิ่น โดยมีการดำเนินงานร่วมกันแบบพหุภาคี ระหว่าง ภาคราชการ องค์กรบริหารท้องถิ่น องค์กรชุมชน และประชาชนในเรื่องการเพิ่มประสิทธิภาพของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการพัฒนาชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน การเพิ่มศักยภาพของชุมชน ในการจัดการป่าและชุมชน ตลอดจนการปรับปรุงและพัฒนาอาชีพ และส่งเสริมการใช้ความหลากหลายทางชีวภาพในการสร้างความมั่นคงด้านอาหาร สุขภาพ ภาคเศรษฐกิจท้องถิ่น และชุมชน สนับสนุนการผลิต พัฒนาศักยภาพชุมชนในการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรท้องถิ่น ผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ เพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิต

7.4 ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ นับตั้งแต่ขั้นตอนของการวางแผน เพื่อให้มั่นใจว่าอยู่บนพื้นฐานของความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง เช่น การให้ชุมชนมีความเข้าใจถึงเหตุผลว่าทำไมจึงต้องมีการอนุรักษ์ การเลือกพื้นที่ที่จะทำการอนุรักษ์ วิธีการการอนุรักษ์ ที่ชุมชนจะทำได้และมีความเหมาะสม เป็นต้น

7.5 ควรมีการสร้างจิตสำนึกและเสริมสร้างแรงจูงใจต่างๆ ให้กับชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับระบบนิเวศและความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ และการทำให้ชุมชนทราบว่าตนเองเป็นผู้ที่จะได้รับผลประโยชน์จากการอนุรักษ์

7.6 ภาครัฐควรสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนในการพัฒนาศักยภาพในการเข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้น พัฒนาระบบการเรียนรู้ โดยการกระจายข้อมูลข่าวสาร และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตของครอบครัวและชุมชน และควรมีการให้ความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่างๆ แก่ชุมชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร เพื่อให้มีการนำประสบการณ์เหล่านี้มาทำงานในท้องถิ่นของตนเอง อาทิเช่น การฝึกอบรมและหาประสบการณ์ใหม่ๆ ในสิ่งที่ชาวบ้านต้องการ และการศึกษาดูงานต่างๆ

7.7 ศักยภาพของชุมชนมีสูงแต่การปฏิบัติจริงมีน้อย จึงควรมีการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ เนื่องจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างเครือข่ายมีผลเป็นพลังผลักดันให้ชุมชน คิดเป็น ทำได้ แก้ไขปัญหาของชุมชนเองตามสถานการณ์ เป็นการเพิ่มศักยภาพของชุมชน ในการเสริมสร้างให้ชุมชนเข้มแข็งแบบมีส่วนร่วม

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ กรณีศึกษาชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง ตำบลคันยวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานีครั้งนี้ มุ่งศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ และปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ เพื่อให้ข้อเสนอแนะต่อแนวทางการเสริมสร้างบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำของชุมชนต่อไป โดยใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ประชากรตัวอย่างในชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง ซึ่งเป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนหัวหน้าครัวเรือน จำนวน 194 ครัวเรือนตัวอย่าง สำหรับการทดสอบสมมติฐานใช้สถิติอ้างอิง คือ ใช้ค่าสถิติ t - test ในการทดสอบสมมติฐานกับตัวแปรด้านเพศ ส่วนตัวแปรด้านอายุ ระดับการศึกษา ส่วนปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจสังคมทุกตัวแปร ทำการทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติ F-test ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนจำแนกแบบทางเดียว (One way - ANOVA) เมื่อพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะใช้ค่าสถิติ LSD เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่และการหาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจกับการมีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติพื้นที่ต้นน้ำของชุมชน ใช้ค่าสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) กำหนดให้มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไป สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำของประชากรตัวอย่าง

ประชากรตัวอย่างของชุมชนบ้านถ้ำผึ้งส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 30-39 ปี มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีสถานภาพในชุมชนเป็นลูกบ้าน และเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆในชุมชน โดยเฉพาะเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาเดิมเป็นคนบ้านถ้ำผึ้งโดยกำเนิดเท่ากับ เป็นคนตำบล/อำเภอในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานมากกว่า 30 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่มีอาชีพหลักในภาคเกษตรกรรม มีรายได้สุทธิต่อเดือนเฉลี่ย 18,296.85 บาท มีกรรมสิทธิ์ในการถือครองที่ดิน โดยมีเอกสารสิทธิ์ประเภทโฉนดการครอบครอง

ที่ดิน (สค.1) ส่วนใหญ่มีจำนวนที่ดินทำกิน 20 ไร่ขึ้นไป กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ โดยใช้ประโยชน์เป็นแหล่งการเกษตร เป็นสถานที่ท่องเที่ยว/พักผ่อนหย่อนใจ และเป็นแหล่งอาหาร

2. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ อยู่ในระดับมาก มีความรู้มากที่สุดในเรื่อง การป้องกันและรักษาทรัพยากรในลุ่มน้ำเป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องช่วยกัน และการปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ลาดชันช่วยลดการพังทลายของดิน และมีความรู้ น้อยที่สุดในเรื่อง น้ำตามธรรมชาติมีใช้ไม่จำกัด ไม่จำเป็นต้องใช้อย่างประหยัด กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ จากสื่อโทรทัศน์ กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน มีความถี่ในการรับรู้เดือนละ 1 – 2 ครั้ง

3. บทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

บทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำจัดอยู่ในระดับปานกลาง มีบทบาทมากที่สุดด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ มีบทบาทด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำ น้อยที่สุด

4. ศักยภาพของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

ศักยภาพของชุมชนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ จัดอยู่ในระดับปานกลาง ชุมชนมีศักยภาพการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ด้านบุคลิกลักษณะ ด้านผู้นำชุมชนมากที่สุด

5. ปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

ปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำของชุมชนบ้านถ้ำผึ้งภาพรวมอยู่ในระดับน้อย มีปัญหาอุปสรรค มากที่สุด คือ ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน มีปัญหาอุปสรรค น้อยที่สุด คือ ปัญหาน้ำเน่าเสีย

6. การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

การวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐานระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมกับบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ โดยตัวแปรต้น คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน อาชีพหลัก รายได้สุทธิ ขนาดพื้นที่ถือครอง ภูมิลำเนาเดิม และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนตัวแปรตาม คือ บทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำ ด้านการสนับสนุน และด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ ผลการวิเคราะห์พบว่า

ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ คือ ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งได้แก่ ตัวแปรด้านการเป็นสมาชิกกลุ่ม มีผลต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และภูมิลำเนาเดิม มีผลต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีความสัมพันธ์กับการมีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีความสัมพันธ์กับการมีบทบาทด้านการสนับสนุน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาสภาพเศรษฐกิจ สังคม บทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ รวมทั้งการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ จากการศึกษาพบว่า ชุมชนยังไม่มีกรรวมกลุ่มเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำโดยตรง ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ ต้องอาศัยผู้นำกลุ่มอาชีพต่างๆ ในชุมชนเป็นแกนนำหลัก ในการชักชวนชาวบ้านให้มาร่วมกิจกรรม ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร มีความสัมพันธ์กับบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนความสามารถในการรวมกลุ่มของชุมชน เช่น การจัดตั้งกลุ่มองค์กรเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่ต้นน้ำของชุมชน รวมถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรระดับชุมชน

2) ควรมีการอบรมให้ความรู้แก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาดตามหลักการอนุรักษ์ รวมทั้งการส่งเสริมให้ชุมชนเห็นคุณค่าและประโยชน์จากการอนุรักษ์ โดยเฉพาะพื้นที่ต้นน้ำ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อศักยภาพการให้น้ำของพื้นที่ลุ่มน้ำ เพื่อสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ตลอดจนตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่

3) ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ระดับชุมชน โดยกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ ตามความเหมาะสม และความจำเป็น โดยใช้กระบวนการจัดประชุมระดมความคิด ศึกษา สภาพปัญหา ศักยภาพของชุมชน กำหนดคกติกการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1) ควรมีการขยายขอบเขตพื้นที่ศึกษาให้ครอบคลุมทั้งพื้นที่ลุ่มน้ำ เพื่อที่จะทราบถึงระดับของบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำลำธารภาพรวม ทั้งพื้นที่ลุ่มน้ำ ทั้งนี้จะได้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการเสนอแนวทางเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับพื้นที่ศึกษาต่อไป

2) ควรศึกษาปัจจัยอื่นๆ ที่คาดว่าจะมีผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ นอกเหนือจากที่ได้ศึกษาไปแล้ว เช่น การมีส่วนร่วมของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น เพื่อให้ครอบคลุมทุกปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

3) ควรมีการศึกษาปัจจัยทางกายภาพของพื้นที่ เพื่อให้ทราบสถานภาพทางกายภาพของพื้นที่รวมทั้งศักยภาพการของพื้นที่ ที่จะมีส่วนต่อการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

4) ควรมีการศึกษาในด้านวัฒนธรรม ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้ประโยชน์และการบริหารจัดการทรัพยากรของชุมชน เพื่อจะได้นำผลการศึกษาไปสู่ การต่อยอดภูมิปัญญาวัฒนธรรมประเพณีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรให้มีความยั่งยืนต่อไป

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

- กรมทรัพยากรน้ำ. 2547. รายงานโครงการจัดทำแผนรวมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำปิง. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ.
- กิตติชัย รัตนะ. 2549. การมีส่วนร่วมในการจัดการลุ่มน้ำ. ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- กิตติ จรรยาวัฒน์. 2535. พฤติกรรมและการรับรู้ของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้กรณีศึกษาบ้านแพะ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ และบ้านทุ่งยาว อำเภอเมืองจังหวัดลำพูน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เกษม จันทร์แก้ว. 2539. หลักการจัดการลุ่มน้ำ. ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- _____. 2540. วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- _____. 2547. การจัดการสิ่งแวดล้อมผสมผสาน. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- เกษริน สุขตัว. 2545. บทบาทพระสงฆ์ในการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ: กรณีศึกษา การจัดการป่าต้นน้ำลำธาร อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา. การค้นคว้าอิสระ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- โกเมศ พุทธสอน. 2546. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความคิดเห็น ด้านการอนุรักษ์ พื้นที่ต้นน้ำลำธาร โครงการป่ารักษ์น้ำ รักษ์แผ่นดิน เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ของราษฎรบ้านกาไส ตำบลสะเนียน อำเภอเมือง จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.

โกมล แพรกทอง. 2535. บทบาทขององค์กรท้องถิ่นในการจัดการป่าชุมชน. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง วนศาสตร์ชุมชน: ทางเลือกในการพัฒนาป่าไม้ โครงการวิจัยวนศาสตร์ชุมชน. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

โครงการกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำที่สำคัญของประเทศไทย. 2531. การกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประเทศไทย. ภาควิชาวิทยาศาสตร์และโครงการสหวิทยาการสาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

งามพิศ สัตย์สงวน. 2538. หลักมานุษยวิทยา. เจ้าพระยาการพิมพ์, กรุงเทพฯ.

จักรพันธ์ วงษ์บูรณวาทย์. 2531. รายงานการวิจัยเรื่อง บทบาทหน้าที่ขององค์กรประชาธิปไตยในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

จุฑามาศ คำทอง. 2546. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการผลิตที่ยั่งยืนของชุมชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ชัยโรจน์ ธนสันติ. 2535. การมีส่วนร่วมของกรรมการสภาตำบล ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ศึกษากรณีจังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ฐิติกรณ์ ยาวินไชย. 2549. พัฒนาการของเครือข่ายจัดการลุ่มน้ำแม่ศึกในการจัดการธรรมชาติ: กรณีศึกษา ลุ่มน้ำแม่ศึก อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นิตย์ ประจงแต่ง. 2548. บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

- นิวัติ เรืองพานิช. 2546. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. พิมพ์ครั้งที่ 4.
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. 2537. เทคนิคการสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย.
พิมพ์ครั้งที่ 4. แอนด์ บี พับลิชชิง, กรุงเทพฯ.
- ประเวศ วะสี. 2541. ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาที่ยั่งยืน. ธรรมจักรการพิมพ์, พิษณุโลก.
- ประสิทธิ์ เนื่องหล้า. 2543. บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล และความคาดหวังของชุมชนต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน. การค้นคว้าแบบอิสระ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พงษ์ลดา อินทวงศ์. 2548. บทบาทของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน: กรณีศึกษาย่านแม่เมะอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พงษ์ศักดิ์ คชประเสริฐ. 2548. ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าต้นน้ำอิง: กรณีศึกษาดำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. การค้นคว้าแบบอิสระ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540. วิธีการเตรียมโครงการวิจัยทางพฤกษศาสตร์และสังคมศาสตร์.
สำนักงานทดสอบการศึกษาและจิตวิทยา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พรชัย ปรีชาปัญญา. 2528. ระบบวนเกษตร. กองอนุรักษ์ต้นน้ำ, กรมป่าไม้
- มนัส สุวรรณ. 2539. นิเวศวิทยาของมนุษย์. สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, กรุงเทพฯ.
- มนัส สุวรรณ และคณะ. 2531. การให้ความรู้ความเข้าใจระดับตำบลในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดน่าน. คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มูลนิธิพัฒนาภาคเหนือ. 2543. ป่าไม้ที่ดิน : การจัดการทรัพยากรในกลุ่มน้ำโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน. เอกสารประกอบการสัมมนาโครงการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่กลุ่มน้ำโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน, เชียงใหม่.

มงคล สุกใส. 2536. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: ศึกษาเฉพาะกรณี กิ่งอำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

มนไท ประมูลจักโก. 2538. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อป่าชุมชน กรณีศึกษาการอนุรักษ์ป่าดงใหญ่ ตำบลสร้างถ่อน้อย อำเภอหัวตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

วนิดา เสนิเศรษฐ และชอบ อินทร์ประเสริฐกุล. 2530. มนุษยสัมพันธ์ในองค์การ. โอเคียนส์ โตร์, กรุงเทพฯ.

ศราวดี อรุณกิจ. 2536. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมป่าชุมชนของชาวบ้านปล้องเหนือ ตำบลปล้อง อำเภอกิ่ง จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

ศุกกิจ สะท้อน. 2550. การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำ บ้านห้วยสะแดง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน. ภาคนิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.

เสน่ห์ จามริก. 2536. ป่าชุมชนในประเทศไทยและการพัฒนา เล่ม 1. สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, กรุงเทพมหานคร.

สถานีอนามัยตำบลต้นขวน. 2552. รายงานการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานตำบลต้นขวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุราษฎร์ธานี, สุราษฎร์ธานี.

สหัทธา วิเศษ. 2539. ภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำ: ศึกษากรณีกลุ่มอัครป่าศรีถ้อย ตำบลศรีถ้อย จังหวัดพะเยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สหัทธา วิเศษและคณะ. 2547. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำลาว-ขวน โดยองค์กรชุมชน. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, กรุงเทพฯ.

สามัคคี บุญยะวัฒน์. 2539. การจัดการลุ่มน้ำประยุกต์. ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา, คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

สุนารี เนาว์สุข. 2543. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรร การรับรู้บทบาท กับการปฏิบัติตาม บทบาทการให้การศึกษาเรื่องเอดส์ของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลชุมชนในเขต 7 ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยมหิดล.

สุรินทร์ สุริยวงศ์. 2536. การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านทุ่งยาว อำเภอ เมือง จังหวัดลำพูน. วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

สุรินทร์ อ้นพรหม. 2543. การจัดการทรัพยากรป่าไม้ร่วมของชุมชนในเขตภูเขา ลุ่มน้ำขาน จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุริยา ยีขุน. 2534. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในระบบป่าชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลศรีละกอ อำเภोजักราช จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญา โท, มหาวิทยาลัยมหิดล.

สุนทร บุญสถิต. 2543. สถานภาพบทบาทและปัญหาของสามเณรในสังคมไทย. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยมหิดล.

Preechapanya.P. 1996. **Indigenous ecological knowledge about the sustainability of tea gardens in the hill evergreen forest of northern Thailand.** Ph.D. Thesis. School of Agricultural and Forest Sciences, University of Wales, U.K.

Sproule, K.W. 1996. **Community-based ecotourism development: Identifying partners in the process, The Ecotourism Equation: Measuring the Impacts.** Bulletin Series, Yale School of Forestry and Environmental Studies, Yale University.

Yamane, T. 1973. **Statics : An Introductory Analysis.** Harper International Edition, Tokyo.

ภาคผนวก

แบบสอบถาม

เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ
กรณีศึกษาชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง ตำบลต้นยวน อำเภอนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
โครงการวิทยานิพนธ์ หลักสูตรการจัดการลุ่มน้ำและสิ่งแวดล้อม
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คำชี้แจง

แบบสอบถามชุดนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ศึกษาบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำของชุมชน ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำของชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง อำเภอนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อให้ข้อเสนอแนะต่อแนวทางการเสริมสร้างบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำของชุมชนต่อไป

แบบสอบถามฉบับนี้มีจำนวน 11 หน้า ประกอบด้วย 6 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป
- ตอนที่ 2 ข้อมูลสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ
- ตอนที่ 3 ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ
- ตอนที่ 4 บทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ
- ตอนที่ 5 ศักยภาพของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ
- ตอนที่ 6 ปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดีในการตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อ และแสดงความคิดเห็นหรือความรู้สึกร่วมตามความเป็นจริง เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวิจัย และขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงในความร่วมมือมา ณ โอกาสนี้

นางสาววรรรัตน์ วัฒนชนโนบล
นิสิตปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คำชี้แจง: โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง () หรือเติมข้อความลงใน ที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน (กรุณาตอบทุกข้อ)

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของประชากร

1.1 เพศ

- () 1.ชาย () 2.หญิง

1.2 อายุ

- () 1.น้อยกว่า 20 ปี () 2. 20 - 29 ปี
 () 3. 30 - 39 ปี () 4. 40 - 49 ปี
 () 5. 50 - 59 ปี () 6. 60 ปี ขึ้นไป

1.3 ระดับการศึกษาสูงสุด

- () 0. ไม่ได้รับการศึกษา () 1. ประถมศึกษา (ป.1 - ป.6)
 () 2. มัธยมศึกษา (ม.1 - ม.6) / ปวช. () 3. ปวส. / อนุปริญญา / เทียบเท่า
 () 4. ปริญญาตรี () 5. อื่นๆ (ระบุ).....

1.4 ภูมิลำเนาเดิม

- () 1. เป็นคนตำบลนี้โดยกำเนิด () 2. ตำบล/อำเภออื่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี
 () 3. จังหวัดในภาคใต้ (ระบุ)..... () 4. อื่นๆ (ระบุ).....

1.5 ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน

- () 1. ต่ำกว่า 10 ปี () 2. 11 - 20 ปี
 () 3. 21 - 30 ปี () 4. 30 ปี ขึ้นไป

1.6 สถานภาพในชุมชน

- () ลูกบ้าน () กรรมการหมู่บ้าน
 () ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน () กำนัน / ผู้ใหญ่บ้าน
 () สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล () อื่นๆ โปรดระบุ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

2.1 อาชีพหลักของท่าน

☐ 0. ไม่ได้ประกอบอาชีพ/กำลังหางาน	☐ 1. ทำสวนยางพารา
☐ 2. ทำสวนปาล์ม	☐ 3. เลี้ยงสัตว์ของตนเอง
☐ 4. ทำพืชสวนครัว/สวนผักของตนเอง	☐ 5. เก็บหาของป่า/ล่าสัตว์
☐ 6. รับจ้างในภาคเกษตรกรรม/เลี้ยงสัตว์	☐ 7. รับจ้างนอกภาคเกษตรกรรม
☐ 8. ค้าขาย	☐ 9. อื่นๆ (ระบุ).....

2.2 รายได้รวมของครัวเรือนโดยประมาณบาท/เดือน

2.3 รายจ่ายของครัวเรือนโดยประมาณบาท/เดือน

2.4 ท่านหรือครัวเรือนของท่านมีเงินออมหรือไม่

☐ 0. ไม่มี	☐ 1. มี (ประมาณ.....บาท)

2.5 ท่านหรือครัวเรือนของท่านมีการกู้หนี้ยืมสินหรือไม่

☐ 0. ไม่มีการกู้หนี้ยืมสิน	☐ 1. มี(ประมาณ.....บาท)

2.6 สถานภาพการมีถือครองที่ดิน ในลักษณะใด และมีจำนวนกี่ไร่

☐ 0. ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง		
☐ 1. มี (ระบุกรรมสิทธิ์การถือครอง)		
☐ 1. ภบท.5.....ไร่	☐ 2. นส.3.....ไร่	☐ 3. สค.1.....ไร่
☐ 4. สปก.4-01.....ไร่	☐ 5. โฉนด.....ไร่	☐ 6. อื่นๆ (ระบุ) ...

2.7 ท่านหรือครัวเรือนท่านมีจำนวนที่ดินเพื่อทำกินกี่ไร่

☐ 1. น้อยกว่า 1 ไร่	☐ 2. 1-5 ไร่	☐ 3. 6-10 ไร่
☐ 4. 11-15 ไร่	☐ 5. 16-20 ไร่	☐ 6. มากกว่า 20 ไร่ขึ้นไป

2.8 ท่านเป็นสมาชิกกลุ่มใดในชุมชนของท่าน

- () 0. ไม่เป็น () 1. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
 () 2. คณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป. () 3. สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน
 () 4. กลุ่มสตรี/กลุ่มแม่บ้าน () 5. กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
 () 6. อาสาพัฒนาชุมชน () 7. กลุ่มอื่นๆ (ระบุ).....

2.9 ท่านใช้ประโยชน์ในพื้นที่ดินน้ำหรือไม้อย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () 0. ไม่ใช่ () 1. เป็นแหล่งเก็บหาพืช
 () 2. เป็นแหล่งหาไม้ไผ่ถ่าน () 3. เป็นแหล่งพืชสมุนไพร
 () 4. เป็นแหล่งหาวัสดุก่อสร้าง () 5. เป็นแหล่งหาอาหาร เช่น เห็ด หน่อไม้
 () 6. ล่าสัตว์ป่า () 7. สถานที่ท่องเที่ยว/พักผ่อนหย่อนใจ
 () 8. อื่นๆ (ระบุ).....

ส่วนที่ 3 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ดินน้ำ

3.1 ท่านได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและป่าต้นน้ำจากแหล่งใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () 1. วิทยุ () 2. โทรทัศน์ () 3. หนังสือพิมพ์
 () 4. แผ่นพับ/ประกาศเผยแพร่ () 5. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน () 6. เพื่อนบ้าน
 () 7. เจ้าหน้าที่ของรัฐ () 8. เจ้าหน้าที่องค์กรเอกชน
 () 9. วารสาร/นิตยสาร/บทความ () 10. การประชุม/อบรม
 () 11. อื่นๆ (ระบุ).....

3.2 ความถี่ของการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและป่าต้นน้ำ

- () 1. ทุกวัน () 2. 2-3 วัน/ครั้ง () 3. สัปดาห์ละครั้ง
 () 4. เดือนละ 1-2 ครั้ง () 5. อื่นๆ (ระบุ).....

3.3 ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างท้ายข้อความที่ตรงกับความรู้ของท่าน โดยเลือกคำตอบให้ถือเกณฑ์ ดังนี้

ใช่ หมายถึง ท่านทราบว่าข้อความในประโยคนั้นถูกต้อง

ไม่ใช่ หมายถึง ท่านทราบว่าข้อความในประโยคนั้นไม่ถูกต้อง

ข้อ ที่	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติพื้นที่ต้นน้ำ	ใช่	ไม่ใช่
1.	การอนุรักษ์ หมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด ใช้ได้นานที่สุด และสูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด		
2.	การตัดไม้ทำลายป่าทำให้น้ำในลำธาร/ลำห้วยมีปริมาณลดลง		
3.	การตัดไม้ทำลายป่า/การใช้ทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำไม่ถูกต้องทำให้เกิดน้ำท่วม/ดินถล่ม		
4.	การตัดไม้ทำลายป่าเป็นการทำลายแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญที่สุด		
5.	การตัดไม้ทำลายป่าในเขตพื้นที่ตอนบนไม่ส่งผลกระทบต่อเนื่องไปถึงพื้นที่ตอนล่าง		
6.	การบุกรุกพื้นที่ป่าทำให้ชาวบ้านมีที่ดินทำกิน		
7.	น้ำตามธรรมชาติมีใช้ไม่จำกัด ไม่จำเป็นต้องใช้อย่างประหยัด		
8.	พื้นที่ต้นน้ำมีความสำคัญต่อการมีฝนตกอย่างถูกต้องตามฤดูกาล		
9.	การปลูกป่าเพิ่มเติมเป็นการรักษาพื้นที่ต้นน้ำวิธีหนึ่ง		
10.	ป่าไม้ในพื้นที่ต้นน้ำสามารถเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติได้ ไม่จำเป็นต้องปลูกป่าเพิ่มเติม		
11.	การมีป่าไม้ในพื้นที่ต้นน้ำจะช่วยให้มีน้ำในห้วย/คลอง/แม่น้ำลำธารไหลตลอดปี		
12.	การสร้างฝายทดน้ำในลำห้วย/ลำธารช่วยให้มีน้ำใช้ตลอดทั้งปี		
13.	การรักษาป่าไม้ในพื้นที่ต้นน้ำเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐเท่านั้น		
14.	ต้นไม้มช่วยลดความรุนแรงของการไหลของน้ำได้		

ข้อ ที่	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติพื้นที่ต้น น้ำ	ใช่	ไม่ใช่
15.	การวางป่าเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกบนพื้นที่ต้นน้ำ เป็นวิธีการหนึ่งในการใช้พื้นที่ต้นน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด		
16.	การดูแลรักษาป่าไม้บริเวณพื้นที่ต้นน้ำที่ได้ผลดี คือการให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมด้วย		
17.	ในพื้นที่ต้นน้ำถ้ายังมีประชาชนมากเท่าใดยิ่งเป็นการดี จะได้ช่วยกันดูแลรักษาพื้นที่ต้นน้ำได้อย่างทั่วถึง		
18.	ต้นไม้ช่วยกักเก็บน้ำและชะลอการไหลของน้ำให้เป็นไปตามธรรมชาติ		
19.	มีความจำเป็นที่จะต้องป้องกันไม่ให้คนบุกรุกพื้นที่ป่า		
20.	มีความจำเป็นที่จะต้องตั้งกลุ่มพิทักษ์ป่าและรักษาทรัพยากรลุ่มน้ำ		
21.	การป้องกันและรักษาทรัพยากรในลุ่มน้ำเป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องช่วยกัน		
22.	การออกกฎระเบียบใช้บังคับเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ลุ่มน้ำเป็นสิ่งจำเป็น		
23.	การป้องกันไฟป่าโดยทำแนวกันไฟเป็นการอนุรักษ์ป่าวิธีหนึ่ง		
24.	การปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ลาดชันช่วยลดการพังทลายของดิน		

ส่วนที่ 4 บทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างท้ายข้อความที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติพื้นที่ต้นน้ำ	ระดับบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เคยปฏิบัติ
ด้านการปลูกและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ					
1. ท่านมีบทบาทเข้าร่วมสำรวจสภาพที่ดิน แหล่งน้ำและป่าไม้ในชุมชน					
2. ท่านมีบทบาทเข้าร่วมในกิจกรรมการรักษาพื้นที่ป่า					
3. ท่านมีบทบาทเข้าร่วมปลูกป่าในวันสำคัญ (เช่น วันเข้าพรรษา วันเฉลิมพระชนพรรษา)					
4. ท่านมีบทบาทเข้าร่วมกิจกรรมในการอนุรักษ์ป่า ดิน น้ำ เช่น พิธีบวชต้นไม้					
5. ท่านมีบทบาทเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำ					
6. ท่านมีบทบาทในการดูแล ปรับปรุงรักษาป่าต้นน้ำลำธาร					
7. ท่านสนใจกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำของชุมชน					
ด้านการป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำ					
8. ท่านมีบทบาทการห้ามปรามชาวบ้านไม่ให้บุกรุกพื้นที่ต้นน้ำ					
9. ท่านมีบทบาทรายงานการบุกรุกพื้นที่ต้นน้ำลำธารต่อเจ้าหน้าที่					
10. ท่านมีบทบาทเข้าร่วมสร้างแนวกันไฟ					

บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติพื้นที่ต้นน้ำ	ระดับบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เคยปฏิบัติ
11. ท่านมีบทบาทเข้าร่วมสร้างฝายต้นน้ำ					
12. ท่านมีบทบาทชักชวนชาวบ้านให้ช่วยดูแลรักษาต้นน้ำลำธาร					
13. ท่านมีบทบาทเข้าร่วมแก้ไขปัญหาคูการบุกรุกพื้นที่ต้นน้ำลำธาร					
ด้านการสนับสนุน					
14. ท่านมีบทบาทในการให้คำแนะนำ ความรู้แก่ประชาชนที่มาตัดไม้ทำลายป่า					
15. ท่านมีบทบาทเข้าร่วมประชุมหรือเสนอความเห็นในการวางแผนและพัฒนาเรื่องที่ดิน แหล่งน้ำ และป่าไม้ของชุมชน					
16. ท่านมีบทบาทเข้าร่วมรับการฝึกอบรมในเรื่องการวางแผนการจัดการเรื่องที่ดิน แหล่งน้ำ และป่าไม้ในชุมชน					
17. ท่านมีบทบาทเข้าร่วมศึกษาดูงานทางด้านการอนุรักษ์พื้นที่อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ					
18. ท่านมีบทบาทโดยการประชาสัมพันธ์ให้ญาติพี่น้อง/เพื่อนบ้านไปร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธาร					
19. ท่านมีบทบาทเสนอแนวทางใหม่ๆ ในการจัดการกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ					
20. ท่านมีบทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกลุ่มทางสังคมที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธาร					
ด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ					
21. ท่านมีบทบาทการมีส่วนร่วมนำ					

บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติพื้นที่ต้นน้ำ	ระดับบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เคยปฏิบัติ
ทรัพยากรธรรมชาติมาเพื่อบริโภค อุปโภคอย่างประหยัด					
22. ท่านมีบทบาทการมีส่วนร่วมในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติเป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้า					
23. ท่านมีบทบาทการมีส่วนร่วมรณรงค์พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติเป็นแหล่งท่องเที่ยว และพักผ่อน					
24. ท่านมีบทบาทการมีส่วนร่วมนำทรัพยากรมาใช้เป็นแหล่งพลังงาน เช่น ถ่านไม้					
25. ท่านมีบทบาทการมีส่วนร่วมนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในการเกษตร อย่างเหมาะสม คุ่มค่าและประหยัด					
26. ท่านมีบทบาทการมีส่วนร่วมนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้อุตสาหกรรมอย่างเหมาะสม					
27. ท่านมีบทบาทการมีส่วนร่วมนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เป็นแหล่งเลี้ยงสัตว์					
28. ท่านมีบทบาทการมีส่วนร่วมนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว					

ส่วนที่ 5 สักยภาพของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติพื้นที่ต้นน้ำ

ศักยภาพของชุมชน	ระดับศักยภาพของชุมชน				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เคยปฏิบัติ
ด้านบุคลิกลักษณะ					
1. ท่านเชื่อฟัง/รับฟังคำแนะนำจากผู้อาวุโส/ผู้สูงอายุ					
2. ท่านให้ความสำคัญกับเครือญาติ/ญาติพี่น้อง					
3. ท่านเห็นความสำคัญของสิทธิชุมชน					
4. ท่านเห็นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น					
5. ท่านมีจิตสำนึกรักท้องถิ่น					
6. ท่านภาคภูมิใจในท้องถิ่น					
7. ท่านมีความสำนึกความเป็นเจ้าของทรัพยากร					
8. ท่านตระหนักถึงปัญหาหรือการได้รับผลกระทบร่วมกัน					
9. ท่านต้องการให้ชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่ดี					
10. ท่านมีความพร้อมในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆในชุมชน เช่น มีเวลา มีความสนใจ มีความตั้งใจ					
11. ท่านมีความรู้ความเข้าใจต่อความสำคัญ/ประโยชน์ของกิจกรรมต่างๆที่จัดขึ้นในชุมชน					
12. ท่านสนใจรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านต่างๆ					
ด้านกิจกรรม/บุคคล					
1. มีกลุ่มอาชีพที่เข้มแข็ง					
2. มีผู้รู้ในด้านต่างๆ /ปราชญ์ชาวบ้าน					
3. มีสินค้า/ผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียง					
4. มีการจัดการน้ำโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น					
5. มีกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ/สิ่งแวดล้อม					

ศักยภาพของชุมชน	ระดับศักยภาพของชุมชน				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เคยปฏิบัติ
6. มีความร่วมมือในลักษณะของเครือข่าย					
7. มีศูนย์ข้อมูลชุมชน					
8. มีกิจกรรมเรียนรู้ในชุมชน					
9. มีการจัดเวทีประชาคมในชุมชน					
10. มีการจัดทำแผนแม่บทชุมชน					
ด้านผู้นำชุมชน					
1. ผู้นำชุมชนเป็นที่พึ่งให้กับคนในชุมชนได้					
2. ผู้นำชุมชนกล้าตัดสินใจ					
3. ผู้นำชุมชนนำเคารพนับถือและศรัทธา					
4. ผู้นำชุมชนมีความน่าเชื่อถือ					
5. ผู้นำชุมชนมีความสนใจที่จะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น					
6. ผู้นำชุมชนกระตุ้นให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา					
7. ผู้นำชุมชนมีศักยภาพในการวิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางแก้ไข					
8. ผู้นำชุมชนสามารถประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน					
9. ผู้นำชุมชนรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก					
10. ผู้นำชุมชนทำงานขยันขันแข็งและซื่อสัตย์					
11. ผู้นำชุมชนมีความรับผิดชอบ					
12. ผู้นำชุมชนเป็นผู้เสียสละ มีคุณธรรมจริยธรรม					

ส่วนที่ 6 ปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธาร

ปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ	ระดับปัญหาอุปสรรค				
	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
1. ปัญหาขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรหรือการประกอบอาชีพอื่นๆ					
2. ปัญหาน้ำท่วมซ้ำซากทุกปี					
3. ปัญหาน้ำแล้งซ้ำซากทุกปี					
4. ปัญหาน้ำเสีย					
5. ปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้น้ำ					
6. ปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน					
7. ปัญหาการบุกรุกทำลายป่าต้นน้ำ					
8. ปัญหาการขาดความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำและทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ					
9. ปัญหาขาดการรับรู้ข่าวสารด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ					
10. ปัญหาขาดการส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ					
11. ปัญหาการขาดแคลนที่ดิน/ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง					
12. ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม					
13. ปัญหาการขาดการบริหารจัดการที่ดีของกลุ่มด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม					
14. ปัญหาการขาดผู้นำที่มีประสิทธิภาพ					
15. ปัญหาการขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ/องค์กรต่างๆ					

ปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ	ระดับปัญหาอุปสรรค				
	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
16. ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการจัดการปัญหาต่างๆ ของ ชุมชน					

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ประวัติการศึกษา และการทำงาน

ชื่อ –นามสกุล	นางสาววรารัตน์ วัฒนชนโนบล
วัน เดือน ปี ที่เกิด	10 มิถุนายน พ.ศ. 2526
สถานที่เกิด	จังหวัดสิงห์บุรี
ประวัติการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต (การพัฒนาชุมชน) มหาวิทยาลัยบูรพา
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	-
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	-
ผลงานดีเด่นและรางวัลทางวิชาการ	ผู้นำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา แบบ पोสเตอร์ ระดับดีเด่น กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ในการ ประชุมทางวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 11 มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ทุนการศึกษาที่ได้รับ	-